

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NİN TÜRKİYE’YE YÖNELİK
KAMU DİPLOMASİ FAALİYETLERİ**

Özgür ÖZDEMİR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

MAYIS 2022

**ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN TÜRKİYE'YE YÖNELİK KAMU
DİPLOMASİ FAALİYETLERİ**

Özgür ÖZDEMİR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Özgür ÖZDEMİR

25.05.2022

ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NİN TÜRKİYE’YE YÖNELİK KAMU DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Özgür ÖZDEMİR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

2022

ÖZET

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), ülkede yaşanan iç savaşın, Komünist lider Mao Zedong’un liderliğinde kazanılması ile 1949 yılında kurulmuştur. ÇHC, Mao Zedong’un yönetimi altında içe dönük ve barışçıl politikalar izlemiş ve komşularıyla iyi ilişkiler geliştiren bir politika takip etmiştir. Ancak, 1978 yılında hayata geçirilen “Reform ve Açılma” politikaları sonucunda önce ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmiş ve dünyanın üretim merkezi haline gelmiştir. 20.yüzyılın son çeyreğinde gerçekleştirdiği ekonomik devrim ile birlikte 21.yüzyılda dünya siyasetinde önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. 21.yüzyıl, ÇHC için ekonomik kalkınmanın, siyasi ve askeri gelişim ile takip edildiği bir yüzyılın başlangıcıdır. Bu yüzyıl ile birlikte ÇHC uluslararası siyasette de aktif bir politika izlemeye başlamış ve tek kutuplu dünya düzenine karşı doğuda yeni bir güç merkezi olarak belirmiştir. ÇHC için dış politikada elde edilmesi gereken belli başlı kazanımlar vardır. Bunlar; gelişen ekonomisi için gerekli olan enerji ve ham madde kaynaklarına ulaşmak, yine gelişen ekonomisine bağlı olarak artan üretimi için pazar bulmak, uluslararası siyasette politik sınırları içinde yaşanan başta ağır insan hakları ihlalleri olmak üzere, çeşitli önemli sorunların olabildiğince az dillendirilmesi amacıyla etki alanı oluşturmak için sözü geçen bir ülke olmak ve yeni bir güç merkezi olarak mevcut duruma alternatif oluşturmak şeklinde sıralanabilir. Bu amaçları gerçekleştirmek için ÇHC çeşitli dış politika araçları kullanarak birçok ülkeye yönelik politikalar geliştirmektedir. Bu dış politika araçlarından birisi de kamu diplomasisidir. ÇHC; artan ekonomik gücü ile özgün kültürü ve medya gibi unsurlarıyla aktif bir şekilde kamu diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. ÇHC’nin bu faaliyetlerine hedef olan ülkelerden birisi de Türkiye’dir. 20 yüzyılın ilk yarısında kadim medeniyetler üzerine kurulan iki genç Cumhuriyet’in ilişkileri nispeten yeni başlamıştır. Resmi olarak 1971 yılında başlayan ilişkiler Soğuk Savaş’ın bitmesi ile yoğunluk kazanmış, ancak asıl atılımını 21.yüzyılın ikinci 10 yıllık döneminde gerçekleştirmiştir. Türkiye, coğrafi konumu, Batı ile ilişkileri, Müslüman bir nüfusa sahip olması ve NATO üyeliği gibi özellikleri nedeniyle ÇHC için önem arz etmektedir. ÇHC açısından Türkiye’nin bir diğer önemi ise sınırları içinde kalan Doğu Türkistan ile Türkiye arasındaki özel bağların varlığıdır. Bunun yanı sıra iki ülke arasındaki ticarete ÇHC’nin avantajlı konumda olması Türkiye’yi ÇHC için önemli bir ülke haline getirmektedir. Tüm bunların yanı sıra, 2013 yılında ÇHC tarafından duyurusu yapılan Kuşak ve Yol Girişimi’nin önemli bir parçası olan Türkiye, bu ülke için önemli bir aktör olarak görülmektedir. Tüm bu nedenlere bağlı olarak ÇHC’nin Türkiye’ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinde, 21.yüzyıl ile birlikte önemli bir artış olmuştur. İşbu çalışma ÇHC’nin Türkiye’ye yönelik artan kamu diplomasi faaliyetlerinin incelenmesi ve iki ülke arasındaki ilişkilerin karşılıklılık ilkesi bağlamında araştırılması konusunda önem teşkil etmektedir.

Bilim Kodu: 114117

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, Kamu Diplomasisi, Türkiye, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri

Sayfa Adedi: 137

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

THE PEOPLE REPUBLIC OF CHINA’S PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES TOWARDS
TURKEY

(M. Sc. Thesis)

Özgür ÖZDEMİR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

2022

ABSTRACT

The People's Republic of China (PRC) was founded in 1949 after the civil war in the country was won under the leadership of Communist leader Mao Zedong. During his presidency, the PRC followed inward-oriented and peaceful policies and developed good relations with its neighbors. However, As a result of the "Reform and Opening Out" policies implemented in 1978, first it realized its economic development and became the production center of the world. It has emerged as an important actor in world politics in the 21st century, as a result of the economic revolution it conducted in the last quarter of the 20th century. The 21st century is the beginning of a century in which economic development is followed by political and military development for the PRC. In this century, the PRC started to follow an active policy in international politics and appeared as a new power center in the east against the unipolar world order. There are certain gains need to be achieved in foreign policy for the PRC. These can be listed as being a country that has an influence on international politics to create sphere of influence to mention various big problems as little as possible, mainly gross human rights problems that occur within is political boundaries and being an alternative to the current situation as a new power center, accessing the energy, raw material resources and finding a market for its increased production which are the outcomes of its developing economy. In order to achieve these goals, the PRC develops policies for many countries by using various foreign policy instruments. One of these foreign policy instrument is the public diplomacy. The PRC actively conducts public diplomacy activities through its rising economical power, unique culture and media. One of the countries which is the target of PRC’s activities is Turkey. The relations of the two new Republics which were built on ancient civilizations in the first half of the 20th century, have started relatively recently. The relations, which officially started in 1971, gained intensity with the end of the Cold War, but their real breakthrough was realized in the second decade of the 21st century. Turkey is an important country for the PRC due to its geographical location, relations with the West, having a Muslim population and NATO membership. For PRC, the other importance of Turkey is the existence of the specific bound between the East Turkestan within the boundaries of PRC and Turkey. Furthermore, the advantageous position of the PRC in the trade between the two countries makes Turkey an important country for PRC. In addition to all these, the other reason why Turkey is seen as an important actor for this country is because Turkey is part of the Belt and Road Initiative which was announced by the PRC in 2013. Due to all these reasons, there has been a significant increase in PRC’s public diplomacy activities towards Turkey in the 21st century. This study has importance for examining the increasing public diplomacy activities of the PRC towards Turkey and investigating in the context of reciprocity principle of the relations between the two countries.

Science Code: 114117

Key Words: The People Republic Of China, Public Diplomacy, Turkey, Turkey- PRC Relations

Page Number: 137

Supervisor: Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

TEŞEKKÜR

Bu çalışma boyunca; bilgi, birikim ve tecrübeleri ile her daim yanımda olan, beni yönlendiren ve her daim doğru yolda ilerlememi sağlayan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK'a ve hayatımın her anında yanımda olan ve isimlerini burada anmak istediğim, babam Özcan ÖZDEMİR'e, annem Zübeyde ÖZDEMİR'e, abim Barış Özdemir ve kardeşim Dilara Özdemir'e teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
HARİTALARIN LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1.GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1.Tarihten Günümüze Uluslararası İlişkilerde Güç	15
2.1.1.Güç kavramı.....	17
2.1.2. Güç Türleri.....	22
2.1.2.1.Sert güç.....	22
2.1.2.2.Yumuşak güç.....	23
2.1.2.3.Akıllı güç.....	26
2.2.Kamu Diplomasisi	27
2.2.1.Kamu Diploması Kavramı	27
2.2.2.Kamu Diplomasisinin Tarihçesi	29
2.2.3.Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları ve Vasıtaları	32
2.2.3.1.Eğitim	32
2.2.3.2.Spor	33
2.2.3.3.Dış yardımlar.....	34
2.2.3.4.Medya.....	35
2.2.3.4.1.Geleneksel medya.....	36
2.2.3.4.2.Yeni(Sosyal) medya	37
2.2.3.5.Sivil toplum kuruluşları.....	38
2.2.3.6. Askeri araçlar	39
2.2.3.7. Din	40
3.ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NE GENEL BAKIŞ VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ.....	41
3.1. Çin Halk Cumhuriyeti	41
3.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Gelişimi	42

3.1.2.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Toplumsal Yapısı.....	44
3.1.2.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin etno-milliyet yapısı	45
3.1.2.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin dini yapısı	46
3.1.2.3. ÇHC'nin ekonomik açıdan bölgesel farklılıkları	48
3.1.3.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Diğer Milletlere Bakışı	51
3.1.4.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünyadaki Yeri.....	52
3.1.4.1. ÇHC'nin dünya ekonomisindeki yeri.....	53
3.1.4.2. ÇHC'nin askeri konumu.....	56
3.1.4.3. Uluslararası sistemdeki yeri	58
3.2.Çin Halk Cumhuriyeti-Türkiye İlişkileri.....	59
3.3.Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti İçin Önemi	69
3.3.1.Türkiye'nin ÇHC Açısından Siyasi Önemi	69
3.3.2. Türkiye'nin ÇHC Açısından Ekonomik Önemi	73
3.3.3. Türkiye'nin ÇHC Açısından Stratejik Önemi.....	76
4. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN KAMU DİPLOMASİ FAALİYETLERİ VE TÜRKİYE	79
4.1. Çin Halk Cumhuriyeti Diplomasisinin Geleneksel Temelleri.....	79
4.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Diplomasi Amaçları.....	83
4.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Diplomasi Araçları	84
4.3.1. Çin Kültürü ve Kültürel İşbirlikleri	84
4.3.2. Konfüçyüs Enstitüleri ve Sınıfları	85
4.3.3. Ekonomik Faaliyetler.....	87
4.3.3.1. Asya altyapı ve yatırım bankası (AIIB)	87
4.3.3.2.Dış yardımlar.....	90
4.3.4. Medya	91
4.3.4.1. Geleneksel medya	91
4.3.4.2. Yeni (Sosyal) medya	93
4.3.4.3. Yabancı medyanın kullanımı	95
4.4. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'deki kamu diplomasi faaliyetleri	95
4.4.1. Türkiye'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kültür Faaliyetleri	96
4.4.1.1. ÇHC ile Türkiye arasındaki kültür anlaşmaları.....	96
4.4.1.2. Kardeş şehir uygulamaları.....	98
4.4.2. Türk-Çin Dostluk Vakfı.....	100
4.4.3. Çin Kültür Merkezi	101
4.4.4.Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği (UYSİD)	102

4.4.5. Hayalimdeki Çin Resim Yarışması.....	103
4.4.6. Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) Türkiye İlişkileri	104
4.4.7. Türkiye’deki Konfüçyüs Enstitüleri-Sınıfları ve Faaliyetleri	106
4.4.8. Türkiye’de Çin Medyası	108
4.4.9. ÇHC’nin Türkiye’ye Yönelik Kamu Diplomasi Faaliyetlerinin Sonuçları	112
5. SONUÇ	117
KAYNAKLAR.....	123
ÖZGEÇMİŞ	137

TABLoların LİSTESİ

Tablo 3.1.ÇHC’nde yaşayan azınlıkların dönemlere göre toplam nüfus içerisindeki dağılımı	46
Tablo 3.2. 2000-2020 arasında ÇHC’nde yaşayan Müslümanların sayısı	47
Tablo 3.3. ÇHC’nin Doğu Bölgesinin Ülke Ticaretindeki Payları	49
Tablo 3.4. ÇHC’nin Batı bölgesinin Ülke Ticaretindeki Payları	50
Tablo 3.5. ÇHC ve ABD’nin GSYİH karşılaştırılması.....	54
Tablo 3.6. Dünyadaki Güçlü Ülke ve Bölgelerin Yıllara Göre GSYİH, Nüfus ve Askeri Harcamalarının Toplam İçerisindeki Oranları	57
Tablo 3.7. Türkiye-ÇHC arasındaki Diplomatik Ziyaretler	62
Tablo 3.8. Türkiye ile ÇHC arasında imzalanan ikili anlaşmalar	66
Tablo 3.9. Türkiye-ÇHC arasındaki ticaret hacminin yıllara göre durumu	67
Tablo 3.10. Türkiye’nin ÇHC ile ticaretinde en fazla ithal ve ihraç ettiği ürünler	68
Tablo 4.1. Dünyadaki Konfüçyüs Enstitü ve Sınıflarının Dağılımı	85
Tablo 4 2 Dünyada En Fazla Konfüçyüs Enstitü ve Sınıfı Bulunan Ülkeler Listesi	86
Tablo 4.3. AIIB’de en fazla katılım payı ve oy gücüne sahip ülkeler.....	88
Tablo 4.4. AIIB’de en fazla projesi onaylanan ülkeler	89
Tablo 4.5.Büyükşehirlerin kardeş ülke tablosu	98
Tablo 4.6.İllerin kardeş ülke tablosu	99
Tablo 4.7. İlçelerin kardeş Ülke Tablosu	99
Tablo 4.8.Türkiye’nin AIIB Tarafından Onaylanan Projeleri.....	104
Tablo 4.9. Türkiye’nin AIIB Tarafından Onaylanmayı Bekleyen Projeleri	105
Tablo 4.10. Size Sayacağım Ülkeler Türkiye’nin dostu mudur? sorusuna ÇHC için verilen cevaplar	113
Tablo 4.11.Sizce Türkiye’nin en yakın dost hangi ülkedir? sorusuna ÇHC cevabını verenlerin oranı.....	114
Tablo 4.12. Size Sayacağım Devletler Türkiye tehdit oluşturmakta mıdır? Sorusuna ÇHC için verilen cevaplar	114
Tablo 4.13. Sizce Türkiye dış politikasını yürütürken hangi ülke ya da ülkelerle işbirliği yapmalıdır? Sorusuna ÇHC cevabı verenlerin oranı.....	115
Tablo 4.14. Önümüzdeki 10 yılda Türkiye’nin karşı karşıya geleceği en önemli üç dış politika olayı hangileridir? Sorusuna Çin’in artan gücü cevabını verenlerin oranı.....	115

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 3.1. 2019 Dünya Toplam Üretiminde En Fazla Paya Sahip Ülkeler.....	54
--	----

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 3.1. Hürriyet Gazetesinin 28 Mayıs 2020 tarihli basılı gazete haberi.....	111
Resim 3.2. Milliyet Gazetesi'nin 13 Eylül 2021 tarihindeki basılı gazetesinde yer alan ilan	112

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita 3.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Güzergahı.....	74
Harita 3.2. Gwadar Limanı Konumu.....	75

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIIB	Asya Altyapı ve Yatırım Bankası
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
APEC	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
BİNGTUAN	Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CCTV	Çin Merkez Televizyonu
CGTN	Çin Merkez Televizyon Ağı
CIPG	Çin Ulusal Yayın Grubu
CRI	Çin Uluslararası Radyosu
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
FIFA	Uluslararası Futbol Federasyonu
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NBA	Ulusal Basketbol Ligi
NGO	Hükümet Dışı Kuruluşlar
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

UEFA

Avrupa Futbol Federasyonları Birliği

UYSİD

Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği

1.GİRİŞ

Ülkeler tarihin her aşamasında ulusal çıkarlarını elde etme, dış ilişkilerde avantajlı konuma geçme çabası içerisinde olmuşlardır. Bu amaçla geçmişten günümüze değişik araçlar bazen ayrı ayrı bazen de birlikte kullanılmıştır. Askeri ve ekonomik hegemonyanın yıpratıcı gücü tarihsel süreçte akla gelen ilk araçlardır. Ancak ilerleyen dönemlerde savaşın topyekûn bir hal alması, ekonomik zorlamaların küresel ekonomik ilişkilere zarar verici olması, bu araçların doğrudan kullanımında kısıtlayıcı etki yapmıştır. Bunun üzerine yumuşak güç etkin bir araç olarak görülmüştür. Ülkelerin; kültürleri, siyasi değerleri ve dış politikaları, onların yumuşak gücünü oluşturur. Ancak bu sayılanların, bir ülkenin yumuşak gücüne katkı sağlaması ancak bunların diğer ülkeler tarafından çekici bulunması ve takip edilmesiyle mümkündür. Bunun gerçekleşmesi halinde yumuşak güç, ülkelerin çıkarlarına hizmet eder. Ancak yumuşak gücün hedef kitlesi göz önüne alındığında günümüzde eksik kaldığını söylemek mümkündür. Bunun nedeni yumuşak gücün, devletin karar mekanizmalarına yönelik olmasıdır. Ancak günümüzde kamuoyunun gücünün artması ve hükümetlerin karar vermelerinde eskisine kıyasla daha etkin olmaları, devletlerin hedef ülke kamuoylarına yönelik politikalar ve politik araçlar geliştirmelerine neden olmuştur. Bu amaçla, yani hedef ülke kamuoylarına yönelik, onların nezdinde imajlarını geliştirmek ve bu yolla karar alıcılar üzerinde etki etmek için kullanılan araç “kamu diplomasisi”dir. Kamu diplomasisinin kullanımı yoğun olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan iki kutuplu düzende, ABD tarafından gerçekleştirilmiş, Soğuk Savaş’ın sonu ile önemini nispeten yitirmiş, ancak 21.yüzyıl ile yeniden önem verilen bir dış politika aracı olarak görülmüştür. Buna karşın kamu diplomasi kavramı ilk kez 1965 yılında kavramsallaştırılmış olup farklı şekillerde tanımlanmıştır. Genel itibariyle bakıldığında, bir ülkenin uluslararası alandaki hedeflerini gerçekleştirmek için, hedef ülke kamuoylarına yönelik yaptıkları faaliyetler olarak tanımlanabilir. Kamu diplomasisinde hedef genel itibariyle hedef ülkenin halkıdır. Ülkeler, yabancı ülke halkları üzerinde var olan algılarını iyileştirme, kendilerini o ülke halkı için dost olarak tanıtmak ve bu yolla politikalarını desteklemelerini sağlama çabası ile kamu diplomasi faaliyetlerini kullanmaktadır. 21.yüzyıl ile teknolojiye yaşanan gelişmeler, haberlerin saniyeler içerisinde dünya çapında yayılmasına yol açmaktadır. Bu durum, bilgilerin ve uluslararası gelişmelerin insanlardan saklanılmasını imkansız hale getirmekte ve insanların neredeyse her şeyden haberlerinin olmasına yol açmaktadır.

Bu durum, dünyadaki demokratikleşme hareketlerinin de bu yüzyıl ile hızlandığı düşünüldüğünde, özellikle demokratik ülkelerde, halkın düşüncelerinin ve kanaatlerinin ülkenin politika yapıcılarını üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Böyle bir durumda sadece ülke yöneticilerin değil, aynı zamanda kamuoylarının, yani sıradan insanların ne düşündüğü önem arz etmeye başlamıştır. Bu nedenle, doğrudan hedef ülke halkalarını hedef alan kamu diplomasi çalışmaları önemli bir dış politika aracı haline gelmiştir.

Bu çalışmamızda, 21.yüzyıl uluslararası siyasetinde güçlü bir aktör olarak ortaya çıkan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)'nin yine bu yüzyılda, ülkelerin ulusal çıkarlarını elde etmelerinde yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanan kamu diplomasi faaliyetlerinin Türkiye'deki uygulamaları incelenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada, 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti gibi iki genç ülkenin diplomatik ilişkilerinin başladığı dönem itibarıyla ekonomik, siyasi, kültürel ve stratejik ilişkileri değerlendirmeye tabi tutulmuş, iki ülkenin ulusal çıkarları çerçevesinde birbirleri için arz ettikleri önem incelenmiştir. İki ülke arasındaki bu ilişki bağlamında özellikle 21.yüzyıl ile birlikte önemli bir dış politika aracı haline gelen kamu diplomasi kavramı açıklanmış ve bu ülkenin Türkiye'ye yönelik faaliyetleri incelenmiştir.

Binlerce yıllık kadim bir medeniyete sahip olan Çin, uzun yıllar boyunca içine kapanık, kendisini dünyanın merkezi olarak kabul eden ve diğer toplumları kendilerinden aşağıdaki barbarlar olarak tanımlayan bir toplumdur. Ancak 19.yüzyılın sonu itibarıyla bu durum değişmeye başladı. Kapalı bir toplum olan Çin; askeri, ekonomik ve ticari alanlarda gelişen Batı medeniyeti karşısında bu içe dönük durumunu devam ettiremedi. Afyon Savaşı ile birlikte küresel ticarete açılmak zorunda kalan ülke, bu dönemden sonra yarı sömürge halini aldı. 1949 yılına kadar işgaller ve iç savaşlar ile yıpranan Çin, bu tarihte Milliyetçi Çin güçlerinin, iç savaşı Mao Zedong önderliğindeki Komünist güçlere kaybetmesi sonucu Çin Halk Cumhuriyeti adıyla kurulmuştur. Ancak ÇHC'nin bağımsız bir devlet olarak kurulması, ona uluslararası alanda sahip olması gereken alanı açmamıştır. 1971 yılına kadar iç savaşı kaybederek Tayvan'a kaçan Milliyetçi Çin temsilcileri Çin'in temsilcileri kabul edilmiş ve uluslararası alanda muhatap alınmışlardır. Ancak 1971 tarihinde ÇHC, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınmış ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

(BMGK)'nde daimi temsilci olarak kabul edilmiştir. ÇHC'nin uluslararası alanda, Çin'in temsilcisi olarak tanınmasının ve BMGK daimi üyesi olmasının, bu ülkenin yumuşak güç ve kamu diplomasi çalışmalarının bir sonucu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Özellikle 1961 yılında kurulan ve iki kutuplu dünya düzeninde tercih yapmak istemeyen gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu "bağılantısızlar hareketi" içerisindeki konumu ve bu ülkelere yönelik özellikle ekonomik yardımları Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kendisine destek olarak yansımıştır. BM Genel Kurulunda yapılan oylamada 76 kabul oyuna karşı 35 ret oyu kullanılmış ve ÇHC, Çin temsilcisi olarak BM üyesi olmuştur.

İlk kurulduğu yıllarda, içe kapanık durumunu devam ettiren, komşularıyla iyi ilişkiler geliştirmeye özen gösteren ve küresel boyuttaki olaylara müdahil olmayı tercih etmeyen ülkede, ülkenin kurucusu Mao Zedong'un ölümüyle politikalarda köklü değişiklikler yaşanmıştır. 1978 yılında ekonomik dönüşümü başlatan ve dışa açılma çabalarına giren ülke, ekonomik anlamda kendine özgün bir devrim diyebileceğimiz bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. 21. Yüzyıl ile birlikte dünyanın üretim merkezi haline gelen ülke yine bu dönemde dış politikasında da dönüşümü başlatmıştır. Ekonomik dönüşümünü tamamlayan ÇHC, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile tek kutuplu hal alan dünya siyasetinde yeni bir güç merkezi olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak bu yeni güç merkezi ve küresel güç olma çabasının sadece ekonomik güç ile gerçekleşmesini mümkün görmeyen ÇHC, askeri ve siyasi atılımlar gerçekleştirmiş, dünyanın her yerindeki ülkelerle müttefik ilişkileri geliştirmiş ve bu ülkelerin kendisine bağlı veya bağımlı olmaları için gerekli gördüğü her türlü aracı kullanmış ve kullanmaktadır.

ÇHC'nin, bu politikalarını gerçekleştirmek için kullandığı araçlardan birisi de kamu diplomasisidir. ÇHC'nin, kamu diplomasi çalışmalarına, komşu ülkeleri ve Afrika ile başladığı söylenebilir. Özellikle, kurulduğunda var olan ve hala devam eden sınır anlaşmazlıkları nedeniyle komşu ülke kamuoylarında barış yanlısı bir ülke izlenimi verme çabası içerisine girmiştir. Komşu ülkelerin yanı sıra 1950'li yıllar ile birlikte Afrika üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Daha önce değinildiği üzere, ÇHC'nin, Çin temsilcisi olarak BM'ye kabul edilmesinde bu bölgeye yönelik politikaların etkisi büyük olmuştur. Günümüzde de bu ülke, dünya çapında, eğitim, kültür, sivil toplum ve medya yoluyla ve ayrıca sahip olduğu ekonomik ve siyasi güç ile kamu diplomasi

faaliyetlerini yürütmektedir. Dünyanın gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerine yönelik, insani yardım, altyapı çalışmaları, eğitim ve ekonomik yardımları araçsallaştıran ülke, dünyanın geri kalan gelişmiş ülkelerinde ise medya, eğitim, ekonomik ve siyasi gücü ile çalışmalar yürütmektedir. ÇHC'nin, dış politikasında aktif olarak kullandığı kamu diplomasi faaliyetlerini yoğun olarak uyguladığı ülkelere birisi de Türkiye'dir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1971 yılında başlamıştır. Ancak her ne kadar ilişkiler bu tarihte başlamış olsa da ilişkilerin 1990'lara kadar önemli bir gelişme göstermediği söylenebilir. Ancak bu tarihten itibaren iki ülke ekonomik, siyasi, kültürel ve diplomatik ilişkilere ağırlık vermeye başlamışlardır. Özellikle 21. Yüzyılın ikinci 10 yıllık döneminde bu ilişkiler artarak ve çeşitlenerek devam etmektedir. Buna bağlı olarak da ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri artış göstermiştir. Türkiye'nin, ÇHC tarafından ilan edilen "Bir Kuşak Bir Yol" projesinin geçiş güzergahında yer alması, hem Batı ile hem de Orta Doğu ülkeleriyle gerek coğrafi gerek siyasi ilişkileri bulunması ve Müslüman bir nüfusa sahip olması Türkiye'yi ÇHC için önemli bir hale getirmektedir. Bunların yanı sıra ÇHC'nin, Doğu Türkistan'da yaşanan ve insan hakları açısından kabul edilemez olan eylemleri, bu bölge ile Türkiye'nin var olan bağları düşünüldüğünde Türkiye'yi ÇHC için önemli bir ülke konumuna getirmektedir. Türkiye'nin bu önemi, Türkiye'yi ÇHC'nin dış politikasında önemli bir aktör haline getirmekte ve ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerinin hedefine oturtmaktadır. Türkiye'nin, özellikle 2010'lu yılların başından başlamak üzere başta demokrasi ve insan hakları konularında ABD ve Avrupa ile sorunlar yaşamaya başlaması, Türkiye'nin kuruluşundan bu yana yakın ilişkilere sahip olduğu Batı ile ilişkilerini olumsuz etkilemeye başlamıştır. Türkiye'nin, özellikle 15 Temmuz 2016 tarihindeki başarısız darbe girişimi sonrası Batı ile ilişkilerinde gerileme daha da artmıştır. Bunların yanında, Türkiye'nin ekonomisinde zorluklar yaşamaya başlaması ve Batı tarafından yatırımcı çekme konusunda yeterince başarılı olamaması sonucu, ihtiyacı olduğu sıcak paraya erişmede sorunlar yaşayan Türkiye'de, tüm bu yaşadığı siyasi ve ekonomik sorunlara bağlı olarak alternatif güç merkezlerine yönelme eğilimi oluşmuştur. Bu güç merkezlerinin başında da ÇHC gelmektedir. Tüm bu sayılanlar, iki ülke ilişkilerinin gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Tüm bu nedenlere bağlı olarak Türkiye'ye yönelik artan ÇHC kamu diplomasi faaliyetleri incelenmesi önemli bir konu olarak göze çarpmaktadır.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, Çin Halk Cumhuriyeti(ÇHC)'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri incelenecektir. Bu yapılırken, Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politika amaçları, Türkiye ile ilişkileri ve Türkiye'nin ÇHC için önemi dikkate alınarak bu kamu diplomasi çalışmaları değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Araştırmanın Amacı

Uluslararası alanda, önce ekonomik gelişimi ve bu gelişim sonucu sahip olduğu ekonomik gücü ile dikkat çeken, ardından yaptığı askeri ve siyasi atılımlar ile bölgesel bir güç haline gelen ve hali hazırda küresel güç olma hedefinde olan ÇHC'nin, dış politika amaçları ve uygulamaları çeşitlilik göstermeye başlamıştır. 1949 yılında kurulduğunda, Sovyetler Birliği (SSCB) ile ilişkilerini geliştirmiş ve Doğu Blokuna yakın görünmüştür. 1960'lı yıllar ile birlikte ÇHC, Afrika açılımını gerçekleştirmiş ve ekonomik olarak gelişmemiş bulunan bu ülkelere ekonomik ve insani yardımlara başlamıştır. Afrika ülkeleri ile kendisini, yeni bağımsızlıklarını kazanmış ülkeler olarak tanımlayan ve bu kıta ülkeleri ile ortak bir kadere sahip olduğunu söyleyen ÇHC, bu kıta ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Yine 1960'larda "bağılantısızlar hareketi" ile iki kutuplu dünya düzeninde, yerini doğudan ortaya doğru kaydırmıştır. Bu dönemde Sovyetler Birliği (SSCB) ile yaşadığı sorunlar ile ABD'nin Vietnam çukurundan çıkış yolu araması iki ülkeyi yakınlaştırmıştır. 1970'lerin başında Afrika ülkelerinin önemli desteği ile BM'de Çin'in temsilcisi olarak kabul edilmesi de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ancak belki de en önemli atılımı, ekonomik reformunu hayata geçirmesi olmuştur. Ekonomik anlamda elini güçlendiren ÇHC, bunu siyaset alanında attığı güçlü adımlarla ilerletmiştir. Önceleri sadece kendi iç sorunları ile ilgilenen, dış sorunlara karşı kendi güvenliği için yakın bir tehdit olmadığı sürece (Kore savaşı bu yakın tehdit algısına örnek olarak verilebilir. Kore savaşının ABD desteği ile Güney tarafından kazanılmasını kendisi için tehdit görmesi ÇHC'nin savaşa müdahil olması sonucunu doğurmuştur) ilgisiz kalmaya çalışan ülke, "Reform ve Açılma" politikası ile ekonomik gelişiminin ardından, elde ettiği askeri ve siyasi güç ile önce bölgesinde önemli bir aktör haline gelmiş ve bölge ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmiştir. Ancak son yıllarda küresel alanda önemli bir aktör haline gelen bu ülke, hem dış politika hedeflerini hem de bu hedeflere ulaşmak amacıyla yapmış olduğu faaliyetleri küresel bir boyuta taşımıştır. Bu bağlamda işbu araştırmanın amacı;

küresel bir aktör haline gelen ÇHC'nin dış politika araçlarının ve bu araçlardan biri olan kamu diplomasisi kavramının ÇHC açısından ne anlama geldiğinin açıklanması ve 21.yüzyıl ile birlikte uluslararası alanda etkin olma yolunda adımlar atan Çin Halk Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu kamu diplomasi faaliyetlerinin amacı ve yöntemlerinin Türkiye örneği üzerinde incelenmesidir. Bu yolla tarihsel süreç içerisinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politika uygulamalarında kullandığı araçlarda yaşanan değişimin görülmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri konusunda alanyazında görülen eksikliğin giderilmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin seyri ve karşılıklılık esasına uygun olarak ilerleyip ilerlemediğinin anlaşılması da bu çalışma kapsamında yer alan amaçlardandır.

Araştırmanın Önemi

Çin Halk Cumhuriyeti 1978'de başlayan Reform ve Dışa Açılma stratejisi ile sanayileşme ve modernleşme yolunda önemli adımlar atmış ve 1990'larda Çin tarzı sosyalist Pazar ekonomisine geçiş ile birlikte Çin'de sanayileşme daha önce görülmemiş bir şekilde hız kazanmıştır¹. 20. Yüzyılın sonları ile ekonomik devrimini yapan ve üretim alanında önemli bir konuma ulaşan Çin Halk Cumhuriyeti, yeni yüzyıl ile birlikte uluslararası alanda daha etkili ve aktif bir politika izleme yoluna girmiştir. Bu amaçla, dış politikada önemli bir araç olarak kullanılmaya başlanan kamu diplomasisini de etkili bir şekilde kullanmaya başlamıştır.

Bu alanda Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde doğrudan Çin Halk Cumhuriyeti'nin kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Özellikle 2010 yılı ile Türkiye'de kamu diplomasi çalışmalarına yoğunlaşıldığı görülmekle birlikte çalışmalar genel itibariyle Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bunun dışında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik çalışma olarak "Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: Sahra Altı Afrika Ekseninde Türkiye ile Çin Faaliyetlerinin Karşılaştırılması"² adlı yüksek lisans tezi görülmüştür. Aynı şekilde bu alanda Çin'in

¹ Karluk, A. C. (2001), Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sosyo Ekonomik Kalkınma Girişimleri ve Reformlar, *Kök Araştırmaları, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmaları*, 1(3), 265.

² Sak, E. (2014) Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: Sahra altı Afrika Ekseninde Türkiye ile Çin Faaliyetlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

Afrika'ya yönelik kamu diplomasi faaliyetlerini inceleyen bir makale³ ve Çin'in kamu diplomasi faaliyetlerinde medyanın rolünü inceleyen bir makale incelenmiştir⁴. Ancak yapılan araştırmalarda Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinin incelendiği eserlere nadiren ulaşılabilmiş olup bunlardan birisi "Bir Yumuşak Güç Kaynağı olarak Türkiye'deki Çin Medyası"⁵ adlı makale söylenebilir. Bu çalışmalar Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Diplomasi faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. Ancak birazdan aşağıda daha detaylı olarak değinileceği gibi alanyazında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerini bütünüyle inceleyen bir çalışma görülememiştir.

Bu çalışma bu nedenle önem taşımaktadır. Bu çalışma Türkiye'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik yapmış olduğu kamu diplomasi çalışmalarına bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşarak alandaki bu eksikliği kapatmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma ayrıca Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik aktif ve baskın duruşunu anlamak ve ülkemizin mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde bu ülkeye yönelik benzer tutum sergilemesinin önemini anlamak açısından önem arz etmektedir. Son olarak, Türkiye'nin Batı dünyasıyla, özellikle 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen başarısız darbe girişimi sonucu kötüye giden ilişkileri sonucunda, ÇHC ve Rusya gibi alternatif güç odaklarıyla ilişkilerini geliştirme stratejisi izlediği dönemde ÇHC'nin Türkiye ilişkileri ve seyrinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın Problemi

Binlerce yıllık bir tarihe sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti, 1978 yılında başlayan reform ve dışı açılım politikası ve "Çin tarzı sosyalist piyasa ekonomisi" ne geçiş ile birlikte uluslararası ekonomide yerini almış, dünyada üretim alanında önemli bir aktör olmuştur. 21.yüzyıl ile birlikte ekonomide yaşadığı bu dönüşüm ve gelişime paralel olarak uluslararası siyaset alanında da önemli atılımlar yapmıştır. Bu bağlamda bu ülke, dünya siyasetinde etkin bir aktör olma çabasına girmiş ve dış politika da var olan her aracı kullanmaya başlamışlardır. ÇHC'nin, dış politikasında uyguladığı araçlardan birisi de kamu diplomasi faaliyetleridir. Hedef ülke halklarına yönelik, onları etkileme

³ Yıldırım, E. (2019) Yumuşak Güç Bağlamında Çin'in Sahraaltı Afrika'ya Yönelik Kamu Diplomasi Faaliyetleri *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(19), 2373-2403

⁴ Aydemir, E. (2019), Çin'in Küresel Bir Yumuşak Güç Hareketi: CGTN'nin İncelenmesi", *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 7(19), 260-275.

⁵ Boztepe, V. (2016) Bir Yumuşak Güç Kaynağı olarak Türkiye'deki Çin Medyası, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), 93-110.

ve gönüllerini fethetme olarak ifade edilebilecek olan kamu diplomasisi çalışmaları ÇHC tarafından da etkin olarak kullanılmaktadır. ÇHC'nin, gerek uluslararası alanda etkin olmak, gerekse bölgesel ve küresel çıkarlarını muhafaza etmek ve dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için kullandığı kamu diplomasi faaliyetlerine muhatap olan ülkelerden birisi de Türkiye'dir. ÇHC'nin Doğu Türkistan politikası ile Yeni İpek Yolu projesindeki jeopolitik konumu ile önemli bir yeri olan ve Batı ile tarihsel ilişkilere sahip olan Türkiye, ÇHC için stratejik önem arz eden bir ülke haline gelmiştir. Bu durum ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinin incelenmesini önemli kılmıştır.

20. yüzyılın son çeyreğinde ekonomik reform hareketini başlatan ve 21. yüzyılın başı ile uluslararası alanda etkin olma çabasına girişen ve bunu şüana kadar da başarabilmiş bir ülke olan ÇHC'nin dış politikasında aktif olarak kullandığı kamu diplomasi çalışmalarının Türkiye ile ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi, bu kamu diplomasi çalışmalarının gerekçelerinin araştırılması, Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi çalışmalarının kullanım alanlarının ve etkilerinin hangi düzeyde olduğunun tespiti ve nasıl ilerlediğinin araştırılması bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Bu ana problemin yanı sıra, araştırmada aşağıdaki sorularında cevaplanması muhtemeldir;

1. ÇHC'nin dışa açılma politikası ve siyasi alanda etkin bir ülke olması amaçları bağlamında, ÇHC'nin dünya içerisindeki yeri ve bu yere sahip olmak için kullandığı araçlar nelerdir?
2. İki kadim medeniyet mirası üzerine olan Türkiye Cumhuriyeti ve ÇHC'nin ilişkilerin boyutu, zorlukları ve avantajları nelerdir?
3. Yaklaşık 3000 yıllık yazılı bir geleneğe sahip olan ÇHC'nin dış politika amaçlarına ulaşmada kullandığı araçların ve dış politika uygulamalarının tarihsel arka planı nedir?
4. İki ülke arasındaki ilişkilerin ekonomik ve siyasi boyutlarının mevcut durumunun dengeli bir dış politika içermekte midir?

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada, 1949 yılında kurulan, 1978 yılı itibariyle ekonomik dönüşüm yaşayan ve bu ekonomik dönüşümü 21.yüzyıl ile birlikte uluslararası alanda da gerçekleştirmek ve küresel güç olarak var olmak isteyen ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi

faaliyetleri incelenmesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu inceleme yapılırken, iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin başladığı 1971 yılı başlangıç noktası olarak kabul edilmiş, bu dönemden sonra iki ülke arasındaki diplomatik, ekonomik, askeri ve kültürel işbirliği alanları incelenmiş ve Türkiye'nin ÇHC açısından önemine paralel olarak Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri mercek altına alınmıştır. Bu kapsamda hazırlanan bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde çalışmanın metodolojisi açıklanmakta, çalışmanın konusu, amacı ve önemine değinilmekte ve bu konuda alanyazın incelenmektedir. Bu çalışmanın alanda yapılan diğer çalışmalar ile olan ilişkisi, benzerlikleri ve farklılıkları anlatılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesi çizilecek, çalışma içerisinde sıklıkla kullanılacak kavramlar ve bu kavramlarla ilişkili kavramlar açıklanacak olup çalışmanın temelleri atılacaktır.

Üçüncü bölümde ise çalışmanın öznesi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınması amacıyla gerekli bilgiler verilecek, Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye arasındaki ilişkilerin tarihsel arka planından başlanarak günümüze kadar olan süreç işlenecektir.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin kamu diplomasi faaliyetlerine, bu amaçla kullandığı araç ve yöntemlere değinilecek ve bunların Türkiye'deki yansımaları açıklanacaktır.

Bu çalışmanın yapılmasında sadece Türkçe ve İngilizce kaynaklardan yararlanılacaktır. Bu durum Çin Halk Cumhuriyeti gibi yazılı geleneğe sahip bir ülkenin politikalarının tam olarak anlaşılmasında zorluk yaratma potansiyeline sahip olması muhtemel olduğundan çalışmanın sınırlılıkları kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca ülkeler arasındaki ilişkilerde süreklilik ve değişim esastır. Bir gün müttefik olarak kabul edilen devletin diğer gün tehdit olarak algılanabilmesinin mümkün olduğu günümüz şartlarında güncel bir konunun araştırılması çeşitli zorluklar ve çıkmazlar yaratabilmektedir. Son olarak, daha önce de değinildiği gibi Türk-Çin ilişkileri binlerce yıllık bir tarihe sahipken, bu çalışma 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler ile sınırlı tutulmuş ve başlangıç noktası, iki yeni Cumhuriyetin ilk diplomatik ilişkiye girdiği 1971 yılından başlanarak sınırlandırılmıştır. Bu durumlar bu çalışmanın sınırlılıkları olarak görülebilir.

Araştırma Yöntemi

Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politika hedeflerine ulaşmak amacıyla yapmış olduğu kamu diplomasi faaliyetlerinin Türkiye'deki uygulamalarının araştırıldığı bu çalışmada, bir ya da birkaç durumun araştırıldığı ve sosyal bilimlerde sık sık kullanılan, “nasıl” ve “niçin” sorularını temel alan nitel çalışma yöntemine müracaat edilmiş, durum çalışması⁶ desenli bir nitel araştırmadır.

Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada araştırılması amaçlanan olgular hakkında kitap, rapor, makale, elektronik kaynaklar gibi yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, elde edilen verilerin kavramsallaştırılması, daha sonra kavramlara göre düzenlenmesi ve temaların saptanmasını gerektiren⁷ içerik analizi kullanılmıştır.

İlgili Alanyazın

Türkiye’de yumuşak güç ve kamu diplomasi kavramları üzerinde yapılan çalışmaların yoğun olarak 2010 yılından itibaren çalışıldığı görülmektedir. Öyle ki gerek yüksek lisans tezleri gerekse doktora tezleri incelendiğinde bu çıkarımın ne kadar doğru olduğu görülecektir. Bu bağlamda ilgili alanyazın başlığı altında Türkiye’de hem yukarıda bahsedilen iki kavram hakkında hem de bu çalışma ile ilgili olması nedeniyle Çin Halk Cumhuriyeti özelinde yapılan çalışmalardan bahsedilecek ve bu çalışmaya benzeyen tarafları ile bu çalışmadan ayrılan taraflarına kısaca değinilecektir.

İlk olarak “yumuşak güç” kavramı üzerine yazılan yüksek lisans tezlerinin incelenmesi ile başlanılabilir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) tez merkezi temel alınarak yapılan incelemede 82 adet yüksek lisans tezi incelenmiştir. Bu tezlerin geneline bakıldığında, yarısından fazlasında Türkiye’nin yumuşak güç çalışmalarına yoğunlaştığı görülmüştür. Özellikle Türkiye’de son yıllarda faaliyete başlayan kurumların çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu duruma örnek vermek gerekirse,

⁶ Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (11. Baskı), Seçkin: Ankara, 289

⁷ Yıldırım A. 242

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)'nin yumuşak güç aracı olarak kullanılmasının açıklandığı bir tez⁸ ve aynı şekilde Yunus Emre Enstitülerinin konu edildiği tez çalışması⁹ verilebilir. Aynı şekilde Türkiye İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)'nın Türkiye'nin yumuşak güç çalışmalarındaki önemi üzerine 2010-2019 yılları arasında dört çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bunların yanı sıra yukarıdaki çalışmalara benzer olarak TRT Arapça¹⁰ ve Türk Hava Yolları'nın¹¹ çalışıldığı tezler de incelenmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti üzerinde yapılan çalışmaları incelendiğinde ise yumuşak güç alanında yazılan altı tez görülmüştür. Bu tezler çeşitli alanlarda Çin Halk Cumhuriyeti'nin yumuşak gücünü ele almaktadır. Bu tezlere kısaca değinmek gerekirse Soft Power and Conflict transformation: The case of Taiwan adlı tez¹² Tayvan Sorunu konusu içerisinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin yumuşak güç unsurlarına değinmiştir. Bu tezlerden iki tanesi¹³ Çin Halk Cumhuriyeti'nin Afrika'ya yönelik çalışmalarına odaklanmışken bir diğer tez¹⁴ Sahra altı Afrika'daki Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin yumuşak güç ve kamu diplomasi faaliyetlerinin karşılaştırmasını yapmıştır. Sonuç olarak bakıldığında Türkiye'de yumuşak güç kavramı üzerinde yapılan çalışmalarda genel olarak Türkiye'nin faaliyetlerine ve kurumlarına yönelik çalışmaların ağırlık kazandığı görülmektedir.

Yumuşak güç alanında yazılan doktora tezleri incelendiğinde de yukarıda bahsedilen sonuca paralel sonuçların çıktığı görülmektedir. Bu alanda yazılan 11 doktora tezinin yedi tanesi doğrudan Türkiye'nin yumuşak güç çalışmaları ile ilgilidir. Kalan dört

⁸ Arslan, M. (2019), Dış politikada yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin bir yumuşak güç enstrümanı olarak YTB örneği, Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

⁹ Çorlu, M. K. (2019) Soft Power in Turkish foreign policy: Yunus Emre Institute, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁰ Ağırman, C. Ş. (2017, A study on States' use of Media Tool within the Context of Propaganda and Soft Power, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹¹ Selçuk, O. (2012) Turkish Airlines as a Soft Power Tool in the Context of Turkish Foreign Policy, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul ve Bilkay, S. (2015) Civil Aviation as an Element of Soft Power in Turkish Foreign Policy: Turkish Airlines Case Study, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹² İsmayılzade, T. (2019) Soft Power and Conflict transformation: The case of Taiwan, Yüksek Lisans Tez, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹³ Vural, A. (2019) Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika'ya Yönelik Dış Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale ve Akzeybek, R. (2018) Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları: Afrika Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹⁴ Sak, Elif, age.

doktora tezi ise Fransa'nın yumuşak gücüne odaklanan bir tez¹⁵, terör ve ekonomik krizlerinin bir yumuşak güç aracı olan turizme etkisini inceleyen bir tez¹⁶, Rusya'nın yumuşak güç kullanımındaki araçlarını inceleyen tez¹⁷ ve son olarak yumuşak gücün medyada kullanımında Türkiye ve ABD'nin karşılaştırılmasını kapsayan bir doktora tezi¹⁸ olarak sayabiliriz.

Yumuşak güç kavramının ardından bu konudan farklı olarak kamu diplomasi alanında yazılmış tezler de incelenmiştir. Genel olarak, yumuşak güç konusunda yazılan tezlerle paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Kamu diplomasi çalışmaları da 2010 yılı itibarıyla yoğunlaşmaktadır. Yine yüksek lisans tezleri incelendiğinde kamu diplomasisi alanında yazılan tezlerin yarısına yakını Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetleri hakkında olduğu ve Türkiye'nin kamu diplomasisinde kullandığı kurum ve kuruluşlar hakkında olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra kamu diplomasisi alanında yazılan yüksek lisans tezlerinde Rusya ve ABD'nin de hatırı sayılır şekilde konu edildiği görülmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti özelinde bakıldığında ise Çin'in ülke markasının oluşmasında kamu diplomasisinin rolü adlı tez¹⁹ görülmekte olup, Global Public Diplomacy²⁰ adlı tezde olduğu gibi Çin Halk Cumhuriyeti'nin kamu diplomasi faaliyetlerine temas eden çalışmalar da vardır. Ancak burada üzerinde özellikle durulması gereken üç tez göze çarpmaktadır. Bu tezler bu çalışmada yapılacak çalışmalara önemli ölçüde benzerlik göstermekte ve diğer çalışmalardan ayrılarak Türkiye'ye yönelik yapılan kamu diplomasi faaliyetlerine yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalardan ilki 2007 yılında yayımlanan Mitigating anti- Americanism in Turkey through public diplomacy²¹ adlı tezdır. Bu çalışmada Türkiye'deki Amerikan

¹⁵ Savaş, C. İ. (2019), France dans la francosphère :Enjeux et défis de la politique francophone de la France de la ve république comme levier du soft power à la française, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁶ Mutlu, Ç. (2020) Terör ve Ekonomik Kriz Olgularının Yumuşak Güç Unsuru Olarak Turizme Etkileri: 11 Eylül Saldırıları ve 2008 Krizi Üzerinden Bir İnceleme, Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

¹⁷ Anlamassova, M. (2017) Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Kullanımı ve Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁸ Aydemir, E. (2015) Dış Politikada Stratejik Bir Değer Olarak Yumuşak Güç Unsurunun Medyada Kullanımı: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Medyanın Kullanımının Karşılaştırılması, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁹ Aizezi, M. (2019) Çin'in Ülke Markasının Oluşumunda Kamu Diplomasisinin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

²⁰ Aksoy, V. (2019) Global Public Diplomacy, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

²¹ Watson, F. (2007) Mitigating anti- Americanism in Turkey through Public Diplomacy, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

karşıtlığının temelleri anlatılmakta ve hem tarihsel süreçte Türkiye üzerindeki Amerikan kamu diplomasi faaliyetlerine değinmekte hem de bu konunun daha fazla çalışılması üzerine öneriler sunmaktadır. Diğer bir tez²² ise Nazi Almanyası'nın ve Federal Almanyası'nın Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerine yoğunlaşmış olup Türkiye'ye yönelik yapılan kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik yapılan nadir tezlerdendir. Burada son olarak sözü edilecek yüksek lisans tezi ise 2017 yılında yayımlanan Avrupa Birliği'nin Yumuşak Gücü ve Türkiye'ye Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları adlı tezdur²³.

Kamu diplomasisi alanında yapılan doktora çalışmaları incelendiğinde Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerine yoğun ilgi gösterildiği görülmektedir. İncelenen 32 doktora tezinin 22'si doğrudan Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetleri ile ilişkiliyken sadece iki tez Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerine yoğunlaşmaktadır. Bu tezlerden ilkinde²⁴ kamu diplomasisinin uygulanmasında özellikle sosyal medyanın rolüne değinilmiş ve Türkiye'deki bulunan yabancı devletlerin büyükelçilerinin sosyal medya kullanımları incelenmiştir. Diğer bir tezde²⁵ ise kültürel diplomasinin kamu diplomasi içindeki yerine değinilmiş ve Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki kültürel diplomasi faaliyetleri inceleme konusu yapılmıştır.

ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik yayımlanan makaleler incelendiğinde yukarıdaki sonuçlara benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu alanda yayımlanan makalelerde de son yıllarda hem sayısal açıdan hem de çeşitlilik açısından bir artış görülmektedir. Makaleler genel itibarıyla incelendiğinde ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerinde sıklıkla kullandığı eğitim ve medyanın konu edildiği görülmektedir. Medya açısından bakıldığında Çin Küresel Televizyon Ağı (CGTN)'nin yumuşak güç aracı olarak incelendiği²⁶ ve doğrudan Çin Medyasının Türkiye'de yumuşak güç aracı olarak kullanımına yönelik makaleler²⁷ örnek verilebilir. Eğitimin kamu

²² Ateş, M. (2020), Propagandanın Kamu Diplomasisine Dönüşümü: Nazi Almanyası'nın(1933-1945) ve Federal Almanyası'nın (2007-2020) Türkiye'deki Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

²³ Aydemir (2015)

²⁴ Özlü, Ö. (2019), Kamu Diplomasisi Oluşturulmasında Dijital Diplomasinin Etkisi: Türkiye'de Bulunan Büyükelçiliklerinin Twitter Kullanımı, Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

²⁵ Tüylüoğlu, E. (2019) Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi Faaliyetleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

²⁶ Aydemir (2015)

²⁷ Boztepe (2016)

diplomasisinde araç olarak kullanılmasına verilebilecek en iyi örneklerden olan ÇHC'nin Konfüçyüs enstitüleri de araştırmacılar tarafından çalışılan bir alan olarak söylenebilir. 2020 yılında biri Konfüçyüs Enstitülerinin kültürel diplomasideki yerini değerlendiren²⁸ ve diğeri hegemonya yarışında önemini belirten²⁹ iki makale yayımlanmıştır. Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki özellikle ÇHC'nin bir kuşak bir yol projesini ortaya atması ve bu projenin gerçekleşmesi için adımlar atması bu konunun hem yumuşak güç hem de kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmesine ve bu amaçla çalışmalar yapılmasına neden olmuştur. Zira dünyanın önemli coğrafyalarını birleştirecek ve birçok ülkenin dâhil olmasını gerektirecek böyle bir proje yumuşak güç ve kamu diplomasi faaliyetlerinin önemini arttırmaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak Abdürreşit Celil Karluk'un " Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü"³⁰ adlı makalesi verilebilir. Bu makalenin yanı sıra yumuşak güç bağlamında bu projenin değerlendirildiği iki makale³¹ daha son iki yıl içerisinde yayımlanmıştır.

Sonuç olarak bakıldığında gerek tezler ve gerekse makaleler olsun ÇHC'nin yumuşak güç ve kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik Türkiye'de yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmadığı söylenebilir. Özellikle bu ülkenin, Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerine yönelik çalışmanın yok denecek kadar az olduğu görülmekte olup bu durum bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

²⁸ Önal, B. (2020), Çin'in Kültürel Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitülerinin Rolü ve Eleştiriler, *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 2(4), 217-245.

²⁹ Duran, H. , Yılmaz, K.K (2020), Çin'in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi, *Strategic Public Management*, 6(11), 77-90.

³⁰ Karluk, A.C. (2017a), Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü, *I. Uluslararası ve Toplum Bilimleri Kongresi*, 302-311.

³¹ Tüysüzöğlu, G. (2019), Yumuşak Güç Kavramı Çerçevesinde Avrasya Ekonomik Birliği ve Kuşak-Yol İnisiyatifinin Değerlendirilmesi, *Gazi Akademik Bakış*, 13(25), 163-188.

Koçakoğlu, M.A (2021), Belt And Road Initiative and Turkey-China Relationship Through Soft Power Concept, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 750-776.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Tarihten Günümüze Uluslararası İlişkilerde Güç

Devletler var olduklarından bu yana, uluslararası alanda, kendi çıkarları doğrultusunda, hedefledikleri dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için büyük çaba sarf etmektedirler. Yüzyıllar hatta bin yıllar boyunca bu çaba hiçbir değişime uğramadan kendisini muhafaza ederken bu amaca ulaşma yolunda uygulanan yöntemler değişim göstermektedir. Machivelli 16. yüzyılda yazdığı ve siyasetname özelliği gösteren *Prens* adlı kitabında prenslere yani yöneticilere korkulan biri olmanın sevilen biri olmaktan daha önemli olduğunu öğütlemiştir³². Bu örnekten de görüldüğü üzere erken dönemlerde hem dışarıda hem içeride politikalarının gerçekleştirmenin yolunun askeri güç ve ekonomik güç ile ilişkilendirilen ve “havuç” yani ödüllendirme ve “sopa” yani cezalandırma ile formüle edilen sert güç ile sağlanabileceği kabul görmekteydi. Uzun yıllar kabul gören bu görüş, devletlerin uzun yıllar boyunca askeri gücü önemesine sebep olmuştur.

Bunun yanı sıra devletler uluslararası ilişkilerin sürdürülmesinde diplomasiyi de kullanmışlardır. Modern anlamda diplomatik faaliyetler geçici (ad hoc) nitelik göstermiş ve yakın savaş tehdidinin ortaya çıktığı durumlarda geçici olarak diplomatlar görevlendirilmiştir. Sürekli elçiliklerin görevlendirilmeleri ise 15.yüzyılda İtalya şehir devletlerinde görülmüştür. Ancak devletlerin, kendi ulusal politikalarını diğer devlet yetkililerine kabul ettirmesi çıkar çatışmalarının yaşanması nedeniyle çoğu zaman mümkün olmadığından devletlerin askeri güce olan bağılıkları azalmamıştır. Ancak, teknolojiye yaşanan gelişmeler ve savaşların cephe hattından çıkıp sivil vatandaşlarında içerisine girdiği topyekün savaşlara dönüşmesi, savaşın yıkıcılığını artırmış ve askeri çatışmaların yani savaşın, hem ekonomik hem de insani açıdan tüm taraflar için son tercih olarak kullanılmasına neden olmuştur. Bu durumda devletlerin uluslararası alanda kullandıkları araçlarda değişim yaşanmıştır.

Joseph Nye, 1990 yılında yumuşak güç kavramını ortaya atmıştır. Nye, yumuşak gücü, “istediklerinizi, zorlama veya karşılığını ödeme yerine cazibe yoluyla elde etme becerisi”³³ şeklinde tanımlamıştır. Zor kullanmak yerine baştan çıkarmanın her zaman daha kolay olduğunu söyleyen Nye, Machivelli’nin yaklaşık beş asır önceki

³² Machiavelli, N. (2016) *Prens*, (5.Baskı), (Çev. A. Tolga) , İstanbul: Say.

³³ Nye, J,S (2017), *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları* (2.baskı) (Çev. R. İ. Aydın), Ankara: BB101, 12.

görüşlerine alternatif görüş ortaya atmıştır. Nye, ölkelerin sahip oldukları demokrasilerinin, insan haklarının ve bireysel fırsatların baştan çıkarıcı olduğunu belirtmektedir. Bu duruma örnek olarak, Tiananmen’de protestolarını Özgürlük Heykeli’nin aynısını inşa ederek sembolize eden Çinli öėrencileri³⁴ göstermiştir. Tabi yumuşak gücün kullanımının bu tarihten itibaren başladığını söylemek doğru değildir. Asıl söylenmek istenen yumuşak güc teriminin kavramsallaştırılması ve bu yolla akademik alanda çalışılmaya başlanması ile sert güce alternatif olarak kullanımının sıklաmasıdır.

Yumuşak güc, günümüzde önemli bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Ancak iletişim teknolojilerinde yaşanan devrim niteliğinde süreç, bilginin çok kısa sürede tüm dünyaya yayılmasının yolunu açmıştır. Bu nedenle ölkelerin politika yapıcıları ile ne kadar yakın ilişkilere sahip olunursa olunsun, o ölkenin vatandaşlarının yani kamuoyunun desteğini alamamanın hükümetleri sınırlandıracağı açıktır. Bu nedenle “Kamu Diplomasisi” kavramı uluslararası alanda kendini göstermiştir.

Kamu diplomasisinin kullanımı 1.Dünya Savaşı öncesine kadar götürülebilse de yaygın şekilde kullanılan bir araç haline gelmesi son yıllarda gerçekteşmiştir. Sadece devletler eliyle değil, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla da uygulanan kamu diplomasi faaliyetleri, hedef ölkeler kamuoyunun etkilenmesinde ve dış politika amaçlarının gerçekteştirilmesinde önemli bir araç olmuştur.

Dış politika hedeflerinin gerçekteştirilmesi amacıyla kullanılan araçlarda ve güc kavramında yaşanan bu dönüşüm akademik olarak yoğun şekilde çalışılmaktadır. Özellikle küresel güçlerin ve küresel güc iddiasındaki devletlerin çalışmaları inceleme konusu olmaktadır. Bu ölkelerden biri de Çin Halk Cumhuriyeti’dir. 21. Yüzyılın başıyla beraber uluslararası alanda etkili bir politika izleyen bu devlet, kamu diplomasisini de etkili şekilde kullanmaktadır. Binlerce yıllık kadim bir kùltüre sahip olan bu devletin başta kùltür olmak üzere kamu diplomasi araçlarını etkin şekilde kullandığı görölmektedir. Türkiye’nin ise son yıllarda hem dış politikada yaşadığı sorunlar hem de ekonomik gerekçelerle Çin Halk Cumhuriyeti ile yakınlaşması iki devlet arasındaki ilişkilerin kamu diplomasi bağlamında değerlendirilmesini önemli hale getirmektedir. Ancak bundan önce bu çalışmada sıklıkla kullanılacak kavramların

³⁴ Nye (2017) 12.

açıklanması konunun anlaşılması için gereklidir. Bu nedenle bu bölümde bu kavramlar açıklanacaktır.

2.1.1.Güç kavramı

İnsanlık tarihine göz atıldığında gerek insan ilişkilerinde gerek devletlerarası ilişkilerde gerekse de İkinci Dünya Savaşından sonra uluslararası ilişkilerin aktif bir süjesi haline gelen uluslararası ve uluslar üstü örgütlerin ilişkilerinde temel unsurun güç olduğu görülmektedir. Bu nedenle güç kavramının tanımlanması ve gücün unsurlarının anlaşılması bu çalışma için önem arz etmektedir.

O halde, güç nedir? Joseph Nye gücü, “istenilen sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme becerisi olarak³⁵” tanımlamıştır. Bunun yanı sıra güç kavramı bir ülkenin diğerlerinin müdahalesi olmadan kendi işlerini yürütebilmesi olarak da tanımlanmaktadır³⁶. Bu iki tanımdan yola çıkarak gücü; bir kişinin, devletin veya örgütün politikalarını diğer aktörlere kabul ettirebilme başarısı olarak tanımlayabilirken aynı zamanda diğerlerinin politikalarının etkisinde kalmama yeteneği olarak tanımlamak da mümkündür.

Güç kavramının tanımlanmasının ardından bir aktörün gücünün ölçütü nedir? sorusu akıllara gelmektedir. Gücü ölçebilir veya görebilir miyiz? Joseph Nye, gücü, hava durumuna ve aşka benzetmiştir. Ona göre güç herkesin ona bağlı olması ve sürekli onun hakkında konuşması ama çok azının onu anlaması bağlamında hava durumu gibidir³⁷. Aynı zamanda yaşaması, tanımlanmasına ve ölçülmesine göre daha kolay olması nedeniyle de aşk gibidir³⁸. Joseph bu benzetmeler ile gücün anlaşılmasının ve nesnel bir şekilde ölçülmesinin güçlüğüne işaret etmiştir. Buna karşın gücün ölçülmesine yardımcı olacak bazı unsurlarından söz etmek mümkündür. Hans Morgenthau, ulusal gücün bu unsurlarını askeri hazırlık derecesi, coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasiinin niteliği ve hükümetin niteliği şeklinde sıralamıştır³⁹. Bu unsurlardan ilki, tartışmasız şekilde askeri kapasite veya askeri güçtür. Tarihsel süreçte sorunları çözmede aktif olarak kullanılmaktaydı ve bu dönemde savaşlar hayatın içerisinde sıradan olaylar

³⁵ Nye, (2017), 20

³⁶ Heywood, A. (2011), *Global Politics*, Palgrave Foundations, 210

³⁷ Nye, (2017), 19

³⁸ Nye, (2017), 20

³⁹ Morgenthau, H. (1970), *Uluslararası Politika (Cilt I)*, (Çev. Baskın O. Ünsal O) Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği, 141-188

olarak görülmekteydi. Ancak günümüzde savaşların yıkıcılığının artması ve Birleşmiş Milletler gibi örgütlerin uluslararası alanda etkin rol oynaması askeri gücü doğrudan sorunları çözme aracı olmaktan ziyade caydırıcı etkisi olan bir araca dönüştürmüştür. Bu bakımdan bir ülkenin hem sayısal olarak askeri kapasitesinin yüksek olması hem de nitelik olarak etkili bir askeri güce sahip olması o ülkenin uluslararası alanda caydırıcılığını arttırmaktadır. Askeri güç veya askeri kapasite olarak adlandırılan bu alanda sayısal olarak ifade edilen asker sayısı ve teçhizatların yanı sıra askeri liderlik gibi daha soyut kavramlar da yer almaktadır⁴⁰. Askeri gücün önemli ayaklarından biri de askeri teknolojilerdeki gelişmelerdir. Ulusların ve uygarlıkların kaderleri çoğu zaman savaş teknolojisinde meydana gelen değişiklikler ve gelişmelerle şekillenmiştir⁴¹. Tarihe baktığımızda, o zamana kadar fethedilmesi mümkün görülmemiş surlarla çevrili İstanbul'un o güne kadar görülmemiş büyüklükteki topraklarla fethinin gerçekleşmesi ve Orta Çağ'ın siyasal yapısını oluşturan feodalitenin çöküşü buna örnektir. Aynı şekilde, uzun yıllar Avrupa'daki teknolojik ve bilimsel ilerlemeyi takip etmeyen veya edemeyen Osmanlı Devleti'nin savaş alanlarında ardı ardına yenilgiler alması, teknoloji alanındaki gelişmelerin askeri gücü ne kadar desteklediğini göstermektedir.

Gücün unsurlarından bir diğeri ise coğrafyadır. Coğrafya bir ülkenin gücüne etki eden en istikrarlı nicel faktördür⁴². Bir ülkenin coğrafi konumu, yüz ölçümü, denize sınırı olup olmaması, dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olan boğazlara veya ticaret yollarına sahip olması, ada ülkesi mi yoksa kara ülkesi mi olması o ülkenin coğrafi özelliklerindendir. İnsanlığın var oluşundan bu yana bu coğrafi özellikler güçlü ülkelerin kurulmalarında ve güçlerini korumalarında büyük bir etkiye sahip olmuştur. Büyük akarsu vadi ve deltalarının, üzerlerinde kısmen geniş toplumsal ve siyasal birimlere yol açtıkları tarihsel açıdan bakıldığında kesin bir şekilde görülmektedir⁴³. Dünyanın ilk güçlü medeniyetlerinin kuruldukları Mezopotamya gibi coğrafyalara baktığımızda bu durumun gerçekliği daha iyi anlaşılacaktır. Aynı şekilde günümüzde de ülkelerin coğrafi olarak yer aldığı bölgeler güç açısından önemli bir etkidir. Jeopolitik konumlar kimi zaman ülkelerin güçlenmelerine veya güçlerini muhafaza

⁴⁰ Sancak, K. (2016a), *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak güç*, Ankara: Nobel, 46.

⁴¹ Morgenthau (1970) 152.

⁴² Keyik M. Erol M.S. (2019), Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 28.

⁴³ Sander, O. (2013), *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, (26.Baskı), Ankara: İmge, .32.

etmelerine olanak sağlasa da kimi zamanda tam tersi etki yapmaktadır. Örneğin İngiltere'nin bir ada devleti olması nedeniyle işgalinin güç olması ve bu avantajının yardımıyla İkinci Dünya Savaşı sırasında işgal edilememiş olması coğrafi konumun İngiltere'ye bir hediyesiydi. Buna karşın Birinci Dünya Savaşı sırasında temelde bir kara devleti olan Almanya'nın denizlerde yeterli güce sahip olamaması sonucu ihtiyacı olan kaynaklara erişiminin kısıtlı olması ve bu durumun savaşın sürdürebilirliğinin önüne geçmesi coğrafi konumunun Almanya'ya ödediği bir bedel olarak görülebilir. Ülkelerin ticaret yollarının üzerinde bulunması da ülkelerin güçlerine katkı sunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Akdeniz ticaret yollarının denetimini uzun süre elinde bulundurması kendisine azımsanmayacak bir güç katmış ve dış ilişkilerinde sağlam adımlar atmasını sağlamıştır. Coğrafi keşiflerin başlaması ile Akdeniz ticaret yollarının eski önemini yitirmesi Osmanlı devletinin yıkılmasına etki eden birçok nedenden biridir. Türkiye için her zaman söylenen doğu ile batı arasındaki köprü ifadesi de burada kendisine yer bulmaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla enerji kaynaklarına sahip ülkeler ile enerji ihtiyacı bulunan ülkeler arasında yer alması, Türkiye'nin her zaman önemli bir ülke olmasına katkı sunmuştur. Günümüzde Panama Kanalı gibi yapay kanallar açılması yoluyla ülkeler, coğrafi özelliklerini değiştirmeye ve bu durumdan avantaj sağlamaya yönelik çaba göstermelerine rağmen, coğrafi özelliklerin radikal bir şekilde değişmesi mümkün olmadığından ülkelerin sahip oldukları coğrafi özellikleri onların güçleri üzerinde çok önemli bir yer tutmaya devam etmektedir.

Doğal kaynaklar bir ulusun diğer uluslar karşısındaki gücünü belirleyen görece olarak istikrarlı bir diğer nicel faktördür⁴⁴. Doğal kaynaklar denildiğinde akla gelmesi gereken sadece o ülkenin sahip olduğu ham maddeler değil aynı zamanda o ülkenin gıda stoku yani diğer bir deyişle gıda güvenliğidir. Bir ülkenin halkını ve gerektiğinde silahaltına aldığı askerlerini kendi iç kaynakları ile doyurabilmesi ve bu alanda kendi kendine yeterli olabilmesi o ülkenin gücüne doğrudan katkı sunmaktadır. Aksi durumda, yani bir ülkenin gıda sıkıntısı çekmesi veya gıda konusunda dışa bağımlı olması dış politikada elini zayıflatabilmektedir. Bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden birisi Kuzey Kore'dir. Uzun yıllardır nükleer füze denemeleri yapan ve bu nedenle çeşitli yaptırımlara maruz kalan Kuzey Kore, gıda sıkıntısı çekmesi üzerine

⁴⁴ Morgenthau (1970), 144.

2012 yılında ABD ile bir anlaşma yaparak gıda yardımı karşılığında füze denemelerini askıya aldığını açıklamıştır⁴⁵. Örnekleri çoğaltmak mümkün olsa da verilen bu örnek gıda konusunun, ülkelerin dış politikada ellerini nasıl zayıflattığını göstermektedir. Yukarıda belirtildiği üzere gıdanın yanı sıra ham maddeler de doğal kaynak olarak ulusal gücün belirleyicisi konumundadır. Özellikle sanayi devrimi ile birlikte savaşın makineleşmesi görülmemiş bir hız kazanmış ve ulusal güç git gide savaşta ve barışta ham madde kaynaklarını kontrol altında tutabilmeye bağlanmıştır⁴⁶. Bu amaçla, yani enerji güvenliklerini ve bu yolla güçlerini korumaya çalışan devletler tarihte birçok kez karşı karşıya gelmiş ve kuvvet kullanmaktan kaçınmamışlardır. Fransa ile Almanya arasındaki güç mücadelesinin yaşandığı Alsace Lorraine buna verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Kömür ve demir açısından zengin olan bölgeye sahip olan devletin önemli bir gücü elinde bulunduracağının bilinmesi iki ülkeyi defalarca karşı karşıya getirmiştir. Aynı şekilde Nasır'ın 1956 yılında Süveyş kanalını millileştirmesi ve bu yolla Avrupa'nın ihtiyacı olan petrolün denetiminin güçlü devletlerin elinden çıkması karşısında, ham maddeye ulaşımın engellenmesi ihtimali dönemin güçlü uluslarının askeri saldırısı ile karşılık bulmuştur⁴⁷. Günümüzde de devletler ham madde ihtiyaçlarının karşılanması ve eksiklik yaşanmaması için çeşitli yollar aramaktadır. Ham madde konusunda yoksul olan ülkeler bu eksikliklerini gidermek için alternatif yollara yönelmektedir. Bu amaçla enerji konusunda yüksek oranlarda dışa bağımlı olan Japonya yenilenebilir ve nükleer gibi alternatif enerji kaynaklarına yönelirken, Çin ham madde güzergâhlarını güvence altına almak amacıyla “bir kuşak bir yol” gibi projeler hayata geçirmektedir.

Ulusal gücü etkileyen diğer bir unsur ise endüstriyel kapasite olarak belirtilmektedir. Özellikle önemli ham madde kaynaklarına sahip ülkelerin ellerinde bu kaynakları işleyecek ve kullanıma hazır hale getirecek endüstriyel kapasiteye sahip olması gerekir. Güçlü bir endüstriyel kapasiteye sahip olmayan ülkeler önemli ham madde kaynaklarına sahip olsalar dahi bu ulusal güçlerine önemli bir katkı sağlamaz. Buna verilebilecek en iyi örnek belki de Venezuela'dır. 2018 Forbes verilerine göre⁴⁸ dünya

⁴⁵İnternet: ABD ve Kuzey Kore'nin Gündemi Gıda Yardımı, (2012, 7 Mart), Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120307_nkorea_aid.shtml, adresinden 25 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁶ Morgenthau (1970) 147.

⁴⁷ Sander, O.(2014) Siyasi Tarih 1918-1994, (24.Baskı), Ankara: İmge, 302-303

⁴⁸ İnternet: Dünyada en büyük petrol rezervleri hangi ülkelerde bulunuyor? (2018, 31 Temmuz)

petrol rezervleri sıralamasında birinci sırada bulunan ülke, buna karşın uluslararası alanda güçlü ülke olarak görülmemektedir. Aynı şekilde bugün Orta Doğu ülkeleri ellerinde önemli enerji kaynaklarına sahip olsalar dahi uluslararası alanda etki alanları ve güçleri buna paralellik göstermemektedir.

Ulusal gücün unsurlarından bir diğeri ise nüfustur. Nüfusun, ülkelerin ulusal güçlerine etkisini incelerken hem nicel hem de nitel açıdan incelemek gerekir. Nicel olarak baktığımızda ülkelerin gerek savaş durumunda silahaltına alması için gerekse de ülkenin endüstrisinin var olabilmesi için yeterli sayıda nüfusa sahip olması gerekir. Ancak gereğinden fazla nüfusa sahip ülkelerin gıda sorunu, işsizlik ve yetersiz sağlık koşulları gibi sorunlarla karşı karşıya kalma riskleri olduğundan her zaman nüfusun sayısı ile ulusal güç arasında doğrusal bir ilişki olduğunu söylemek imkânsızdır. Nitel olarak bakıldığında ise var olan nüfusun ihtiyaçlara paralel olarak eğitilmiş, çalışma kapasitesine ve yeterliliğine sahip, kendi kendine bakabilen genç nüfustan oluşması gerekir. Bu iki kriterden yola çıkarak, nüfusun, ülkelerin ulusal güçlerine katkı sunabilmesi için sayısal olarak ne az ne çok tam olarak yeterli bir nüfus ve ülkenin ihtiyaçlarına yönelik nitelikli bir nüfus olması gerekir.

Gücün bir diğeri unsuru ise ulusal karakterdir. Ulusal karakter teriminin diğeri güç unsurlarına nazaran açıklanması ve anlamlandırılması zordur. Zira diğeri unsurlara göre objektif kriterlere dayanmamaktadır. Ulusal karakter, bir ülkenin ve bu ülke toplumuna ait olan ve her zaman dikkat edilmesi gereken karakteristik özellikleridir. Bu karakteristik özelliklerin devletlerin politikalarına etkisini Hans Morgenthau;

“Alman ve Rus hükümetleri Amerika ve İngiliz hükümetlerinin izleyemedikleri bir dış politikayı izleyebilecekler, Amerikan ve İngiliz hükümetlerinin izleyecekleri politikaları da Alman ve Rus hükümetleri izleyemeyebilecekler”⁴⁹

şeklinde ifade etmiştir. Almanların disiplin ve katı olmaları, Türklerin ordu-millet anlayışı bu duruma örnek olarak verilebilir.

Bir diğeri güç unsuru ise ulusal moraldir. Ulusal moral bir hükümetin hem savaşta hem de barışta uyguladığı dış politikalarının desteklenme derecesidir⁵⁰. Bu durum kuşkusuz

Web: <https://forbes.ge/news/4466/D%C3%BCnyada-en-b%C3%BCy%C3%BCk-petrol-rezervleri-hangi-%C3%BClkelerde-bulunuyor> adresinden 27 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁹ Morgenthau, (1970), 170.

⁵⁰ Morgenthau, (1970), 172.

bir ülkenin gücünü etkilemektedir. Hiçbir ülke yönetimi, halkının dış politikasına destek vermemesi durumunda, çok güçlü bir orduya ve ekonomiye sahip olsa dahi elinde olan gücü tam anlamı ile kullanamaz. Aynı şekilde en zor anlarda, yaşanan zorluklara rağmen bir ulusun kenetlenmesi ve hükümetin dış politikasına desteği elde olan güçten daha fazla etki ortaya çıkarabilir. Bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden biri Kıbrıs Barış Harekâtı'dır. Eldeki kısıtlı imkânlarla ve karşı karşıya kalınan ambargolara rağmen ulusun her ferdinin bedel ödeme pahasına o dönemki dış politikayı desteklemesi dış politikada başarı getirmiştir.

Diplomasinin niteliği de gücün önemli unsurlarındandır. Diploması, yukarıda sayılan unsurların bir araya getirilmesi ve gerçek etkisinin ortaya çıkarılmasına yarar. Gücün unsurlarının sonuncusu hükümetin niteliğidir. Hükümet elindeki kaynakları en iyi şekilde kullanılmalıdır. Aksi takdirde eldeki kaynakların çokluğu ve kalitesi bir şey ifade etmemektedir. Bu nedenle hükümet elindeki kaynakları en verimli şekilde kullanılmalı, kaynaklarına uygun dış politika geliştirmelidir.

Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki bir ülkenin sahip olduğu gücün unsurları objektif kriterlerle belirlenemez. Her araştırmacı, akademisyen yukarıda sayılan unsurlara eklemeler veya çıkarmalar yapabilir. Zira Hans Morgenthau bu unsurları sahip olduğu realist bakış açısıyla sıralamıştır. Ancak günümüzde aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, siyasal değerler ve kültürde bu güç unsurları arasında sayılmalıdır.

2.1.2. Güç Türleri

Yukarıda güç kavramının tanımlanmasına çalışıldı. Bu başlık altında ise devletlerin diğerlerini etkilemek için kullandığı gücün ne şekillerde karşımıza çıktığına yani gücün türlerine değinilecektir. Bu amaçla bu başlık altında sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç kavramları açıklanacaktır.

2.1.2.1.Sert güç

Sert güç çoğunlukla, devlet olan bir aktörün teşviklerle veya tehditlerle başka bir aktörü etkilemesi olarak tanımlanmaktadır⁵¹. Bu durum uluslararası ilişkiler literatüründe havuç-sopa ilişkisi olarak adlandırılır. Bu adlandırmada havuç bir aktörün ödüllendirilmesini yani teşvik edilmesini temsil ederken sopa ise

⁵¹ Heywood, A. (2016) *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, (3.Baskı), (Çev. F. Bakırcı), Ankara: BB101, 262.

cezalandırmayı ya da tehdidi temsil etmektedir. Devletlerin sert güç enstrümanları ise genellikle askeri güçleri ve ekonomileridir. Bir ülkenin askeri ve ekonomik gücü bazı durumlarda teşvik yani havuç iken bazı durumlarda sopa görevi görmektedir. Burada belirleyici olan gücü elinde bulunduran devletin bunları kullanım şekilleridir. Bu konuyu örnekler ile açıklamak gerekirse, caydırıcı bir askeri güce sahip olan bir devletin, bu gücü kullanması veya gerektiğinde kullanacağı yönünde eylemler ve söylemlerde bulunması askeri gücün tehdit boyutuna girerken, önemli bir askeri güce sahip olan ülkenin bu gücü, bu güçten yararlanmak isteyen devletler için teşvik edici bir unsurdur. Yakın geçmişten örnek vermek gerekirse, ABD'nin Irak'ı ve Afganistan'ı işgalleri ve öncesinde buna yönelik tehditleri “sopa” kategorisine girerken, Sovyet yayılmacılığından endişe eden dönemin Avrupa'sının ve tabi ki Türkiye'nin ABD'nin askeri gücünü arkasına almak ve SSCB'ye yönelik denge oluşturmak için ABD ile yakın ilişkiler kurması, politikalarını ABD'nin paralelinde şekillendirmesi askeri gücün “havuç” kategorisine girmektedir.

Sert gücün kaynaklarından olan askeri güç için söylenenler ekonomik güç içinde geçerlidir. Güç unsuru olarak ekonomiyi kullanmanın ilk akla gelen yollarından biri olan ambargo gibi birçok yol vardır⁵². Devletler ambargo yolu ile diğer devletleri cezalandırabilir ve kendi politikalarını kabul ettirebilir. Günümüzde ABD'nin gerek İran'a gerekse Venezüella'ya uyguladığı ambargolar, Türkiye'nin Ermenistan'a sınırları kapatması ve ticareti durdurması ve AB'nin Türkiye'ye yaptığı yardımları kesmesi veya azaltması⁵³ bu duruma örnek gösterilebilir.

2.1.2.2.Yumuşak güç

İngilizcesi “soft power” olan kavram Türkçe literatüre yumuşak güç olarak çevrilmiştir. Yumuşak güç kavramı yaygın olarak kullanılmak ile birlikte Doç. Dr. İbrahim Kalın bu kavramı ince güç⁵⁴ olarak tercüme etmiş ve bu şekilde kullanmaktadır. Yumuşak güç kavramı ilk kez 1990 yılında Joseph Nye tarafından kullanılmıştır. Ona göre “dünya siyasetinde sadece askeri ve ekonomik zorlama ve tehditler ile diğerlerini değiştirmeye zorlamak değil, dünya siyasetinde gündemi

⁵² Sancak (2016a), 59.

⁵³ İnternet: AB İnsan Hakları İhlalleri Gerekçesiyle Türkiye'ye Yapılan 85 Milyon Euro Yardımı Kesti (2019, 19 Kasım) Web: <https://tr.euronews.com/2019/11/19/ab-insan-haklari-ihlalleri-gerekcesiyle-turkiye-ye-yapilan-85-milyon-euro-yardimi-kesti> adresinden 30 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

⁵⁴İnternet: TUİÇ Akademi, Türkiye'nin İnce Gücü, (2011, 8 Şubat), Web: <https://www.tuicakademi.org/turkiyenin-ince-gucu/> adresinden 05.06.2022 tarihinde alınmıştır.

belirlemek ve diğerlerini cezbedebilmek de önemlidir⁵⁵”. “Gücün ikinci yüzü”⁵⁶ olarak adlandırdığı bu ikinci yol, bir ülkenin, değerlerine hayran olan, refah seviyesine özenen diğer ülkeler kendisini takip etmek istediğinde de dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilmesine yardımcı olur.

Oxford Online Sözlüğünde yumuşak güç “ askeri güç yerine ekonomik ve kültürel etkinin kullanımını içeren ve diğer ülkeleri istenilen şeyleri yapmaya ikna etmek için kullanılan bir yol⁵⁷” olarak tanımlanmıştır. Andrew Heywood ise yumuşak gücü, “başka aktörlerin istenen davranışı ve arzuları izlemeye ikna ederek etkileme yeteneği⁵⁸” olarak açıklamıştır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak yumuşak gücün etki yolunun sert gücün aksine zorlama veya teşvik etmek değil cezbetmek olduğu söylenebilir. Peki bu amaca ulaşmak ve diğer ülkeleri cezbetmek ve bu yolla etkilemenin yani yumuşak gücün kaynakları nelerdir? Joseph Nye, yumuşak gücün kaynaklarını, kültür, siyasi değerler ve dış politika uygulamaları olarak sıralamış ve kültürü de üst kültür ve popüler kültür olarak ayırmıştır⁵⁹.

Yumuşak güç kaynaklarını kısaca tanımlamaya kültür ile başlayabiliriz. Kültür, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde;

“tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” ve “bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü”⁶⁰

olarak tanımlanmıştır. Dil, edebiyat, spor, sanat, eğitim, kültürü oluşturan unsurlardandır. Peki, bir topluluğun kültürü nasıl dış politikada kendisine hizmet edebilir? Öncelikle şunu özellikle belirtmek gerekir ki bir toplumun kültürü her zaman kendisine uluslararası alanda pozitif etki sunmaz. Bu durumun gerçekleşebilmesi, yani kültürün bir devlete veya topluma pozitif katkı sunabilmesi diğer toplumlara çekici

⁵⁵ Nye (2017), 24.

⁵⁶ Nye (2017), 24.

⁵⁷ İnternet: Oxford İngilizce Sözlüğü Web: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/soft-power?q=soft+power> adresinden 30.01.2021 tarihinde alınmıştır.

⁵⁸ Heywood (2016), 262.

⁵⁹ Nye, (2017), 32.

⁶⁰ İnternet: Türk Dil Kurumu Web: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 02.02.2021 tarihinde alınmıştır.

gelmesi ve özendirici olması ile mümkündür. Örneğin dil açısından bakıldığında İngilizce'nin dünya çapında kabul gören ve kullanılan bir dil olması ana dili İngilizce olan ABD ve İngiltere gibi ülkelere, politikalarını daha rahat anlatma ve dünyaya yayma fırsatı vermektedir. Aynı şekilde şarkılar ve spor da ülkelere yumuşak güç alanında popüler kültür unsuru olarak katkı sunmaktadır. Bunun en iyi örneği olimpiyatlardır. Olimpiyatlar uluslararası alanda etkin olmak isteyen ve dünyaca tanınmak isteyen devletler tarafından tercih edilen yollardan biri olmuştur⁶¹. Bu yolla devletler kendi kültürlerini diğer toplumlara tanıtmaya yolu bulmaktadır. Yine ABD'nin ulusal kültür ögesi olan NBA'de dünya tarafından takip edilmekte olup ABD'nin yumuşak gücüne pozitif katkı sunmaktadır. Bunların yanı sıra kültürün bir parçası da eğitimidir. Özellikle yabancı ülkelerde eğitim gören öğrenciler kendi ülkelerine döndüğünde, yıllarca yaşadıkları ve etkilendikleri ülkelerin kültürlerini de yanlarında götürmektedir. Ancak üst kültürün bir parçası olarak değerlendirilebilecek olan eğitim faaliyetlerini sadece başka ülkelere gelen öğrencilere ev sahipliği yapmak olarak değerlendirmemek gerekir⁶². Bunun yanı sıra kendi dilini ve kültürünü dışarıda öğreten ülkelerde vardır. Örneğin, Çin'in Konfüçyüs enstitüleri bunlara örnek verilebilir.

Yumuşak gücün bir diğer kaynağı siyasi değerlerdir. Siyasi değerleri oluşturan unsurların başında demokrasi ve insan hakları gibi çekicilik faktörleri ele alınmaktadır⁶³. Bu açıdan bu etkilerin hem ülke içerisinde hem uluslararası örgütler nezdinde etkin şekilde kullanılması gerekmektedir. Ülkelerin temel insan haklarına saygı duyması, demokrasiye olan bağlılığı ve dini özgürlüklere önem vermesi gibi etkiler onların cezbedici güçlerini arttırmaktadır. Bu durumları, kendilerini baskı altında hisseden yabancı ülke vatandaşlarının bu ülkeye yönelik akımına yol açmaktadır. Bu durum ilk etapta mülteci akımı olarak düşünülecek olumsuz bir anlam ifade etse de bu akımın diğer bir kısmını oluşturan beyin göçü ülkelere ciddi katkı sağlamaktadır⁶⁴. Demokrasi ve insan haklarının yanı sıra, sağlık sistemi, suç oranları,

⁶¹ Seval, H. F. Kodaman T. (2015) Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi *Makü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 55.

⁶² Sancak, K. (2016b) Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 19.

⁶³ Öztö, F.A. (2018), Türkiye'nin Suriye Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı (2002-2011), A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Editörler), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler içinde*, Ankara: Nobel, 143-144.

⁶⁴ Sancak, (2016a), 99.

kanunları ve kuralları da bir ülkenin siyasi değerlerini oluşturmakta ve o ülkenin yumuşak gücüne olumlu veya olumsuz anlamda katkı sunmaktadır. Örneğin, Kanada sağlık sistemi sosyal devlet anlayışı temelinde şekillendiği için bu ülkenin yumuşak gücüne olumlu katkı sunduğu söylenebilecekken, ABD sağlık sistemi ise daha liberal bir temelde şekillendiği ve önemli ölçüde özel sektör eliyle sürdürüldüğü için ABD açısından olumsuz bir algı yaratmaktadır. Aynı şekilde kanunların da siyasi değerler üzerinde etkili olduğu yukarıda söylendi. Buna verilebilecek en iyi örnek idam cezasıdır. Demokratik ülkelerde yasaklanan idamın, ABD'nin bazı eyaletlerinde hala uygulanıyor olması ABD için insan hakları konusunda tartışma yaratmakta ve yumuşak gücüne zarar vermektedir.

Yumuşak gücün kaynaklarından bir diğeri ise devletlerin dış politikalarıdır. Devletlerin dış politikalarında barışçıl, adil, demokratik ve uzlaşmacı davranmaları onların yumuşak gücüne katkı sunabilmektedir. Aksi durumda ise yani devletlerin dış politikalarında kibirli, iki yüzlü, duyarsız görünmeleri ise onların yumuşak güçlerine zarar vermektedir⁶⁵. Bu duruma örnek vermek gerekirse, TBMM'nin, ABD'nin Irak'a müdahalesinde önemli bir adım olan 1 Mart tezkeresini onaylamaması Orta Doğu'da Türkiye'nin cazibesinin artmasında kırılma noktası olmuş ve Türkiye'nin bölgesindeki yumuşak gücüne katkı sunmuştur⁶⁶. Buna karşın ABD'nin Irak'ı işgali ABD'nin yumuşak gücüne bir darbe vurmuş ve hem Orta Doğu bölgesinde hem de küresel ölçekte ABD'nin durumunu zorlaştırmıştır.

2.1.2.3.Akıllı güç

Uluslararası ilişkilerdeki yumuşak güç ve sert güç kavramları yukarıda açıklandı. Bu iki tür güç çeşidinin kullanım alanları, araçları tartışıldı. Ancak iki güç türünün dış politika yapım sürecindeki etkileri tartışılmaya devam etmekte her ikisinin de artıları ve eksileri tartışılmaktadır. Bu konunun açıklanması amacıyla örnek vermek gerekirse ABD'de yaşanan tartışmalar söylenebilir. ABD'nin sert gücünün Irak ve Afganistan'da başarılı sonuçlar verdiğini ve bundan sonrada, özellikle pandemi sonrası süreçte sert gücün dış politika aracı olarak kullanılmaya devam etmesini savunanlar ile yumuşak gücün ABD'nin dış politikasında etkin olmasını savunanlar

⁶⁵ Nye, (2017), 35.

⁶⁶ Öztop F.A (2018), 147-148.

arasındaki çekişmede görebiliriz⁶⁷. Ancak bu iki savununun yanında bu ikisini içerisinde bulunduran ve ancak bu iki güçten farklı olan bir alternatif bulunmaktadır.

Akıllı güç yani “Smart Power” olarak ifade edilen bu alternatif kavram üzerindeki çalışmaların ABD’de başladığı söylenebilir. Akıllı güç kavramının açıklanması ve ABD’nin dış politikasında kullanımı amacıyla hazırlanan “A Smarter, more Secure America”⁶⁸ raporunda akıllı güç kavramının tanımlanması yapılmıştır. 2007 yılına hazırlanan bu raporda Akıllı güç, “ *ne sert ne de yumuşaktır, ama ikisinin başarılı bir birleşimi*⁶⁹” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı raporda, Akıllı güç, güçlü bir ordunun gerekliliğinin altını çizmesinin yanı sıra, Amerikan politikalarını meşrulaştırmak ve Amerikan etkisini genişletmek için her seviyede müttefiklerine, ortaklarına ve kurumlara çokça yatırım yapmak şeklinde de tanımlanmıştır⁷⁰. Sert güç kapasitesinin gerekli olduğu ama günümüz şartlarında bunun tek başına güvenliğin garanti edilmesinde yetersiz olduğu bu raporda belirtilmiş olup, sert güç için harcanacak fazladan bir doların, fazladan bir dolar değerinde güvenlik getireceğinin garanti olmaması şeklinde formüle edilmiştir⁷¹.

Bu açılardan bakıldığında sert güç ve yumuşak güç araçlarının bir arada ve birbirleriyle uyumlu bir şekilde kullanılması olarak tanımlanabilecek olan akıllı güç, hem sert gücün hem de yumuşak gücün eksikliklerinin giderilmesi ile bu ikisinin toplamından daha büyük bir etki ile dış politika yapımında başarılı bir araç olarak görülebilir.

2.2.Kamu Diplomasisi

2.2.1.Kamu Diplomasi Kavramı

Kamu diplomasi kavramı İngilizce “Public diplomacy” kavramının Türkçeye çevrilmesi ile oluşturulmuş bir kavramdır. Bu kavram ilk olarak 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion tarafından ortaya atılmıştır⁷². Edmund Gullion kamu diplomasisi kavramını;

⁶⁷Inavov I. (2020) Reshaping US Smart Power: Towards a Post Pandemic Security Architecture, *Journay of Strategic Security*, 13(3), s.47

⁶⁸ Armitage, R.L ve Nye, J.S (2007), A smarter, more Secure America, *Center for Strategic and International Studies*.

⁶⁹ Armitage ve Nye. (2007), 7.

⁷⁰ Armitage ve Nye, (2007), 7.

⁷¹ Armitage ve Nye, (2007), 10.

⁷² Sancar, G.A (2014), *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, (2.Baskı), İstanbul: Beta, 79.

“Kamu diplomasisi, dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilenmesini ele almaktadır. Geleneksel diplomasinin ötesindeki uluslararası ilişkiler boyutlarını, hükümetlerin diğer devletlerdeki kamuoyunu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini ve bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, dışışleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaktadır”⁷³”

şeklinde tanımlamıştır.

Kavramsal olarak tanımlanması zor olan bu kavramın farklı şekillerde tanımlandığı da görülmektedir. Sözlük anlamına bakıldığında Türk Dil Kurumu (TDK) kamu diplomasisini “bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika⁷⁴” olarak tanımlamıştır. Türk Dışışleri Bakanlığı’nda büyükelçi olarak çalışmış olan Ünal Ünsal kamu diplomasisini “bir devletin her alandaki ulusal çıkarlarını uluslararası arenada ileri götürmek amacıyla, yabancı ülkeler kamuoyları nezdinde yürüttükleri faaliyetlerdir⁷⁵” şeklinde tanımlamışlardır.

Tüm yapılan bu tanımlar birbirlerinden bazı alanlarda farklılık gösterse de ortaklaşılan nokta faaliyet alanlarıdır. Bu da kavramın kendisinden de anlaşılacağı üzere kamudur. Burada kamu ile kastedilen hedef ülkenin halkıdır. Bu özelliği ile kamu diplomasisi diğer dış politika araçlarından ayrılmaktadır. Kamu diplomasisi özellikle halkları hedef almaktadır. Bu özelliği ile başta sert güç olmak üzere diğer dış politika araçlarından ayrılmaktadır.

Joseph Nye’a göre⁷⁶ kamu diplomasisinin üç boyutu vardır. Bunlar;

- Günlük iletişim,
- Stratejik iletişim,
- Uzun vadeli ilişkileri geliştirilmesidir.

⁷³ The Edward Murrow Center of Public Diplomacy. What is Public Diplomacy, aktaran Sancar, G.A, Kamu Diplomasi ve Uluslararası İlişkiler, 2.Baskı, İstanbul: Beta, 79.

⁷⁴ Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfasından alınmıştır.

⁷⁵ Oran B. (2013) Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (2001-2012) Cilt 3, İstanbul: İletişim, 237.

⁷⁶ Nye (2017) 154-157

Günlük iletişim ile kastedilen, hükümetler tarafından alınan iç ve dış kararların içeriğinin açıklanmasıdır. Bu yapılırken ulusal basın yanı sıra kamu diplomasisi açısından önemli bir yere sahip olan ve halkın yönlendirilmesinde etkili olan yabancı basının bilgilendirilmesini kapsamaktadır. Joseph Nye'a göre⁷⁷ günlük iletişimin kapsamı, ortaya çıkması muhtemel krizlerle başa edilmesi ve saldırılara karşı hazırlıklı olunması ve gerektiğinde karşılık verilmesini de içermektedir. Burada kastedilen ülke imajını zedeleyecek haber, eylem veya dedikodulara karşılık verilmesidir. İletişim araçlarında yaşanan gelişmelerle artık bilginin akışını engellemek imkansız hale geldiğinden, bilgi kirliliği ile mücadele edilmesi ve ülke imajının zarar görmemesi için hem ulusal hem de yabancı basınlarla iletişim halinde olunması günlük iletişimin kapsamındadır.

Kamu diplomasisinin ikinci boyutu olarak gösterilen stratejik iletişim ise, siyasi bir kampanyada ya da bir reklam kampanyasında olduğu gibi bir dizi temanın oluşturulmasıdır⁷⁸. Özel temalar ile belirli bir politik girişime odaklanılır ve bu girişimin gerçekleşmesi için kısa süreli çalışmalar yapılır.

Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu olarak ise uzun vadeli ilişkilerin geliştirilmesi söylenmektedir. Burslar, değişim programları, stajlar, seminerler gibi faaliyetlerle toplumu yönlendirme yeteneği olan kişiler ile uzun vadeli ilişkilerinin geliştirilmesi üçüncü boyutun kapsamındadır. Bugün dünyanın gelişmiş birçok ülkesi, yurtdışından lisans ve lisansüstü eğitim için öğrenci kabul etmektedir. Bu öğrenciler yoluyla ülkeler diğer ülke kamuoylarıyla köprü kurmaktadır.

2.2.2.Kamu Diplomasisinin Tarihçesi

Kamu diplomasisi kavramının 1965 yılında kullanılmaya başlandığı yukarıda söylenmiş olsa da bu isim altında olmasa da kamu diplomasi uygulamalarının kullanımının çok daha eskilere gittiği söylenebilmektedir. Doç. Dr. Haluk Karadağ Osmanlı devletinin ilk döneminde uygulanan “istimalet politikası⁷⁹”nın ismi konulmasa da kamu diplomasi faaliyetinden başka bir şey olmadığını söyler⁸⁰. Ancak

⁷⁷ Nye (2017) 154

⁷⁸ Nye (2017), 155.

⁷⁹Sözlük anlamı “meylettirme, cezbetme, gönül alma” olan istimalet, halkı, özellikle de gayri müslim tebaayı gözetme, onlara karşı hoşgörülü davranma manasında kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için İslam ansiklopedisi internet sitesi ziyaret edilebilir.

⁸⁰ Karadağ, H. (2020) *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi* (2. Basım), Ankara: Nobel, s.22.

genel itibariyle bakıldığında, tarihsel süreçte kamu diplomasisi kavramının gelişiminin aktarılmasında önemli olaylar sonucu yaşadığı gelişim ve değişim dikkate alınarak tarihi olarak ayırmak konunun anlaşılmasında önem arz etmektedir. Bu dönemler, Birinci Dünya Savaşı öncesi dönem, Birinci Dünya Savaşı Dönemi, Soğuk Savaş Dönemi ve Soğuk Savaş Sonrası Dönem(özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası) şeklinde ayrıma tabi tutulabilir.

Birinci Dünya Savaşı öncesi kamu diplomasisinin ne kadar geriye götürüleceği tartışmalı bir konu olarak görülmektedir. Genel itibariyle kamu diplomasi faaliyetleri 17.yüzyıla kadar geri götürülebileceği kabul edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesi olan bu döneme bakıldığında özellikle Fransa'nın kamu diplomasi faaliyetlerine ağırlık verdiği göze çarpmaktadır. Fransa'nın, Prusya ile yaptığı savaşı kaybetmesi üzerine zedelenen ulusal itibarını Fransız dili ve kültürü vasıtasıyla onarmak için Alliance Française kurması kamu diplomasisinin kullanılmasına örnektir.⁸¹. Avrupa'daki başta İtalya ve Almanya olmak üzere diğer ülkelerinde Fransa'yı takip etmesi ile kamu diplomasi çalışmaları Avrupa'da hız kazanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı döneminde kamu diplomasi faaliyetlerinin ciddi oranda arttığı söylenebilmektedir. Özellikle savaşın başında tarafsız kalan ABD'nin savaşa katılması için hem İngiltere hem de Almanya ciddi bir çaba içerisine girmiştir⁸². Bu dönem içerisine dahil olmasa da bu savaşın bir devamı olan Kurtuluş Savaşı sırasında yeni Türkiye'nin karar alıcıları da kamu diplomasisini önemli oranda kullanmışlardır. Hem Anadolu Ajansı'nın savaş yıllarında kurulması ile hem İslam coğrafyasında hem de savaş halinde olduğu Avrupa ülkelerinde milli mücadelenin amacı ve haklılığı anlatılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönem, hem İkinci Dünya Savaşı süreci hem de Soğuk Savaş süreci ideolojik rekabetlerin yaşandığı dönemlerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında faşizm ve Nazizm ile yapılan mücadele, Soğuk Savaş döneminde ise Komünizm ile liberalizm mücadelesi dünyada farklı kutuplar arasında rekabeti doğurmuş, bu durum karşı kutuptaki insanların etkilenmesi için her türlü aracın kullanılmasının yolunu açmıştır. Bu nedenlerle özellikle Soğuk Savaş dönemi kamu

⁸¹ Nye, J. S. (2008), Public Diplomacy and Soft Power , *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, Vol:636, 96.

⁸² Nye, (2008), 97.

diplomasi faaliyetlerinin arttığı bir dönem olmuştur. Bloklar içerisinde bulunan ana aktörler kendi kültürlerini tanıtmış, kültürlerini karşı blok vatandaşları için özenilecek özneler haline getirmiş ve bu yolla blok içerisinde yaşayan vatandaşların hükümetlerine yönelik daha talepkar olmalarını amaçlamışlardır. Soğuk savaş sürecinde yapılan bu kamu diplomasi çalışmalarının etkisini Joseph Nye şu şekilde ifade etmiştir:

“ Televizyon ve sinema, Berlin Duvarı’nı, 1989 yılında yıkılmasından çok daha önce delip geçmişti. Daha yıkılmadan duvarın ötesine geçen Batı’nın popüler kültürüne ait görüntüler yıllar boyu aktarılmış olmasa, çekiçlerin ve buldozerlerin bir faydası olmazdı⁸³”.

Soğuk savaşın sona ermesi ve iki kutuplu dünyanın bir tarafını temsil eden Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte güvenlik politikalarının eski önemini kaybettiği söylenebilir. Bu dönemden sonra yüksek politika(high politics) olarak görülen konuların ikinci plana atıldığı bir dönem yaşanmıştır. Buna bağlı olarak, Soğuk Savaş döneminde kutuplar arasında gedik açmak için kullanılan kamu diplomasi faaliyetlerinde de yavaşlama yaşanmıştır. Bu durumu tersine çeviren olay 11 Eylül saldırıları olmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra bu kavramının önemini arttırmasının iki nedeni olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki terör ile mücadelenin tek bir devletin mücadelesi olmadığı ve terörle mücadelenin başarılı olabilmesi için tüm ulusların topyekün mücadelesinin gerekliliğidir. Bu amaçla, başta ABD olmak üzere terörle mücadele için kamuoyu desteği toplama çabasına girilmiş, aynı zamanda teröre destek veren yapıların uluslararası alandan dışlanması için çaba sarf edilmiştir. Bunun yanı sıra bu dönemde kamu diplomasi kavramının önem kazanmasının bir diğer sebebi ABD’nin teröre karşı savaş (war on terror) konseptinin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırmaktır. ABD bu dönemde önce Afganistan’ı, ardından Irak’ı işgal etmiş ve bu işgaller sonucu yaşanan ve insan hakları açısından kabul edilemez olaylar ABD’nin uluslararası alandaki imajına zarar vermiştir. ABD hükümetinin bu olumsuz imajı düzeltmek adına kamu diplomasi faaliyetlerine ağırlık verdiği söylenebilir. ABD’nin bu dönemde kamu diplomasi faaliyetlerinin artmasında öncü rol oynadığı söylenebilir. ABD’nin ardından gerek uluslararası alanda kendini göstermek isteyen gerekse

⁸³ Nye, (2017), 79.

olumsuz imajlarını düzeltmek isteyen aktörler kamu diplomasisini aktif olarak kullanmaya başlamışlardır.

2.2.3.Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları ve Vasıtaları

Ülkeler kamu diplomasi çalışmaları amacıyla farklı alanlarda, farklı araçlarla faaliyette bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ülkelerin amaçlarına, konumlarına veya imkanlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Buna bağlı olarak her aktör tarafından uygulanan kamu diplomasi alanları değişebilmektedir. Buna karşın genel itibariyle bakıldığında kamu diplomasisinin uygulama alanlarını; eğitim, spor, dış yardımlar, medya ve sivil toplum kuruluşları, din ve askeri araçlar olarak sınıflandırabiliriz.

2.2.3.1.Eğitim

Eğitim faaliyetleri kamu diplomasisinde sıkça kullanılan alanlardan biridir. Eğitim yoluyla ülkeler kendi topraklarında, kendi kültürü içerisinde, yabancı öğrencileri ağırlama fırsatı bulmakta, onlara kendi kültürlerini tanıtmaya fırsatına sahip olmaktadır. Bu fırsatı değerlendirebilen ülkeler geleceğin yöneticileri ve politika yapıcısı olacak genç zihinlerde olumlu imajlar yarabilmektedir⁸⁴. Eğitim alanında uygulanan kamu diplomasi faaliyetlerini üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; kısa süreli öğrenci veya akademisyen değişim programları, lisans sonrası eğitim fırsatları ve kısa süreli kurslar olarak sıralanabilir.

Kısa süreli değişim programları arasında en bilineni Erasmus programıdır. Avrupa Birliği(AB) içerisinde 1980 yılından beri uygulanmakta olan Erasmus değişim programı ile her yıl on binlerce öğrenci farklı kültürlerle tanışma fırsatı bulmaktadır. Avrupa Birliği üyeleri içinde bulunan toplumların, birbirleri ile kaynaşmaları ve AB vatandaşlığı üst kimliğinde buluşma yolu ile AB bütünleşmesi sağlama amacıyla geliştirilen program, AB'nin kamu diplomasi çalışmalarına örnektir. Bu projenin kapsamını örneklemek gerekirse 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye'den 5714 öğrencinin⁸⁵ öğrenim için Avrupa ülkelerine gittiğini söylemek yeterli olacaktır. Öğrenci değişim programlarına verilebilecek bir diğer örnek de Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın uluslararası öğrenci hareketliliği programıdır.

⁸⁴ Karadağ, (2020), 96.

⁸⁵ İnternet: Yükseköğrenim Bilgi Yönetim Sistemi, Web: <https://istatistik.yok.gov.tr/> , adresinden tarihinde 13.03.2021 alınmıştır.

Resmi verilere göre 148000 yabancı öğrenciye Türkiye bu programlar sayesinde ev sahipliği yapmaktadır.⁸⁶

Kısa süreli öğrenci değişim programlarının yanı sıra lisans eğitiminin ardından lisansüstü eğitim programları da kamu diplomasisi çalışmaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu amaçla dünyanın her yerinden gençler daha kaliteli eğitime erişme ve kendilerini geliştirme amacıyla yurtdışında eğitim alma yoluna gitmektedir. Bu noktada kaliteli üniversitelerin bulunduğu ülkeler bir adım öne geçmektedir. Bu alanı en iyi kullanan ülkelerden birisi tartışmasız şekilde ABD'dir. QS World Universities Rankings 2020 verilerine göre en iyi 500 üniversite sıralamasına 89 üniversite sokabilen ABD yabancı öğrencilerin ilk tercihi olmakta, ABD'yi Birleşik Krallık (50), Almanya (29), Avustralya (26) ve ÇHC (24) takip etmektedir.⁸⁷

Lisans ve Lisansüstü eğitimler ve öğrenci programlarının yanı sıra kısa süreli açılan kurslarda kamu diplomasisinin eğitim alanında kullanımına örnektir. Özellikle ana dili İngilizce olan ülkelerin yabancı öğrencilere ülkelerinde dil öğrenme amacıyla ev sahipliği yapması kamu diplomasisinin kullanıldığı önemli alanlardır.

Yukarıdaki örneklerle özel olarak bakıldığında tamamı ülkelerin öğrencileri kendi ülkelerinde ağırlamaları şeklinde olsa da eğitim alanındaki kamu diplomasi faaliyetleri bununla sınırlı değildir. Bunun yanı sıra ülkeler, diğer ülkelerin egemenlik alanlarında da eğitim yoluyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Buna verilebilecek en açık örnek daha sonra ayrıntılı olarak değinilecek olan Konfüçyüs enstitüleridir.

2.2.3.2.Spor

Spor kamu diplomasisinin kullanıldığı önemli alanlardan biridir. Spor vasıtası ile ülkeler kendi kültürel kimliklerini tanıtmaya, uluslararası alanda daha tanınır olma ve kendilerini ifade etme şansı bulmaktadır. Bu nedenlerle, spor faaliyetleri kamu diplomasisi amacıyla kullanılan önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor faaliyetleri farklı şekillerde devletlere yarar sağlamaktadır.

Bu konu başlığı altında uluslararası organizasyonlardan bahsetmek yerinde olacaktır. Dünya Kupaları, olimpiyatlar dünya çapında milyarlarca insanın izlediği

⁸⁶İnternet: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Web: <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliligi> adresinden 13.03.2021 tarihinde alınmıştır.

⁸⁷ İnternet: QS World University Rankings, Web: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020> adresinden 15.03.2021 tarihinde alınmıştır.

organizasyonlardır. FIFA'nın 2018 Dünya Kupası Raporuna göre turnuva dünya çapında 3,5 milyarın üzerinde insan tarafından izlendi ki bu sayı o dönemki dünya nüfusunun yüzde 51,3'üne denk gelmekte olup sadece Fransa ve Hırvatistan arasındaki final maçı 1,12 milyar insan tarafından izlenmiştir⁸⁸. Bu organizasyonlarda elde edilecek başarıların ülke tanıtımına sunacağı katkı tartışılmaz boyuttadır.

Yukarıda sayılanların yanı sıra sporun ülke tanıtımlarına katkısı bir şekilde daha mümkündür. O da uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapılmasıdır. Birçok ülke uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmak için çalışmakta ve lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu organizasyonlara ev sahipliği yapılması doğrudan milyonlarca insanın ülkeye gelmesine vesile olmakta ve ülkelere kültürlerini tanıtmaya fırsatı sunmaktadır.

Sporun kamu diplomasisinin uygulanmasında önemli bir alan olduğu örnekleri ile açıklandı. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki burada yapılacak hatalar ülkenin kamu diplomasisine olumsuz etkilerde de bulunabilir. Burada güncel bir örnek vermek yeterli olacaktır. 2022 yılında Katar'da düzenlenecek olan dünya kupası öncesi, bu organizasyon için çalıştırılan işçilerin bazılarının ağır çalışma şartları ve tedbirsizlik nedeniyle hayatları kaybettiklerinin ortaya çıkması bu organizasyona katılacak ülkelerin ulusal takımları tarafından protesto edilmiştir. Norveç, maç öncesi seremoniye üzerinde "saha içinde ve saha dışında insan hakları" yazılı tişörtle çıkarken, bu ülkeyi üzerinde insan hakları yazan tişört giyen Alman milli takımı takip etmiş olup bu durum Katar'ın imajına önemli ölçüde zarar veren durumlardır.

2.2.3.3.Dış yardımlar

Dış yardımlar, hedef ülke kamuoylarında, yardımı yapan ülkeye yönelik lehte bir düşüncenin oluşması için önem arz etmekte olup, kamu diplomasisi amacıyla aktif şekilde kullanılmaktadır. Dış yardımların kapsamı içerisinde, doğrudan yapılan maddi yardımlar ve insani yardımları sayabiliriz. Ülkelerin zor durumda oldukları dönemlerde dışarıdan aldıkları yardımlar, o yardımı yapan ülkenin diğer ülke halkı tarafından benimsenmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Soyut bir şekilde açıkladığımız bu konuyu basit örneklerle somutlaştırmak mümkündür. Kıbrıs Barış

⁸⁸ İnternet: 2018 Fıfa World Cup Russia: Global Broadcast and Audience Summary, Web: <https://resources.fifa.com/image/upload/2018-fifa-world-cup-russia-global-broadcast-and-audience-executive-summary.pdf?cloudid=njqsntrvdvqv8ho1dag5> adresinden 27.03.2021 tarihinde alınmıştır.

Harekatı sırasında ve sonrasında dönemin Libya devlet başkanı Kaddafi'nin ABD ambargosunu delmek suretiyle Türkiye'ye malzeme desteğinde bulunmuştu. Küçük gibi görülebilecek olan bu konu yakın geçmişte Libya'da yaşanan iç savaş ve arkasından dış müdahale sırasında, Türk halkında Kaddafi'nin yanında durma ve bu konu üzerinden kendisine destek verilmesi şeklinde görülmüştür. Günümüzde de devletler dış yardımlar konusunda aktif çalışmalar yürütmektedir. Bu yardımların özellikle yaşanan afet ve felaketler sonunda arttığını söylemek mümkündür. Saddam Hüseyin'in 1999 depreminden sonra Türkiye'ye gönderdiği para yardımı ile konut inşa edilmesi, Covid-19 pandemisi sürecinde ihtiyacı olan ülkelere maske ve aşı hibe edilmesi⁸⁹, yaşanan sel felaketi nedeniyle TOKİ'nin Pakistan'da konut inşa etmesi⁹⁰ bunlara örnek gösterilebilir.

Doğrudan yapılan dış yardımların yanı sıra insani yardımlarda kamu diplomasisi açısından önemlidir. Özellikle gelişmemiş ülkelere yönelik yapılan yardımlar bu ülkelerin etki altına alınmasını sağlamaktadır. Gıda, ilaç ve temiz su gibi temel ihtiyaçlarının diğer devletler veya bu devletlerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları tarafından giderilmesi bu ülke vatandaşlarının minnet duygusu beslemesine aracılık etmektedir. Bunun yanı sıra, insani yardım sadece o ülkede olumlu imaj yaratmaz. Aynı zamanda bu yardımların medya yoluyla duyurulması bu faaliyeti gerçekleştiren ülke adına olumlu algı yaratır⁹¹. Örneğin, 2014 yılında New York Times'da yayınlanan "How To Build A Perfect Refugees Camp" başlıklı haberde⁹² Türkiye'nin Suriye iç savaşından kaçıp Türkiye'ye sığınan mültecilere yönelik övülen tutumları işlenmiş ve bu durumu tüm dünyaya duyurmuştur. Esasen bir ülkenin kendi yaptığı insani yardımın başka bir ülke medyası tarafından bu şekilde duyurulması onun kamu diplomasisine daha çok katkı sunmaktadır.

2.2.3.4. Medya

Medya kamu diplomasi faaliyetlerinin aktif şekilde kullanıldığı alan olmakla birlikte kamu diplomasisinin önemli bir aracıdır. Medya hem fikirlerin geniş kitlelere

⁸⁹ İnternet: Zorlak, K., Crnovrsanin S. (2021), Türkiye'nin Hibe Ettiği 10 Bin Doz Kovid 19 Aşısı Bosna Hersek'e Ulaştı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-hibe-ettigi-10-bin-doz-kovid-19-asisi-bosna-herseke-ulasti/2211946> , adresinden 24.04.2021 tarihinde alınmıştır.

⁹⁰ Karadağ, (2020), 99.

⁹¹ Karadağ, (2020), 102.

⁹² İnternet: Mccelland, M (2014), How to Build a Perfect Refugee Camp: Web: <https://www.nytimes.com/2014/02/16/magazine/how-to-build-a-perfect-refugee-camp.html>, adresinden 24.04.2021 tarihinde alınmıştır.

yayılmasına, toplumların kültürlerinin tanıtılmasına hem de ülke politikalarının gerekçeleri ile anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bu nedenledir ki yüzyıllar boyunca önce propaganda aracı daha sonraları ise kamu diplomasisinin önemli bir alanı olarak görülmüş, bu amaçlara ulaşmak için sıkı bir şekilde kullanılmıştır. Medya tek bir yapı olmayıp, içerisinde çeşitli parçalar bulundurmaktadır. Ancak son yüzyıl ile gerçekleşen teknolojik gelişmeler, bu parçaları tek tek ele almadan önce genel bir ayırım yapmayı gerekli kılmaktadır. Medyada yaşanan bu ayırım da geleneksel medya ile yeni medya veya sosyal medya şeklindedir.

2.2.3.4.1. Geleneksel medya

Geleneksel medya denildiğinde akla uzun süredir kullanılan ve bir yerden yönetilen medya gelebilir. Bunun içerisine gazeteler, televizyon, dergiler, radyo yayınları, sinema dahildir. Bu araçlar uzun yıllardır kamu diplomasisinin uygulanmasında kullanılmaktadır.

Uluslararası aktörler, kendi düşüncelerini yaymak, fikirlerini geniş halk kitlelerine kabul ettirmek için yukarıda sayılan geleneksel araçları kullanırlar. Burada bu araçların üç yönüyle kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunlardan ilki devletlerin bu araçlara doğrudan sahip olmasıdır. Devlet televizyonları, devlet radyoları bu şekilde kullanıma örnektir. Bu örneklerde olduğu gibi devletler doğrudan geleneksel medya araçlarını ellerinde bulundurmak suretiyle politikalarını geniş kitlelere yayarlar. Diğer bir yöntem ise geleneksel medyanın bu araçları ile sıkı ilişki içerisinde olmak, bu araçları takip etmek ve yönlendirmek şeklindedir. Burada devlet görevlilerinin düzenli olarak gazetecilerle, televizyon kanal yöneticileri veya çalışanları ile toplantılar yapması ve politikalarını veya güncel olayları kendi pencerelerinden yansıtması görülür. Üçüncü yöntem ise siyasi kaygı gütmeyen ve sadece yaşam tarzlarının ve kültürlerinin bu medya araçlarında yer alması yoluyla tanıtılması vardır. Filmler, diziler, ülkeyi tanıtan belgeseller, televizyon veya radyo yayınları bunlara örnektir. Medyanın kamu diplomasisi uygulamalarındaki öneminin anlaşılması için özel olarak bu geleneksel medya araçlarının kısaca da olsa tek tek incelenmesi yerinde olacaktır.

İlk olarak gazetelerden bahsetmek yerinde olacaktır. Zira gazeteler bu amaçla kullanılan ilk geleneksel medya araçları olabilir. Günümüzde de aktif şekilde kullanılmaktadır. Gazeteler, yabancı kamuoylarının etkilenmesi amacıyla genellikle

röportaj verme ve haberlerin yayılmasını sağlama şeklinde kullanılmaktadır⁹³. Bu duruma örnek vermek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın yabancı gazetelerde yayımlanan makaleleri söylenebilir. Sadece 2019 yılında içlerinde Washington Post, The New York Times'in da olduğu gazetelerde 6 makale yayımlamıştır. İçeriklerine bakıldığında, Suriye'ye yapılan operasyonların neden gerekli olduğundan, Kaşıkçı cinayetinde⁹⁴ yapılanlara kadar geniş konuları içerdiği görülmektedir. Bu makalelerin amacı tabi ki de bu gazetelerin yayımlandığı ülke yönetimlerini değil, bu ülke halklarının Türkiye'ye yönelik pozitif düşüncelere sahip olmalarını sağlamaktır.

Televizyonlar ve radyo yayınları da kamu diplomasisi amacıyla aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle haber kanallarında yayımlanan haberler, diziler ve belgeseller yoluyla kamuoyu oluşturmak önemli bir hedef olarak görülmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki, daha önce de değinildiği gibi diziler, belgeseller ve haberler siyaseten destek bulmanın yanında siyasi bir amaç gütmekten, sadece kültürün, yaşam biçiminin tanıtılmasında ve bilinçaltında o ülke hakkında iyi bir imaj bırakma amacı da taşır.

Son olarak sinema da kamu diplomasisi açısından kullanılmaktadır. Burada, yine siyaset dışında kültürün ve popüler kültürün tanıtılması ve hayranlık uyandırma etkilidir. Bu alanda markalaşan ülkeler sinemayı aktif olarak kullanmaktadır. Hoolywood, Boolywood burada örnek olarak verilebilir.

2.2.3.4.2.Yeni(Sosyal) medya

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte özellikle 21.yüzyılın başlangıcıyla dünya önemli bir dönüşüm yaşadı. Medyada bu dönüşümden payını alan alanlardan biri oldu. Bu tarihe kadar kontrol edilmesi nispeten kolay olan medya araçları mevcutken, günümüzde devletlerin kontrol etmesinin oldukça güç olduğu medya araçları gelişti. Bu medya araçların en önemlileri genel ismiyle sosyal medya olarak tanımlanmaktadır. Bu sosyal medya araçları yoluyla bilginin çok kısa sürede devasa kalabalıklara ulaşması mümkün oldu. Öyle ki 2020 yılında We Are Social adlı internet sitesinde yayımlanan “Digital Report 2020” raporuna göre dünya genelinde toplam 4.5 milyar insan internet

⁹³ Sancar, (2014), 187.

⁹⁴İnternet: Turkey Will Continue its efforts to shed light on the Khashoggi Murder, (2019, 29 Eylül), Web: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/09/30/recep-tayyip-erdogan-turkey-will-continue-its-efforts-shed-light-khashoggi-murder/> adresinden 04.06.20219 tarihinde alınmıştır.

kullanırken, ortalama internette geçirilen süre 6.43 saat olduğu belirlendi⁹⁵. Aynı raporda dünya genelinde 3.8 milyar insan sosyal medya kullanırken geçirilen ortalama süre 2.24 saat olarak saptanmıştır. Bu durum devletlerin bu alanda yer almak ve kamu diplomasi çalışmalarının bir aracı haline getirmek için çabalara girişmesine neden olmuştur. Günümüzde her ülke başkanının, daha özelde her bakanlığın ve kamu kurumunun sosyal medya hesapları bulunmakta ve bu kişi ve kurumlar bu hesaplardan hem kendi dillerinde hem de yabancı dillerde paylaşımlar yapmak yoluyla politikalarını anlatma çabasına girmektedirler.

Sosyal medyanın bu gücünün uluslararası aktörler tarafından kendi amaçlarına hizmet etmek amacıyla kullanılmasının yanında, bu alan aynı zamanda devletlerin politikalarına tehdit oluşturmaktadır. Bu alanın kontrolünün zor olması, sosyal medyada devletlerin istemeyeceği bilgilerin çok hızlı bir şekilde yayılma imkanı bulması, ülkelerin kamu diplomasi yoluyla elde ettiği kazanımlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya bırakmıştır. Örneğin Wikileaks belgelerinin yayımlanması ABD'nin uluslararası kamuoyunda zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle sosyal medya, devletlerin kamu diplomasi faaliyetlerinde kullanacağı önemli bir araçken, aynı zamanda mücadele etmesi, özellikle yalan bilgilerin çok hızlı şekilde yayılma imkanı bulması nedeniyle gerekli görülmüştür.

2.2.3.5.Sivil toplum kuruluşları

Yukarıda sayılanların dışında kamu diplomasi uygulama alanları ve vasıtalarının biri de sivil toplum kuruluşlarıdır. Andrew Heywood, sivil toplum kuruluşlarını “amaçlarını şiddet içermeyen araçlarla gerçekleştirmeyi hedefleyen özel, ticari olmayan grup ya da organlardır⁹⁶.” şeklinde tanımlamaktadır. İngilizce non-governmental organization(NGO) olan bu kavramın İngilizce adından da anlaşılacağı gibi hükümet dışı yani sivil bir anlamı vardır. Zaten genel itibarıyla bakıldığında kamu diplomasisi alanında kullanılmasının en önemli özelliği budur. Zira günümüz toplumlarında var olan otoriteye şüphe ile bakılması ve hükümetlerin güvenilmez bulunması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur⁹⁷. Bu nedenle insanları, yani kamuyu etkilemenin en iyi yollarından birisi sivil toplum kuruluşları olarak görülmektedir. Şunu da belirtmek

⁹⁵ İnternet: Digital in 2020, Web: <https://wearesocial.com/digital-2020> adresinden 17.06.2021 tarihinde alınmıştır.

⁹⁶ Heywood, (2016), 337.

⁹⁷ Karadağ (2020), 102.

gerekir ki bu sivil toplum kuruluşlarının her zaman amacı kamu diplomasi faaliyetleri olmaya- bilir. Bazı durumlarda bu kuruluşlarının faaliyetlerinin sebebi, insani yardım, bir afete destek gibi nedenler olsa da, asıl amaçları bu olmasa da sonuç itibariyle bağlı bulundukları ülkelerin kamu diplomasi çalışmalarına yardımcı olabilirler. Bunun yanı sıra doğrudan hükümetler tarafından finanse edilen ve kuruluş amaçları ülkelerin kamu diplomasi çalışmalarına katkı sunmak olan sivil toplum kuruluşları da mevcuttur.

Genel itibariyle bakıldığında, Kızılay, Kızıllaç, Yunus Emre Enstitüsü, Soros Vakfı, İnsan Hakları izleme örgütü, sivil toplum kuruluşlar arasında sayılabilir. Bu kuruluşların bazıları doğrudan kamu diplomasi faaliyetleri amacıyla kurulan kuruluşlar olmakla birlikte, bir kısmı çalışma alanı nedeniyle ikincil sonuç olarak kamu diplomasi aracı olarak görülebilmektedir.

2.2.3.6. Askeri araçlar

Askeri araçlar, kamu diplomasi araçlarına bakıldığında, bu araçlar içerisinde görülmeyen unsurlardandır. Her ne kadar ilk bakışta kamu diplomasisinin bir parçası olarak görülmeseler dahi, askeri araçların da kamu diplomasisinde kullanıldığı ve ülkelerin imajlarına olumlu katkı sunduğu söylenebilir. Özellikle, ordunun uluslararası kuruluşlar içerisinde aktif rol alması, örneğin BM Barış Gücü içerisinde bulunması, o ülkenin dünya barışı için mücadele eden ülke imajına katkı sunmaktadır. Bu sayede dünya barışına katkı sağlayan ve uluslararası işbirliğine açık güvenilir bir aktör statüsü kazanılmış olur⁹⁸. Bu duruma örnek vermek gerekirse, Türkiye'nin Afganistan'da BM görevi ile bulunması ve bu ülkenin altyapı ve üstyapı konusunda gelişimine yardım etmesi bu ülke nezdinde Türkiye algısına olumlu katkı sunmaktadır. Askeri araçların kamu diplomasisine verdiği katkı için verilebilecek örneklerden birisi de ABD'nin Aralık 2004'de tsunami gerçekleşen Endonezya'ya yaptığı yardımlardır. ABD ordusuna bağlı askeri kuvvetler bu doğal afet sonucu Endonezya'ya gitmiş ve hem arama kurtarma çalışmalarına katkı sağlamış hem de Endonezya halkına yardım ulaştırmıştır. Eğitimli ve çabuk hareket etme kabiliyetine sahip olan ordular acil durumlarda harekete geçme kabiliyetine sahip olduklarından bu örnekte olduğu gibi ülkelerin kamu diplomasi çalışmalarına katkı sunabilirler.

⁹⁸ Karadağ, (2020), 106.

2.2.3.7. Din

Din tarihsel olarak, dış politikada her zaman kullanılan bir araç olmuştur. Orta çağ Avrupası'nın uzun yıllar süren din temelli savaşları, Osmanlı'nın halifelik üzerinden siyasi güç elde etme gayreti, misyonerlerin dini, diğer toplumlarda yaygınlaştırma çabası, bunların hepsi, dinin dış politikada araç olarak kullanılmasına örnek olarak verilebilir. Günümüzde de, etkisi nispeten azalmış olarak görülse de, din dış politikada araç olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda devletler tarafından diğer devletlerin halkına yönelik olan kamu diplomasi aracı olarak işlev görmeye devam etmektedir. Türkiye'nin Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla Avrupa'daki camilere imam ataması, yine Türkiye'nin dünyanın çeşitli yerlerinde var olan Camileri ve mabetleri onarması, dinin kamu diplomasi aracı olarak kullanılmasına örnek verilebilir. Aynı şekilde Suudi Arabistan'ın Müslümanlar için kutsal sayılan topraklara ev sahipliği yapması bu ülkenin kamu diplomasisine katkı sunmaktadır.

3.ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NE GENEL BAKIŞ VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

3.1. Çin Halk Cumhuriyeti

Çin Halk Cumhuriyeti binlerce yıllık kadim bir medeniyetin yaşatıldığı bir coğrafyada kurulmuş bir devlettir. Binlerce yıllık tarihsel süreç içerisinde Çin coğrafyası veya Çin anakarası olarak adlandırılan bu bölgede birbirinden farklı devletler, imparatorluklar kurulmuşsa da neredeyse tamamı Çin kültürü ve uygarlığı karşısında yenilerek nihayetinde Çinlileşmiştir. Son feodal imparatorluk olarak adlandırılan, Çinli olmayan kuzey kavmi olan Mançular tarafından kurulan Qing imparatorluğu da böyle bir süreci yaşamış, 1911 yılında yıkılmış ve yerini Çin Cumhuriyeti almıştır. Batı tarzı değerlerden de beslenerek kurulan Çin Cumhuriyeti yine bir diğer Batı tarzı ideolojiden etkilenen Çin Komünist Partisi tarafından yıkılmış ve yerine Çin Halk Cumhuriyeti kurulmuştur⁹⁹. ÇHC, sosyalist fikrin etkin olduğu bir parti tarafından yönetilmekle birlikte, geleneksel Çin kültürü ve bürokrasisi tarafından beslenmiş ve bir “Çin Tarzı” ortaya çıkmıştır.

Çin tarihi, dönemsel olarak inişler ve çıkışlar ile doludur. Binlerce yıllık süreç içerisinde farklı hanedanlıklar tarafından yönetilmiş olan Çin coğrafyası yabancı işgallere de uğramıştır. Ancak gerçekleşen yabancı işgaller ve bunlar sonucu kurulan hanedanlıklar kalıcı olmamış ve Çinlileşerek Çin toplumunun bir parçası haline gelmiştir. Çin, genel itibariyle kendi içine dönük ve izole bir toplum olarak varlığını sürdürmekteydi. Ancak Batı'nın ekonomik anlamda gelişmiş ülkeleri tarafından zorlanarak uluslararası sisteme dâhil edildiği Afyon Savaşından sonra bu izole özelliği ortadan kalkmıştır. Bu dönemden sonra teknolojik açıdan gelişmiş ve bu gelişme yoluyla yıkıcı bir güç haline gelen devletler ile eşit olmayan bir ilişki içerisine girmiştir. Afyon Savaşı ile başlayan ve 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile sona erdiği kabul edilen bu döneme “Aşağılanma Yüzyılı” denilmektedir¹⁰⁰. Aşağılanma yüzyılının sonu ile birlikte Mao dönemi daha merkeziyetçi ve dışa kapalı bir dönem olmuştur. Bu dönemde iç meselelerin çözülmesi öncelikli olarak görülmüştür. Mao sonrası, Deng döneminde ÇHC hem siyasi hem de

⁹⁹ Karluk, A. C. (2020). Çin rüyası ve küresel hegomanya/The Chinese dream and global hegemony. *Cihannüma Dergisi*, 103.

¹⁰⁰İnternet: Lee, A.S. (2018, 18 Şubat) The McGill International Review, A century of Humiliation: Understanding the Chinese Mindset, Web: <https://www.mironline.ca/century-humiliation-understanding-chinese-mindset/> adresinden 15.01.2022 tarihinde alınmıştır.

ekonomik açıdan gelişmeye başlamıştır. ÇHC'nin uluslararası alanda etkin olmaya başladığı dönemdir. Genel itibariyle, yakın tarihe bakıldığında, bir asır süren aşağılanma döneminin ardından iç meselelerin çözüme kavuşturulmaya çalışılması ve ardından gelişme ve yükselme dönemi başlamıştır. 20.yüzyılın sonu ile ekonomik açıdan küresel bir güç haline gelen ÇHC, 21.yüzyıl ile siyasi alanda da küresel güç olma iddiasına ulaşmıştır.

Bu çalışma bakımından Çin'in, Çin Halk Cumhuriyeti'ne dönüştüğü 1949 yılında kuruluşu ve gelişimi konu edinecek olup, bu bağlamda özellikle 20.yüzyılın başından ele alınacaktır. Bu kapsamın dışında kalan ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin hem kurulduğu dönemde hem de günümüzdeki politikalarını ve yöntemlerini anlamlandırmamızda yardımcı olacak konular bir alt başlık olan Çin kültürü kapsamında değerlendirilecektir.

3.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Gelişimi

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kurulmasından önceki bir asrı aşkın dönem, savaşlar ve iç karışıklıklar ile doludur. ÇHC'nin kurulması böyle bir dönem sonrası gerçekleşmiştir. ÇHC'nin kuruluşuna giden yolda önemli dönüm noktaları yaşanmıştır. Bu dönüm noktalarından ilki 1839 yılında başlayan Afyon Savaşıdır. Afyon Savaşı, Çin'in, dönemin emperyalist güçlerinin, yıkıcı yanıyla tanıştığı ve buna bağlı olarak geleneksel temelinde var olan inançlarının gerçek dışılığına farkına vardığı bir dönemdir. Afyon savaşından önceki dönemde Çin'in, hem siyasi durumuna hem de yabancı toplumlara bakış açısına kısaca bakmak gerekirse şunlar söylenebilir. Öncelikle, Çin dış dünyaya kapalı bir devlet konumundaydı. Uzun bir süre dünyada gelişen ve yayılan emperyalizmin dışında kalarak yaşamayı başardı. Çin'in geleneksel anlayışına göre, "tüccarlar maddi kazanç peşinde hiçbir şey üretmeyen sömürgeci asalaklardı ve yabancılar da tümüyle barbar kişilerdi¹⁰¹." Bu anlayışa göre Çin, uzun süre içe kapanık ve Batı ile ilişkilerini mümkün olan en alt düzeyde tutmayı başardı. Bu durum, Çin'in, İngiliz ticareti için önemli bir ürün olan Afyon'u, Çin'de tamamen yasaklama kararı vermesi ile değişmeye başladı. Emperyalizmin en önemli aracı olan serbest ticarete yönelik bu hamle İngiltere ile Çin arasındaki bir savaşa neden olmuştur. Bu savaş, basit bir olay üzerine başlamış görünse dahi savaş içerisinde Henry

¹⁰¹ Sander, (2013), 271.

Kissinger'ın “iki dünya düzeninin çarpışması¹⁰²” olarak adlandırdığı bir hal almış ve emperyalizmin en önemli dayanağı olan serbest ticaretin tam manası ile sağlanması amacına karşılık, kendi kapalı toplumunu ve kendi kültürünü dış etkilere kapalı bir şekilde sürdürmek arzusu içerisinde olan iki güç arasındaki çatışmaya dönüşmüştür. Bu savaş sonucuna kısaca değinmek gerekirse, Çin'in birçok limanı ticarete açılmıştır. İngilizlerin Çin karşısında kazandığı ayrıcalıklar ve haklar diğer emperyalist devletlerinde harekete geçmesini sağlamıştır. Önce ABD, ardından Fransa, Çin'in Britanya'ya tanıdığı ayrıcalıkları elde etmiştir.

Çin'in bu dönemde yaşadığı en önemli sorunlardan biri de Taiping ayaklanması olmuştur. Afyon savaşının kaybedilmesi ve kutsal imparatorluğun prestij kaybetmesi, aynı zamanda zaten toplum içerisinde var olan sorunlar bir köylü ayaklanmasına yol açmıştı. 14 yıl süren ayaklanma Batının yardımı ile bastırıldığında, artık, yabancıların kendilerinden alçak olan barbarlar olduğu algısı yıkılmıştı¹⁰³. Çin daha fazla emperyalizmin altına girmiş bulunuyordu.

Taiping ayaklanması ile aynı döneme denk gelen bir diğer olay ise Türkistan'da başlayan ve Kaşgar Devleti'nin bağımsızlığını elde ettiği Müslüman Türk ayaklanmalarıdır. Ağır vergileri ödeyemeyen Müslüman halkların başlattığı isyanlar ve Çin'in, Afyon savaşı ve Taiping ayaklanması ile gücü ve etkinliğinin azalmasına da bağlı olarak Kaşgar Devleti 1865 yılına bağımsız bir devlet olarak kurulmuştur¹⁰⁴. Kaybedilen savaşlar ve yaşanan isyanların sonucu olarak bir bakıma yarı sömürge haline gelen Çin toprak bütünlüğünü koruyamaz hale gelmiştir. Ancak, yine de belli bir süre sonra, her ne kadar Batı devletleri karşısında yarı sömürge durumuna düşmüş olsa dahi, işgal girişimlerinde bulunmuş ve 1878 yılında batıya ordu göndererek 1865 yılında bağımsız olan Kaşgar Devleti'ni işgal etmiştir.

Bu süreçte yaşanan bir diğer olay ise Boxer ayaklanması olarak adlandırılan milliyetçi Çinlilerin ayaklanmasıdır. Batı tarafından gelen “her şeye” yönelik yapılan saldırılar ve başkentte bulunan elçiliklerin kuşatma altına alınması sonucu 8 devlet ittifakı (dönemin gelişmiş 8 devleti; Britanya, ABD, Fransa, Rusya, Japonya, Almanya,

¹⁰² Kissinger, H. (2015), Çin: Düenden Bugüne Yeni Çin, (Çev. N. I. Çeper), İstanbul: Kaknüs, 73.

¹⁰³ Sander, (2013), 273.

¹⁰⁴ Demirağ, Y. (2014). 1755-1949 Yılları Arasında Doğu Türkistan. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* , (3) , 233.

Avusturya-Macaristan, İtalya) Pekin'e girmiş ve isyanı bastırmıştır¹⁰⁵. Bu durum, başkentinde dahi güvenliği sağlayamayan imparatorluğun sonunun geldiğinin önemli bir göstergesi olmuştur. Nihayetinde, Afyon Savaşları, Boxer ve Taiping ayaklanmaları ile yıpranan İmparatorluk 1911 yılında burjuva devrimi ve lideri Sun Yat Sen tarafından yıkılmıştır¹⁰⁶.

İmparatorluğun yıkılması ülkede farklı aktörlerin gücü eline geçirme çabasına girmelerine neden olmuştur. Burada dikkat çeken ve Çin'in geleceğinin şekillenmesinde öne çıkan iki hareketten bahsedilmesi mümkündür. Bunlar; Çan Kay Şek önderliğindeki Milliyetçi Parti ve 1921'de Mao önderliğinde kurulan Komünist Partidir. Bu iki unsur arasında yaşanan ve dünyanın geri kalanının, savaş yorgunu olması ve müdahale gücünü kaybetmesi nedeniyle dışarıda kaldığı bir ortamda Komünist Parti Çin'de kontrolü sağlamış ve 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Çin Cumhuriyeti iktidarını ellerinde tutan ve ÇKP'ye yenilen Milliyetçi Çin Partisi üyeleri ise devlet kurumları ile birlikte 1949 yılında Tayvan'a çekilmişler ve burada uluslararası siyasette ve düzende temsile devam etmiştir¹⁰⁷. Milliyetçi Çin iktidarındaki Çin Cumhuriyeti uzun süre uluslararası alanda tanınmış, hatta 1971 yılına kadar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nde daimi üye olarak var olmuştur. Bu tarihten sonra ÇHC uluslararası alanda etkinliğini arttırmaya başlamıştır. 1978 yılında ekonomik alanda “Reform ve Açılma” Stratejisi ile ekonomik olarak gelişmeye başlamış, kendi tarzında da olsa piyasa ekonomisine geçişi sağlamıştır. Bu yaşananlar aslında ÇHC'nin bugün uluslararası alanda etkin bir devlet ve önemli bir aktör olmasının yolunu açan olaylardır.

3.1.2.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Toplumsal Yapısı

İngiliz sosyolog Gordon Marshall, “sosyoloji sözlüğü”nde toplumu, “ *ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçasında yerleşik ve kendilerini birleşik ve özgün bir varlık olarak gören insanlardan oluşan bir grup*”¹⁰⁸

şeklinde tanımlamıştır. Toplum içerisinde var olan insanların etnik ve dini yapısı, toplumun ekonomik yapısı ve ülkenin idari yapısı, ülke politikalarının anlaşılmasında

¹⁰⁵ Kissinger, (2015), 122-123.

¹⁰⁶ Oskay, Ü. (1967). Çin Halk Cumhuriyetinin Kuruluşu . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 22 (04), DOI: 10.1501/SBFder_0000000899, 293.

¹⁰⁷ Kissinger, (2015), 126.

¹⁰⁸ Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. O. Akıncay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat, 732.

yardımcı araçlar olarak görülebilir. Bir ülkenin anlaşılabilmesi, toplumsal yapısının en azından temel hatları ile bilinmesine bağlıdır. Bir ülkenin toplumsal yapısı, ülkenin uluslararası alandaki avantajı olabileceği gibi dezavantajı da olabilir. Bu nedenle bu başlık altında Çin Halk Cumhuriyeti'nin etno-milliyet ve dini yapısı anlatılacak, bu ülkenin idari ve ekonomik yapısı üzerinde durulacaktır.

3.1.2.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin etno-milliyet yapısı

ÇHC'nin etno-milliyet yapısına bakıldığında, öncelikle bu ülkenin egemenlik sınırları içerisinde çok milliyetli bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür¹⁰⁹. Bu durum ÇHC Anayasasında açık bir şekilde belirtilmiştir. Anayasanın ön söz kısmında birçok kez “tüm milliyetler” şeklinde tanımlamalar kullanılmıştır¹¹⁰. Ayrıca ÇHC Anayasasının 4.maddesi de azınlık milliyetlerden bahsetmektedir. ÇHC Anayasası 4.madde¹¹¹

“Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki tüm milliyetler eşittir. Devlet tüm azınlık milliyetlerin yasal hak ve menfaatlerini korur ve milliyetler arasında eşitlik, birlik, karşılıklı yardımlaşma ve uyum ilişkilerini destekler ve teşvik eder. Herhangi bir milliyete karşı ayrımcılık ve baskı yasaktır, milliyetlerin birliğini zayıflatan milliyetler arasında ayrım yaratan tüm faaliyetler yasaktır.

Devlet, tüm azınlık milliyetlerin özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, ekonomik ve kültürel kalkınmalarının hızlandırılmasında tüm azınlık milliyetlerin idari birimlerine yardım eder.

Azınlık milliyetler tarafından yerleşilen idari birimlerde bölgesel özerklik uygulanır, özerk organlar kurulur ve öz yönetim yetkisi kullanılır. Tüm etnik özerk idari birimleri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölünmez parçasıdır.

Tüm milliyetler, kendi sözlü ve yazılı dillerini kullanma ve geliştirme ve kendi örf ve adetlerini muhafaza etme ve yeniden düzenleme özgürlüğüne sahiptir.”

Ülkenin nüfus olarak büyük bir çoğunluğu olan Hanzular veya Han Çinlileri dışında kalan toplam 55 millet veya etno-milliyet yapısı ÇHC'nde azınlık milliyet olarak kabul edilmiştir¹¹². Hanzuların da dahil edilmesi ile resmi olarak tanınan 56 millet –Çince deyimi ile Minzu- ÇHC içerisinde yaşamaktadır. Hanzular ÇHC'nin nüfus açısından çoğunluğunu oluşturmaktadır. 2021 yılında yayımlanan istatistiklerde¹¹³ 1,4 milyarlık

¹⁰⁹ Karluk, A.C. (2019a), Çin Halk Cumhuriyeti'nin Etno Demografik Yapısı, Abdürreşit Celil Karluk, Çinlilik ve Çin'deki Ötekiler içinde 65.

¹¹⁰ Çeçen, H. (2020), Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası, İstanbul: Legal Yayıncılık.

¹¹¹ Çeçen, (2020),7.

¹¹² Karluk, (2019a), 68.

¹¹³ İnternet: China Statistical Yearbook 2021, <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm> adresinden 30.01.2022 tarihinde alınmıştır.

ülke nüfusunun 1 milyar 228 milyonunun Han Çinlisi olduğu saptanmış olup bu sayı toplam nüfusun % 91.10'una tekabül etmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, aynı raporda, azınlık milliyetlerin nüfuslarının ve toplam nüfus içerisindeki oranlarının her geçen dönem arttığı görülmektedir.

	Han Çinlisi (milyon kişi)	Toplam Nüfusa oranı	Azınlık Milliyetler (milyon kişi)	Toplam Nüfusa Oranı
1953	547,28	% 93,94	35,32	%6,06
1964	654,56	% 94,24	40,02	%5,76
1982	940,88	%93,32	67,30	%6,68
1990	104,248	%91,96	91,20	%8,04
2000	1159,40	91,59	106,43	%8,41
2010	1225,93	91,51	113,79	%8,49
2021	1284,44	%91,10	125,33	%8,9

Tablo 3.1. ÇHC’nde yaşayan azınlıkların dönemlere göre toplam nüfus içerisindeki dağılımı¹¹⁴

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere 1953 yılından günümüze yapılan sayımlarda azınlık milliyetlerin toplam nüfus içindeki oranının arttığı görülmektedir. Azınlık milliyet olarak kabul edilen nüfus oran olarak az olmak ile birlikte ÇHC topraklarının üçte ikisinde yaşamaktadır.

3.1.2.2. Çin Halk Cumhuriyeti’nin dini yapısı

Etno-Milliyet yapısının ardından ÇHC vatandaşlarının dini yapısı hakkında kısaca bilgi vermekte yarar vardır. ÇHC nasıl çok milliyetli bir yapıya sahipse aynı şekilde çok dinli bir devlet yapısına sahiptir. ÇHC’ndeki insanların, Budizm, Taoizm, İslam, Katolik Dini ve Hristiyanlık dinlerine inandığı kabul edilmiştir. Burada ÇHC’nin

¹¹⁴İnternet: China Statistical Yearbook 2021, <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm> adresinden 30.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Katoliklik ile Hristiyanlık arasında bir ayırım yaptığı görülmektedir. ÇHC, resmi olarak nüfusunun sadece 100 milyonunun dini inanca sahip olduğunu söylemekte ise de dinin tehdit olarak görülmesi ve resmi olarak ateizm eğitimi verilmesi nedenleri ile resmi verilerin güvenilirliği sorgulanmaktadır. Bu durum yabancı ülke raporlarında da kendisine yer bulmaktadır. 2014 yılında yayımlanan uluslararası dini özgürlükler raporunun ÇHC ile ilgili bölümünde, 2007 yılında ÇHC’nde yapılan bir araştırmada ÇHC’nde 16 yaş üstü nüfusunun neredeyse üçte birinin dini inanca sahip olduğu belirtilmiştir¹¹⁵. Sonuç olarak bakıldığında ÇHC’nin dini yapısının çeşitlilik gösterdiği ancak dini oluşumlarının devlet tarafından desteklenmediğini, aksine tehdit olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. ÇHC içerisinde Müslüman olan 10 azınlık bulunmaktadır. Bu azınlıklar; Uygur, Döngen, Kazak, Kırgız, Salur, Tatar, Tacik, Bao, ve Özbeklerdir¹¹⁶.

	2000	2010	2020
Uygur	8,399,393	10,069,346	11,774,538
Döngen	9,816,805	10,586,087	11,377,914
Kazak	1,250,458	1,462,588	1,562,518
Kırgız	160,823	186,708	204,402
Salur	104,503	130,607	165,159
Dongxiang	513,805	621,500	774,947
Tacik	41,028	51,069	50,896
Bao’an	16,505	20,074	24,434
Özbek	12,307	10,569	12,742
Tatar	4,890	3,556	3,544
Toplam	20.320.580	23.142.104	25.951.094

Tablo 3.2. 2000-2020 arasında ÇHC’nde yaşayan Müslümanların sayısı¹¹⁷

Ülkede yapılan nüfus sayımlarından görüldüğü ve Tablo 3.2’de gösterildiği üzere, ÇHC’nde Müslüman nüfus sürekli olarak artmaktadır. Semavi dinlerden Hristiyanlık, ÇHC’nde Katoliklik ve Hristiyanlık olarak iki ayrı din olarak kabul edilmiştir. ÇHC

¹¹⁵ İnternet: China (Includes Tibet, Hong Kong and Macau) 2014 International Religious Freedom Resport Web: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/238500.pdf> adresinden 28.06.2021 tarihinde alınmıştır.

¹¹⁶ Karluk, A.C. (2019b), Çin Halk Cumhuriyeti’nin Dini Yapı ve Müslüman Milliyetler, Abdürreşit Celil Karluk, Çinlilik ve Çin’deki Ötekiler içinde 94.

¹¹⁷ Bu tablo, 2000-2020 yılları arasında ÇHC’nde yapılan nüfus sayımlarına göre var olan Müslüman azınlık toplulukların nüfuslarının derlenmesi ile oluşturulmuştur. İnternet: China Statistical Yearbook 2021, web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm>, ve China’s Statistical Yearbook 2012, web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2012/indexeh.htm> ve, China’s Statistical Yearbook 2011 Web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2011/html/B0114e.htm> adreslerinden 01.02.2022 tarihinde alınmıştır.

anlayışında Hristiyanlık, Protestanlık demektir. Yani, Hristiyanlık içerisinde var olan mezheplerden ikisi ayrı din olarak kabul edilmiştir. Katolik dininin 7.yüzyılda Çin'e geldiği düşünülmekte olup, asıl yaygınlaşması Afyon Savaşları sonucunda Çin'de misyonerlik faaliyetlerinin artması ile gerçekleşmiştir¹¹⁸. Hristiyanlık ise daha yakın dönemde, 19.yüzyılda Çin'e gelmiş bir dindir. Aynı Katoliklik gibi, yayılmaya başlaması Afyon Savaşı sonrası olmuştur. Günümüzde ÇHC'nde, 10 milyon Hristiyan, 5 milyon Katolik yaşamaktadır¹¹⁹. ÇHC'ne var olan beş büyük dinden biri de Budizm'dir. Ülke içerisinde, Çin Budizm'i, Tibet Budizm'i ve Güney Budizm'i olarak 3'e ayrılmaktadır. Budizm'in 1.yüzyılda Çin'e geldiği düşünülmektedir. Çin Budizm'i Han Çinlileri arasında yayılmıştır. Günümüzde ÇHC'nde 7 milyon insan Tibet Budizm'ine 1 milyon insan ise Güney Budizm'ine inanmaktadır. ÇHC'nde kabul edilen dinlerden bir diğeri Taoizmdir. Yerli din olarak kabul edilmekte olup, dönemsel olarak ülke içerisinde önem kazanmıştır¹²⁰. Han milliyeti arasında yaygınlık kazanan dinin günümüzde ÇHC'nde, 1500'den fazla tapınağı ve 25 bin rahibi bulunmaktadır.¹²¹

ÇHC, günümüzde, "dinlerin Çinlileştirilmesi" olarak ifade edilen bir politika gütmektedir. İlk kez Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından kullanılan kavram dini inançların ve ritüellerin Çin kültürüne ve toplumuna uygun olarak dönüştürülmesi anlamına gelmektedir¹²². Bu politika ile ÇHC içerisinde var olan dinlerin, sosyalist topluma uyumu sağlamak üzere araç olarak kullanılması amaçlanmaktadır¹²³.

3.1.2.3. ÇHC'nin ekonomik açıdan bölgesel farklılıkları

ÇHC dünyanın en büyük ekonomilerden birisidir. Ancak bu gelirin toplumda nasıl dağıldığı da ülkenin toplumsal yapısının anlaşılması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, ÇHC'nde son yıllarda yoksulluğu azaltma girişimlerinde önemli kazanımlar elde edilmesine rağmen gelir adaletsizliğinin varlığını sürdürdüğü

¹¹⁸ Karluk, (2019b), 93.

¹¹⁹ İnternet: CRITURK internet Sitesi, "Çin'deki Başlıca Dinler, Web: <http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter6/chapter60402.htm> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹²⁰ Karluk (2019b), 92.

¹²¹ İnternet: CRITURK internet Sitesi, "Çin'deki Başlıca Dinler, Web: <http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter6/chapter60402.htm> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹²² İnternet: Çin Devlet Başkanı'ndan tepki çeken çağrı: Dinin Çinlileştirilmesi (2021, 4 Aralık) Web: <https://www.haber7.com/dunya/haber/3169341-cin-devlet-baskanindan-tepki-cekken-cagri-dinin-cinlilestirilmesi-adresinden-08.05.2022> tarihinde alınmıştır.

¹²³ İnternet: Explained: What is the Chinese govt's 'sinicization of religion' push? (2021, 9 Aralık), Web: <https://indianex..press.com/article/explained/explained-chinese-govt-sinicization-of-religion-7660980/> adresinden 08.05.2022 tarihinde alınmıştır.

görülmektedir. Özellikle bölgeler arası gelişmişlik farkları bunda önemli bir nedendir. Özellikle kalkınmanın bir yöntemi olarak kullanılan bölge-bölge kalkınma stratejisi nedeniyle bölgesel gelişme farklılıkları bulunmaktadır. ÇHC'nin ekonomik kalkınma stratejisine bakıldığında, ülkenin bölgelere ayrılarak, önce belli bir bölgenin kalkınması, daha sonra diğer bölgelere sıranın gelmesi olarak tabir edilebilecek bölge-bölge kalkınma stratejisinin uygulandığı görülmektedir. Bu stratejiye bağlı olarak ülke dönemsel olarak farklı farklı bölgelere ayrılmıştır.

Genel olarak bakıldığında Doğu bölgesi olarak adlandırılan bölge gelişmiş bir bölge olarak göze çarpmaktadır. ÇHC, dörtlü bir bölge ayırımına gittiğinde Doğu Bölgesi 7 eyalet (Hebei, Zhejiang, Fujian, Jiangxi, Shandong, Guangdong, Hainan) ve merkezi olarak yönetilen 3 şehirden (Pekin, Tianjin ve Şangay) oluşur¹²⁴. Bu bölgeler yoğunluklu olarak Han Çinlilerinin yaşadığı bölgelerdir. Aşağıdaki tablo 3.3'de¹²⁵ Doğu bölgesinde yer alan 7 eyalet ve 3 şehrin dış ticaret verilerinin, ÇHC'nin toplam dış ticaretindeki payları gösterilmektedir. Bu tabloda görüldüğü üzere, Doğu Bölgesi olarak isimlendirilen bölge nüfusunun toplam nüfusa göre oranı yaklaşık %37 olmasına rağmen, ÇHC'nin toplam dış ticaretindeki paylarının toplam ticaretin yaklaşık 2/3'ü olduğu görülmektedir.

(100 milyon dolar)

	İhracat	İthalat	İhracattaki Payı	İthalattaki Payı
ÇHC toplam	25899,5	20659,6		
Pekin	671.5	2693.3	%2,59	%13,03
Tianjin	443.5	619.7	%1,71	%2,99
Hebei	364.5	280.2	%1,40	%1,35
Şangay	1980.4	3057.9	%7,65	%14,8
Zhejiang	3631.1	1254.3	%14,02	%6,07
Fujian	1223.8	812	%4,72	%3,93
Jiangxi	420.6	159.7	%1,62	%0,77
Shandong	1889.2	1312.9	%7,30	%6,35
Guangdong	6282.6	3957.7	%24,25	%19,15
Hainan	40.2	95.6	%0,15	%0,46
Toplam	16.974,4	14.243	% 65,43	%68,94

Tablo 3.3. ÇHC'nin Doğu Bölgesinin Ülke Ticaretindeki Payları

¹²⁴ Tekdal, V. (2020). Çin'de Bölgesel Eşitsizlik: Kronolojik Bir Değerlendirme . *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi* , 3 (5), 68.

¹²⁵ İnternet: China Statistical Yearbook 2021 <http://www.stats.gov.cn/tjsj/nds/2021/indexeh.htm> adresinden (Erişim Tarihi: 08.12.2021) tarihinde alınmıştır.

Ülkenin daha az kalkınmış bölgelerinden oluşan Batı bölgesi ise, 6 eyalet (Shaanxi, Qinghai, Sichuan, Guizhou, Yunnan, Gansu) doğrudan Pekin'den yönetilen metropol Chongqing ve 5 özerk bölgeden (Guangxi, İç Moğalistan, Ningxia, Tibet ve Uygur) oluşur¹²⁶. Bu batı bölgesinin özelliklerine bakıldığında, azınlıkların yaşadığı bölgeler olduğu söylenebilir. Gelir dağılımında dezavantajlı konumda olan batı bölgesi, zengin yer altı kaynakları ile ülkenin ham madde ihtiyaçlarını karşılamakta, ayrıca gelişen sanayinin ihtiyacı olan ucuz işgücünün teminini sağlamaktadır. Batı bölgelerine yani azınlık bölgelerine yönelik gerçekleşen Han Çinlilerin göçü de ülke içerisinde var olan etnik milliyetler arasındaki gelir adaletsizliğini arttırıcı bir etki yapmaktadır. Azınlık bölgelerine göç eden Han Çinlileri bölgedeki üretimi kontrol altına almaktadırlar. Bunun en çarpıcı örneği Doğu Türkistan'da var olan ve doğrudan Pekin'e bağlı bir yapılanma olan Sincan Üretim ve İnşaat Birlikleri (BİNGTUAN)'dır. Bu paramiliter yapı, Doğu Türkistan'daki GSYİH'sının %17'sine sahiptir¹²⁷.

	İhracat	İthalat	İhracattaki Payı	İthalattaki Payı
ÇHC Toplam	25899.5	20659.6		
Shanxi	126.8	91.6	%0,49	%0,44
İç Moğolistan	50.4	101.8	%0,19	%0,49
Guangxi	391.8	312.4	%1,51	%1,51
Chongqing	605.3	336.6	%2,34	%1,63
Sichuan	672.4	406.6	%2,59	%1,97
Guizhou	62.3	16.8	%0,24	%0,08
Yunnan	221.4	169.9	%0,85	%0,82
Tibet	1.9	1.2	%0,007	%0,006
Gansu	12.4	42.9	%0,047	%0,21
Qinghai	1.8	1.5	%0,007	%0,007
Ningxia	12.5	5.3	%0,05	%0,026
Xinjiang	158.3	55.4	%0,61	%0,027
Toplam	2317,3	1542	%8,94	%7,46

Tablo 3.4. ÇHC'nin Batı bölgesinin Ülke Ticaretindeki Payları¹²⁸

Bu durum aslında bölgesel gelir dağılımındaki adaletsizliğin görünenden daha da vahim durumda olduğunu göstermektedir. Doğu bölgesi yani ülkenin gelişmiş

¹²⁶ Tekdal, 69.

¹²⁷İnternet: Shepard W The Complex Impact of Urbanization in Xinjiang. The Diplomat. (2015, 16 Aralık) Web: <https://thediplomat.com/2015/12/the-complex-impact-of-urbanization-in-xinjiang/>. Adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹²⁸ İnternet: China Statistical Yearbook 2021 <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm> adresinden 08.12.2021 tarihinde alınmıştır.

bölgesi, batıdan elde ettiği ham madde ve iş gücü ile zenginleşmekte ve batı bölgeleri ile arasındaki gelişmişlik düzeyini yükseltmektedir. Yukarıda yer alan tablo 3.4’de batı bölgesinin ÇHC toplam dış ticaretindeki payı gösterilmektedir. Tablo 3.4’de görüldüğü üzere Batı bölgesi olarak isimlendirilen bölgenin toplam ticaretteki payı yaklaşık % 8 dolaylarında kalmaktadır. Batı bölgesinin toplam nüfus içerisindeki payının yaklaşık %27 olduğu düşünüldüğünde bölgeler arasında var olan ekonomik eşitsizlik daha net görülmektedir.

3.1.3.Çin Halk Cumhuriyeti’nin Diğer Milletlere Bakışı

Kadim bir medeniyete sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti’nin bugün uygulamakta olduğu dış politikanın tam olarak anlaşılabilmesi esasen Çinlilerin diğer milletlere bakışını, yani onları nasıl gördüğünün tarihsel kökenlerinin anlaşılması ile mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

Çin milleti binlerce yıl boyunca kendisini üstün millet olarak görmüştür. Tarihsel olarak bakıldığında kendisini merkeze koyan ve üstün gören Çin, etrafında konuşlanmış milletleri kendisinden aşağıda görmüş ve onları barbar olarak tanımlamıştır. Onlar ile eşit bir ilişki kurmayan ve kurmamaya özen gösteren Çin, çevresine yerleşmiş olan “barbarları” çeşitli şekillerde kontrol altında tutmuştur. Kontrol altında tutamadığı ve saldırılara hatta işgallere uğradıkları dönemlerde dahi kendilerini üstün görmeye devam etmişler ve bu barbarları zamanla asimile ederek Çinlileştirmişlerdir. Günümüzde Çin devletinin Çince söylenişinin (Zhongguo/中国) tercümesi “Merkez Ülke” anlamına gelmekte¹²⁹ olup bu durum yukarıda yapılan açıklamaları doğrulamaktadır. Bu tarihsel bakış açısı günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Çinlilerin kendilerini üstün görmeleri hala devam eden bir olgudur. Günümüzde kendilerini diğer milletlerden üstün görme olarak tanımlanabilecek olan faşizm Çin toplumunda varlığını sürdürmektedir. 2016 yılında ÇHC’nde yayımlanan bir deterjan reklamı bu durumu gözler önüne sermiştir. Siyahi bir erkeğin ağzına deterjan tableti alarak çamaşır makinesine atılması ve yıkandıktan sonra makineden beyaz bir Asyalı olarak çıktığı reklam ÇHC’nde TV kanallarında gayet normal bir şekilde yayımlanmıştır. Bu reklamın bir ülkede yayımlanabiliyor olması toplumsal olarak yabancılara bakış açısını göstermesi açısından önemlidir. Klasik Çin

¹²⁹ Karluk, A.C. (2019c), Çinlilerin Millet Düşüncesinin Kökenleri ve Ötekilere Bakışı, Abdürreşit Celil Karluk (Ed), Çinlilik ve Çin’de Ötekiler içinde 22.

yazılarında bilgili bir kişiyi tanımlamak için kullanılan “Beyaz Yüzlü Bilgin” ifadesi de, Çin bakış açısında, mükemmel, zeki ve güzel insanı tanımlayan bir idealleşmiş insan tipi olduğu ve bu tipin solgun ve açık renkli bir Asyalı olduğu anlaşılmaktadır¹³⁰. Bu algıya bağlı olarak bazı Çinli kadınlar, güneşten kaçınmak için çaba harcamakta ve beyazlatıcı kremler kullanmaktadırlar¹³¹

Burada şunu belirtmek gerekir ki ÇHC’nde var olan ve yukarıda bahsedilen ötekilere bakışını sadece yabancı ülke milletleri için düşünmemek gerekir. Aynı zamanda, ÇHC sınırları içerisinde yaşayan ve çoğunluk olan Han Çinlileri dışında kalan azınlık milletler için de bu durum aynıdır. Bu gruplara yönelik Çin politikası ise, ülke sınırları içerisinde farklılıkları ortadan kaldırarak homojen bir toplum yaratmaktır¹³². Genel itibari ile bakıldığında, her ne kadar Taiping ayaklanması ile bu durumun değiştiğini söyleyen yazarlarda olsa¹³³ kadim Çin geleneğinin yabancılara bakışı kendisini merkeze alan ve üstün gören, merkez ve çevre denklemi ile açıklanabilir. Bu duruma verilebilecek en güncel örnek ÇHC’nde yaşayan Uygurlara karşı uygulanan politikalarıdır. Doğu Türkistan’da yaşayan Uygurlara yönelik uygulanan asimile ve soykırım politikaları, bu toplumun kültürel ve tarihsel özelliklerinin ortadan kaldırılması ve Çinileşmesi amacı gütmektedir. Bu yolla ÇHC hükümeti, ülke içerisindeki farklılıkları ortadan kaldırma ve homojen bir Çinli toplumu yaratmayı amaçlamaktadır.

3.1.4.Çin Halk Cumhuriyeti’nin Dünyadaki Yeri

Bir ülkenin dış politikasının kavranması ve uluslararası alandaki gücünün ve etkinliğinin anlaşılması için o ülkenin dünyada kapladığı alanı bilmek gerekir. Burada kapladığı alandan kasıt tabi ki sadece coğrafi bir kavram değildir. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de bahsedilen güç unsurlarının burada irdelenmesi gerekir. Bunlar, ülkenin ekonomik gücü, askeri gücü, uluslararası alanda oynadığı aktif rolleri ve saygınlığı şeklinde sıralanabilir. Bu bakımdan ÇHC’nin dünyada kapladığı alanın yani konumunun anlaşılabilmesi için bu unsurlar bu başlık altında incelenecektir.

¹³⁰ İnternet: Chen, A. What Was With That Laundry Ad?: A History of Anti-Black Racism in China, Web: <https://daily.jstor.org/what-was-with-that-laundry-ad-history-of-anti-black-racism-in-china/> adresinden 05.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹³¹İnternet: Sautman, B. (1994). Anti-Black Racism in Post-Mao China. The China Quarterly, 138, 427. <http://www.jstor.org/stable/654951> adresinden 06.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹³² Karluk, (2019c), 20.

¹³³ Sander, (2013), 273.

Öncelikle ÇHC'nin fiziki özelliklerine bakmak gerekir. ÇHC Doğu Asya'da bulunan ve 9.6 milyon karelik yüzölçümüne sahip bir ülkedir¹³⁴. Bu yüzölçümü ile dünyanın en geniş ikinci ülkesidir¹³⁵. ÇHC 14 ülkeyle kara sınırına sahiptir ve dünyada en çok ülke ile sınır komşusu olan ülke konumundadır. ÇHC, Orta Asya'da yer alan Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan ile, Güney Doğu Asya ülkelerinden Vietnam, Laos ve Myanmar ile, Güney Asya'da Hindistan, Bhutan, Nepal, Pakistan ve Afganistan ile, Kuzeyde Moğalistan ve Rusya ile son olarak da Kuzey Doğu Asya'da Kuzey Kore ile kara sınırını sahiptir. Bunların yanında Kuzey Kore, Japonya, Filipinler ve Vietnam ile deniz sınırına sahiptir. ÇHC'nin 1.4 milyarlık nüfusu bulunmaktadır ve bu nüfusu ile dünyanın en kalabalık ülkesidir.

3.1.4.1. ÇHC'nin dünya ekonomisindeki yeri

Bir ülkenin ekonomik gücünün ölçümü çeşitli veriler ile yapılabilir. Genel itibariyle, ülkelerin GSYİH verileri, dünya üretimindeki payları, toplum içerisindeki gelir adaletini ölçen GİNİ katsayısı veya dünya ticaretindeki payları, ekonomik güç konusunda bilgilendirici verilerdir. Bu nedenle ÇHC'nin dünya ekonomisindeki yerinin anlaşılması için bu veriler karşılaştırılmalı olarak verilecektir.

Ekonomik verilere Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ile başlanılabilir. Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin 2021 verilerine göre¹³⁶ ÇHC 17.46 trilyon dolarlık Gayri Safi Yurt İçi Hasılası(GSYİH) ile ABD'nin ardından dünyada ikinci sıradadır. Zira bu miktar ile dünya toplam GSYİH'nin yüzde 16.27'sini tek başına sahiptir.

Mevcut durumun yanı sıra, IMF verilerinde geleceğe yönelik tahminlerde dikkat edilmesi gereken bir husus mevcuttur. IMF'nin 2026 tahminlerinde ÇHC ile ABD arasındaki farkın giderek azaldığı görülmektedir. IMF 2026 tahminlerine göre¹³⁷, yak-

¹³⁴İnternet: World Bank, Country Profile Web: https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=CHN , adresinden 02.07.2021 tarihinde alınmıştır.

¹³⁵ Ülkelerin yüzölçümleri, kara alanları ile su alanlarının hesaplanmasındaki farklılıklarından dolayı tartışılabilir bir konudur. ÇHC, Kanada ve ABD arasında bu nedenle farklı kaynaklarda farklı sıralamalar mevcuttur. Ancak adı geçen bu 3 ülkenin yüzölçümleri birbirine çok yakın olduğundan bu tartışmalar anlaşılabilir. Burada önemli olan ÇHC'nin yüzölçümü ile dünyanın en geniş ülkelerinden biri olmasıdır.

¹³⁶ İnternet: The IMF Resmi İnternet Sitesi Web: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/USA/C HN> adresinden 06.05.2022 tarihinde alınmıştır.

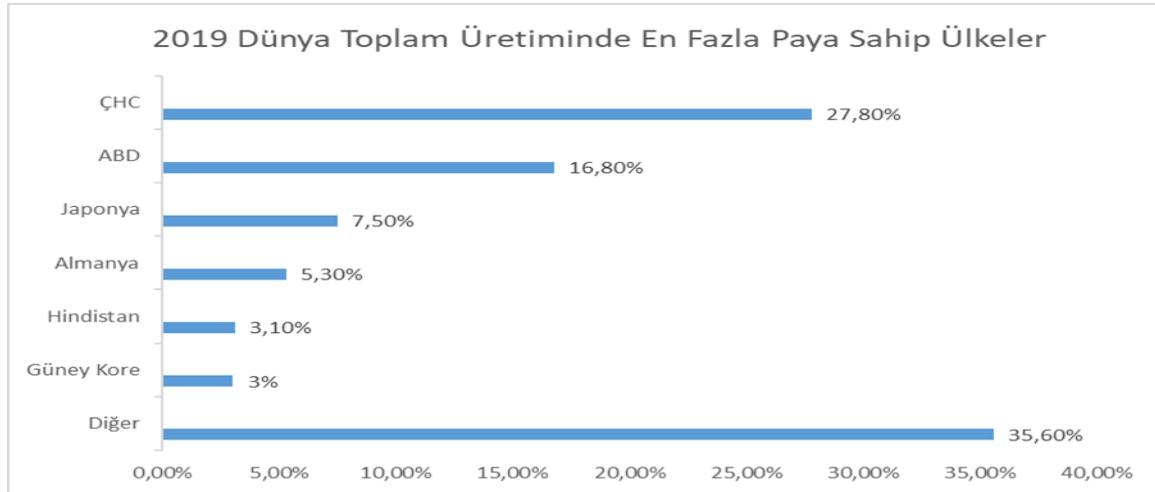
¹³⁷ İnternet: IMF World Economic Outlook Database, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April/weoreport?c=924,111,&s=NGDPD,&sy=1990&ey=2026&ssm=0&scsm=1&ssc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1> adresinden 07.07.2021 tarihinde alınmıştır.

	1990 (milyar dolar)	1996	2002	2008	2014	2020	2026
ÇHC	396,580	860,476	1,465.837	4,577.397	10,524.211	14,722.837	24,127.830
ABD	5,963.125	8.073.125	10,936.450	14,712.825	17,527.275	20,932.750	27,659.150

Tablo 3.5. ÇHC ve ABD'nin GSYİH karşılaştırılması

laşık 27,6 trilyon dolar iken ÇHC'nin ise 24 trilyon dolar olacaktır. Şuan ki farkın 7 trilyon dolar olduğu düşünüldüğünde yakın gelecekte ÇHC'nin bu alanda birinci sıraya yükselmesi olası görülmektedir. IMF'nin 2018 yılında yayımladığı "World Economic Outlook 2018" raporu bu olasılığın gerçekleşme ihtimalinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Bu rapordan elde edilen tablo 3.5'de 1990 yılından başlayarak 2020 yılına kadarki durum ve 2026 yılına kadar gerçekleşmesi muhtemel sonuç gösterilmektedir.

Bu tarihten günümüze ÇHC "Reform ve Açılma" politikasının etkisiyle önemli bir atılım yapmıştır. ÇHC'nin GSYİH verileri, bu ülkenin ekonomik açıdan dünya ölçeğinde önemli bir güç olduğunu göstermektedir. Bu durum dünya üretim verilerinde de kendisini göstermektedir. ÇHC'nin dünya üretim merkezi olduğu söylemleri, dünya çapında yapılan üretimde ÇHC'nin payı göz önüne alındığında doğrulanmaktadır.

Şekil 3.1. 2019 Dünya Toplam Üretiminde En Fazla Paya Sahip Ülkeler

Yukarıda yer alan şekil 3.1’de¹³⁸ Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerine göre dünya üretiminde ülkelerin payları gösterilmiştir. Bu görselde ÇHC, dünya üretiminin % 28,7 sini gerçekleştirmiş olup, bu alanda en yakın rakibi olan ABD’ye yaklaşık 12 puanlık bir fark atmıştır. 2010 yılına kadar ABD’nin dünya üretiminde birinci sırada olduğu düşünüldüğünde, ÇHC’nin ekonomik gelişiminin kısa sürede ne derece gelişmiş olduğu görülmektedir.

ÇHC’nin dünya ticaretinde sahip olduğu payları da ekonomik açıdan dünyadaki yerini ve önemini göstermektedir. Dünya Ticaret Örgütü’nün “World Trade Statistical Review 2021” raporunda, ÇHC 2020 yılında ithalatta dünyada birinci, ihracatta ise ikinci sıradadır¹³⁹. Bu rapordaki verilere göre ÇHC 2020 yılında dünya toplam ihracatının % 14,7’sini, Dünya toplam ithalatının ise %11,5’ini tek başına gerçekleştirmiş ve ihracat ile ithalat arasında 535 milyar dolarlık bir fazla vermiştir.

Yukarıda yer verilen; GSYİH, üretim ve ticaret verileri ÇHC’nin dünya ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu ülke, bu ekonomik gücünü, uluslararası alanda aktif şekilde kullanmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bir ülkenin tek başına GSYİH’nın yüksek olması veya dünya üretimde ve ticaretinde önemli bir yere sahip olması o ülkeyi ekonomide tek başına başarılı bir ülke yapmaz. Aynı şekilde bu durum, diğer ülkelerin, özellikle de diğer ülke vatandaşlarının bu ülkeye bakış açısında bir olumlu izlenim yaratmaz. Zira ülkelerin ekonomilerinin diğer ülke vatandaşlarına çekici gelmelerinin asıl sebebi o ülkedeki vatandaşların ekonomik özgürlükleri ve refah düzeyleridir. Bu açıdan bakıldığında ÇHC’nin bu konuda başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Burada incelenmesi gereken iki husus vardır. Bunlar; kişi başı milli gelir ve bunun topluma ne kadar eşit dağıldığı hususlarıdır. Dünya Bankası verilerine bakıldığında ÇHC’nde kişi başına düşen milli gelir 2019 verilerine göre on bin dolar civarındadır ve ÇHC’nin dünyadaki yerine baktığımızda 87’nci sıradadır¹⁴⁰. Gelir adaletine baktığımızda ise daha vahim bir tablo görülmektedir. Özellikle ÇHC’nin bölge bölge kalkınma politikası gerek bölgesel,

¹³⁸İnternet: Statista, Web: <https://www.statista.com/chart/20858/top-10-countries-by-share-of-global-manufacturing-output/> adresinden 15.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹³⁹ İnternet: World Trade Organization: World Trade Statistical Review 2021, Web: https://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf adresinden 19.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁰ İnternet: The World Bank, Web: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?most_recent_value_desc=true adresinden 08.07.2021 tarihinde alınmıştır.

gerekse sınıfsal ve etnik kökenli bir gelir adaletsizliğini beraberinde getirmiştir. Bu durum bu ülkenin bazı bölgelerinde milli gelirin otuz bin dolara çıkarken bazı bölgelerde beş yüz dolara kadar inmesine neden olmuştur¹⁴¹. Dünya Bankası verileri de bu durumu ortaya koymaktadır. Gelir adaletini ölçen Gini katsayısı¹⁴² verilerine baktığımızda yine dünya bankası verileri bu katsayının ÇHC için 0,385 olduğunu göstermektedir ki bu oran dünyada ÇHC’ni 94’üncü sıraya getirmektedir¹⁴³. Sonuç olarak bakıldığında ekonomik alanda dünyanın en büyük ülkelerinden biri olan ÇHC’nin bunu halkın refah seviyesine dengeli bir şekilde dağıtmada başarısız olduğu görülmektedir. Bu durum ülkenin imajına zarar veren bir etkidir.

3.1.4.2. ÇHC’nin askeri konumu

Uluslararası alanda ülkelerin gücünü ve etkinliğini artıran bir diğer unsurun da askeri güç olduğu çalışmanın ilk bölümlerinde söylenmişti. Küresel bir güç olma amacı güden ÇHC’nin, bu amaca bağlı olarak askeri gücünü artırma ve gelişen teknolojiye bağlı olarak modernize etme çabası anlaşılabilir bir çabadır. ÇHC’nin askeri alanda yaptığı atılımların ekonomik gelişmesine bağlı olarak arttığı açık olarak gözlenmiştir. 1990’ların sonuna kadar dış politikada ön plana çıkmayan ve “düşük profilli dış politika” izleyen ÇHC, bu dönemde ekonomik atılımlar gerçekleştirmiştir¹⁴⁴. 21.yüzyılın başları ile ÇHC, ekonomik gücündeki gelişmeye ve uluslararası alanda daha aktif politika izleme stratejisine bağlı olarak askeri alanda yatırımlara ağırlık vermiştir. Bu yatırımlara bağlı olarak ÇHC günümüzde dünyanın en büyük askeri güçlerinden biri haline gelmiştir. Her yıl ülkelerin askeri gücüne dair rapor hazırlayan “Global Fire Power” 2021 raporunda, ÇHC’nin, ABD ve Rusya’nın ardından dünyanın en güçlü üçüncü ordusuna sahip olduğu görülmektedir¹⁴⁵. Aynı raporda yine ÇHC’nin aktif personel sayısında dünyanın en büyük ordusuna sahip olduğu

¹⁴¹ Karluk, A.C. (2019d) Çin’de “Geçmiş, Şimdi, Gelecek” Yaşam, Abdürreşit Celil Karluk, Çinlilik ve Çin’de Ötekiler (Ed) içinde 222.

¹⁴² GİNİ katsayısı ülkelerdeki gelir dağılımının ne kadar adil yapıp yapılmadığını gösterir. 0 ila 1 arasında değer alabilen GİNİ katsayısı 0’a yaklaştıkça gelir adaletini 1’e yaklaştıkça gelir adaletsizliğini işaret eder. Yani bu durumda beklenen 0’a olabildiğince yakın olmasıdır.

¹⁴³ İnternet: The World Bank, Web: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=CN&most_recent_value_desc=false adresinden (Erişim Tarihi: 10.07.2021) tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁴ Karadağ, H. “Çin Kurtuluş Ordusu (PLA) ve Çin’in Askeri Gücü Üzerine Bir Değerlendirme”, (2017, 20 Eylül)

Web: <https://www.tybu.org.tr/haluk-karadag-cin-kurtulus-ordusu-pla-ve-cinin-askeri-gucuuzerine-bir-degerlendirme-31496h.htm> adresinden 19.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁵ İnternet: 2021 Military Strength Ranking, Web: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> adresinden 13.07.2021 tarihinde alınmıştır.

görülmektedir. ÇHC'nin savunma bütçesine baktığımızda da askeri güç konusunda verilen diğer bilgilere paralel bir durum göze çarpmaktadır. 2022 yılında ÇHC 229 milyar dolarlık savunma bütçesine sahip olup bu bütçe miktarı ÇHC'ni, ABD'nin ardından askeri amaçla en fazla harcama yapan ikinci ülke yapmaktadır¹⁴⁶. Tablo 3.6'da görüldüğü gibi 2021 yılındaki rakamlara göre ÇHC, dünyada yapılan askeri harcamaların %13,8'ini tek başına yapmaktadır. Bu oranın 1990'dan günümüze yaklaşık 9 kat arttığını da belirtmek gerekir.

	GSYİH (1990)	GSYİH (2020)	Nüfus (1990)	Nüfus (2020)	Askeri Harcama (1990)	Askeri Harcama (2021)
Avrupa Birliği	% 31,5	%18,04	%9,6	%5,76	% 20,8	% 11,08
ABD	%25,5	%24,72	%5,1	%4,26	%41,8	% 38
Rusya	Veri yok	%1,75	Veri yok	%1,86	veri yok	% 3,1
Çin	%1,7	%17,36	%23,1	%18,17	% 1,6	%14
Japonya	%13,4	%5,97	%6,1	%1,62	% 3,1	%2,6

Tablo 3.5. Dünyadaki Güçlü Ülke ve Bölgelerin Yıllara Göre GSYİH, Nüfus ve Askeri Harcamalarının Toplam İçerisindeki Oranları¹⁴⁷

ÇHC'nin askeri konumundan bahsederken kendisine has bir yapılanma olan Sincan Üretim ve İnşaat Birlikleri (BİNGTUAN)'nden da bahsetmek gerekir. BİNGTUAN, Doğu Türkistan'da yer alan ve doğrudan Pekin'e bağlı bir paramiliter yapılanmadır¹⁴⁸. Yetkili olduğu bölgede, üretim, sağlık, güvenlik gibi yetkileri olan birlik, esasında bölgenin sömürge haline getirilmesi amacına hizmet etmektedir. Bu yapının bugün ÇHC'nin askeri konumuna nasıl hizmet ettiğinin cevabı ise, bu yapının yurtdışı faaliyetlerinde görülmektedir. Bu yapılanma yurtdışında, özellikle de eski Sovyet coğrafyasında etkin bir varlık göstermektedir. Bu duruma örnek olarak, BİNGTUAN'ın 2013 yılında Ukrayna'dan tarım ve domuz yetiştiriciliği için yüz bin hektar tarım arazisini 50 yıllığına kiralaması verilebilir¹⁴⁹.

¹⁴⁶İnternet: Defense Spending By Country (2021) <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.php> adresinden 17.07.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁷ Bu tablo, Dünya Bankası verilerinden ve SIPRI Askeri Harcama Veri tabanından elde edilen verilerden derlenmiştir. İnternet: World Bank, Web: <https://www.worldbank.org/en/home> ve Stockholm International Peace Research Institute, Web: <https://www.sipri.org/> adreslerinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁸İnternet: The Bingtuan: China's Paramilitary Colonizing Force in East Turkestan, (2018, 26 Nisan), Web: <https://docs.uhrp.org/pdf/bingtuan.pdf> adresinden 11.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁴⁹İnternet: Wishnick, E. Ukraine: China's Burning Bridge to Europe, Web: <https://www.chinasresourcerisks.com/post/ukraine-china-s-burning-bridge-to-europe> adresinden 11.05.2022 tarihinde alınmıştır.

3.1.4.3. Uluslararası sistemdeki yeri

Uluslararası aktörlerin uluslararası alandaki etkinliklerinin sadece ekonomik ve askeri güç ile açıklamak günümüz dünyasında yetersiz kalmaktadır. Ayrıca aktörlerin uluslararası alanda faaliyetlerde bulunması, gerek bölgesel gerekse uluslararası örgütler içerisinde etkin olmaları gerekmektedir. Bu gerekçelerle olsa gerek ÇHC’de uluslararası kuruluşlara katılma, bu kuruluşlarda aktif yer alma ve gerekirse yeni örgütler kurma yoluyla çeşitli çabalara girişmiştir.

ÇHC’nin belki de uluslararası alanda elindeki en büyük güç Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyeliğidir. Daha önce de değinildiği gibi ÇHC 1971 yılına kadar BM tarafından tanınmamış, bu tarihe kadar Milliyetçi Çin, Çin’in esas temsilcisi olarak görülmüştür. Ancak bu tarihten sonra ÇHC bu temsil yetkisini kazanmış ve hem BM’deki yerini hem de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi(BMGK)’ndeki daimi üyelik statüsünü devralmıştır. BMGK daimi üyelerinin, konseyde alınan kararları veto etme yetkisine sahip olması, konsey üyelerinin dünya siyasetinde elini güçlendirmektedir. ÇHC’nin de bu konseyde daimi üye statüsüne sahip ülkelerden biri olması, ÇHC’nin dünya siyasetinde önemli bir pozisyonda bulunduğunu göstermektedir. ÇHC 1971 yılından 2022 yılına kadar toplam 14 BMGK kararını veto etmiştir¹⁵⁰. Kronolojik açıdan bakıldığında 1972-2006 arasında sadece 4 kararı veto eden ÇHC, 2007-2022 yılları arasında toplam 10 BMGK kararını veto etmiştir. Bu durum ÇHC’nin dış politikada aktif tutum alma stratejisine uygun görülmektedir. Bu vetolara örnek olarak 2019 yılında ÇHC, Rusya ile beraber İdlib’deki ateşkes ve uluslararası insani hukuka saygı gösterilmesine yönelik BMGK kararını veto etmesi¹⁵¹ söylenebilir. Bu örnek ÇHC’nin BMGK üyesi olarak kendi çıkarlarına aykırı olan durumlarda BM’yi etkisiz kılma gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

BM’nin yanı sıra ÇHC, IMF, Dünya Bankası, UNESCO ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı gibi örgütlere de üyeliği vardır. ÇHC bu örgütlerde de aktif bir rol oynamaktadır. Örneğin, IMF’de her ülkenin kotasına göre oy gücü bulunmaktadır.

¹⁵⁰ İnternet: Veto List, Web: <https://research.un.org/en/docs/sc/quick/veto> , adresinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁵¹ İnternet: Çin ve Rusya BM’de Veto Etti, Web: <https://www.sozcu.com.tr/2019/dunya/son-dakika-cin-ve-rusya-bmde-veto-etti-5343098/> adresinden 20.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Burada ÇHC'nin oy gücü yüzde 6,08'dir ve ABD(16,51) ile Japonya(6,15)'nin ardından üçüncü sıradadır¹⁵².

Uluslararası örgütlerin yanı sıra ÇHC etkinliğini arttırmak için bölgesel örgütlere de üye olmaktadır. Bu örgütler içerisinde en bilineni Şangay İşbirliği Örgütü'dür. 1996 yılında ÇHC, Rusya, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan tarafından, bu beş ülke arasında karşılıklı güvenin artırılması ve sınır bölgelerinde güvenliğinin sağlanması amacıyla Şangay Beşlisi adıyla kurulmuştur¹⁵³. 2001 yılında Özbekistan'ın katılımıyla Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adını almıştır¹⁵⁴. Bölgesel sorunların barışçıl yollarla çözümü ve bölge ülkeleri arasında işbirliğini ön gören bir örgüttür.

ÇHC, ŞİÖ dışında, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Teşkilatına (APEC), Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB)'na üyedir. ÇHC sadece yakın coğrafyasında aktif olan örgütler ile değil, aynı zamanda dünyanın farklı yerlerindeki bölgesel örgütlere üye durumdadır. Örneğin; ÇHC, Afrika Kalkınma Bankasına, Karayip Kalkınma Bankası gibi örgütlere de üye durumundadır.

Sonuç olarak bakıldığında, ÇHC, ekonomik ve askeri anlamda dünyada önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, özellikle ülkenin uluslararası alanda daha etkin olmayı amaçladığı dönemden başlayarak uluslararası ve bölgesel örgütlerde de aktif olarak yer almakta ve buralarda kendi gücünü arttırmak amacıyla mücadele etmektedir.

3.2.Çin Halk Cumhuriyeti-Türkiye İlişkileri

1949 yılında Milliyetçi Çin güçleri ile yapılan mücadelenin kazanılması sonucu Mao Zedong'un önderliğinde kurulan ÇHC ile Türkiye'nin siyasi ilişkilerinin başlaması 1970'lerin başına kadar resmi olarak gerçekleşmemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonunda başlayan Soğuk Savaş ile kendisini Batı Bloku içerisinde konumlandıran Türkiye'nin ÇHC ile ilişkilerinin başlamamasının gerekçesi olarak bu durum söylenebilir. Zira daha öncede değinildiği gibi sadece Türkiye değil, o dönemde Batı Bloku içerisinde bulunan devletlerin hiçbiri ÇHC'ni resmi olarak tanımamakta Çin'in temsilcisi olarak, iç savaşı kaybedip Tayvan'a kaçan Milliyetçi Çin'i yani Çin Cumhuriyeti'ni Çin'in

¹⁵²İnternet: IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, Web <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx> adresinden 23.07.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁵³İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Şangay İşbirliği Örgütü, Web: <https://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> adresinden 11.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁵⁴ İnternet: The Shanghai Cooperation Organization Web: http://eng.sectsco.org/about_sco/ adresinden 23.07.2021 tarihinde alınmıştır.

resmi temsilcisi kabul etmekteydiler. Ancak 1970’ler bu durumun değişmeye başladığı dönemdir. Özellikle 1960’ların, Soğuk Savaş döneminin ateşinin söndüğü dönemlere denk gelmesi de iki blok arasındaki bazı aktörler arasındaki ilişkilerin gelişmesine yol açmıştır. Tabi burada bu dönemde ÇHC ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan sorunların da etkisi olduğunu söylemek gerekir. ÇHC’nin ilk kurulduğu anlarda Sovyetlerin desteğine ihtiyaç duyması bu iki ülkeyi mecburi bir yakınlığa mahkum etse de iki ülke arasındaki farklar, özellikle kültürel ve ideolojik farklar kendini göstermiştir. Nikita Kruşçev döneminde, iki ülke arasındaki ilişkiler gerginleşmiştir. Bunun sonucunda, Nikita Kruşçev, ÇHC sınırı boyunca askeri gücünü artırma yoluna gitmiştir¹⁵⁵. Bu durum, ÇHC ile ABD arasındaki ilişkilerin başlaması gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmış ve 1972 yılında ABD başkanı Nixon ÇHC’ni ziyaret etmiş ve “Sovyetlerin sizinle olan sınırında neden Batı Avrupa ile olan sınırında olduğundan daha fazla askeri kuvvet var¹⁵⁶” sorusuyla bu durumu tespit etmiştir.

Bu dönemde, ABD ile ÇHC arasındaki ilişkilerin kurulmasına ve gelişmesine katkı sunan bir diğer gelişme ABD-Vietnam Savaşıdır. 1955 yılında başlayan savaş boyunca ÇHC aktif bir politika izlemiştir. Bölgeden ABD’nin çıkarılması amacı güden politikalarına bağlı olarak ABD’ne karşı girişilen savaşta Kuzey Vietnam’ı desteklemiştir. Savaşın uzaması ve ABD için katlanılamaz boyutları ulaşması, ABD’nin ÇHC ile ilişki kurması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. ABD bu dönemde, kendisi için bataklık haline gelen savaştan çıkabilmesinin yolunun ÇHC’ni kendisine çekmek ve ÇHC ile ilişkileri rayına oturtmaktan geçtiğini düşünmüştür¹⁵⁷.

Sonuç olarak bakıldığında, ÇHC’nin, çeşitli nedenlerle Batı tarafından uluslararası aktör olarak görülmesine paralel olarak Türkiye-ÇHC ilişkileri başlamıştır. İki ülke arasındaki ilk diplomatik ilişkiler 1971 yılında başlamıştır¹⁵⁸. Tablo 3.7’de 1971 ile 2021 yılları arasında Türkiye-ÇHC arasında gerçekleştirilen karşılıklı ziyaretler kronolojik olarak listelenmiştir. Bu tabloya bakıldığında ziyaretlerin son yıllarda ağırlık kazandığı göze çarpmaktadır. Özellikle devlet başkanları düzeyinde üst düzey ziyaretler son 20 yıllık dönemde artış göstermiştir.

¹⁵⁵ Kissinger (2015), 209.

¹⁵⁶ Kissinger (2015), 324.

¹⁵⁷ Kissinger (2015), 271-272.

¹⁵⁸ İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi İlişkiler Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden 30.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Tarih	Ziyaret
3 Ekim 1971	Başbakan Nihat Erim'in isteği ile Türk heyetinin ÇHC'ni ziyareti. Türkiye'nin ÇHC'ni tanımmasının ardından yapılan ilk ziyaret.
12 Aralık 1982	Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ÇHC'ni ziyareti. (Bu ülkeyi ziyaret eden ilk Türk Cumhurbaşkanı)
Ekim 1983	ÇHC dışişleri bakanının Türkiye ziyareti
13-18 Mart 1984	ÇHC Devlet Başkanı Li Xiannian'ın Türkiye ziyareti. (Türkiye'ye gelen ilk ÇHC Devlet Başkanı)
30 Haziran 1985	Başbakan Turgut Özal'ın ÇHC ziyareti
Ekim 1985	TBMM Başkanı Necmettin Karaduman'ın ÇHC ziyareti
Temmuz 1986	ÇHC Başbakanı Cao Ziyang'ın Türkiye ziyareti
Mart 1988	ÇHC Kültür Bakanı Wang Meng'in Türkiye ziyareti
Haziran 1988	Turizm ve Kültür Bakanı Tinaz Titiz'in ÇHC ziyareti
1989	Erdal İnönü (muhalefet partisi genel başkanı iken) 'nün ÇKP davetlisi olarak ÇHC ziyareti
Mayıs 1990	Kenan Evren'in (Cumhurbaşkanlığından sonra) ÇHC ziyareti
1993	Genelkurmay Başkanı Doğan Güneş ve Savunma Bakanı Nevzat Ayaz'ın ÇHC ziyareti
1995	Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ÇHC ziyareti (Bu ülkeyi ziyaret eden ikinci Türk Cumhurbaşkanı)
Şubat 1998	Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in ÇHC ziyareti
Haziran 1988	Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit'in ÇHC ziyareti
5 Nisan 1999	ÇHC Ulusal Halk Kongresi Başkanı Li Peng'in Ankara ziyareti
Nisan 1999	KKK Orgeneral Atilla Ateş'in ÇHC ziyareti
2000	İçişleri Bakanı Sadettin Tantan'ın ÇHC ziyareti
18-21 Nisan 2000	ÇHC Devlet Başkanı Jiang Zemin'in Türkiye ziyareti
15-18 Nisan 2002	ÇHC Başbakanı Zhu Rongji'nin Türkiye ziyareti
26 Mayıs 2002	Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin ÇHC ziyareti
Ocak 2003	AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu sıfatı ile ÇHC ziyareti ¹⁵⁹
2003	Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İbrahim Fırtına'nın ÇHC ziyareti
Şubat 2005	Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ÇHC ziyareti
4 Nisan 2005	Türk Hava Kuvvetleri Komutanı İbrahim Fırtına'nın ÇHC ziyareti

¹⁵⁹ AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ÇHC'ni genel başkan sıfatıyla ziyaret etmesinin önemi o dönemki Türkiye'nin iç siyasi durumudur. 3 Kasım 2002 seçimlerinde AKP tek başına hükümet kuracak çoğunluğu sağlamış ve hükümeti kurmuştur. Ancak Recep Tayyip Erdoğan o dönemde milletvekili olmadığı için Başbakan olamamıştır. Ancak iktidar partisinin genel başkanı sıfatı ile doğal başbakan olarak görülmektedir. Zaten 9 Mart 2003 tarihinde Siirt milletvekili seçimlerinin yenilenmesi ile milletvekili seçilmiş ve 14 Mart 2003 tarihinde başbakan olmuştur. Bu nedenle bu ziyaret bir parti genel başkanının ziyaretinden daha çok Türkiye Cumhuriyeti'nin müstakbel başbakanının ziyareti olması açısından önem arz etmektedir.

30 Mayıs-3 Haziran 2005	ÇHC Genelkurmay Başkanı Orgeneral Liang Gunglie'nin Türkiye ziyareti
1-14 Eylül 2006	ÇHC Devlet Konseyi Tayvan İşleri Bakan Yardımcısı Wang Focing'in Türkiye Ziyareti
14-19 Kasım 2006	İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun ÇHC ziyareti
24-29 Haziran 2009	Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ÇHC ziyareti (bu ülkeyi ziyaret eden üçüncü Türk Cumhurbaşkanı)
30 Ağustos-2 Eylül 2009	Devlet Bakanı Zafer Çağlayan'ın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Özel Temsilcisi sıfatı ile ÇHC ziyareti
Eylül 2009	Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in ÇHC ziyareti
10 Ekim 2010	ÇHC Başbakanı Wen Jiaho'nun Türkiye ziyareti
Ekim 2010	Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun ÇHC ziyareti
Haziran 2011	Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in ÇHC ziyareti
7-11 Nisan 2012	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ÇHC ziyareti
2012	ÇHC Devlet Başkanı Xi Jinping'in Türkiye Ziyareti
2013	Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in ÇHC ziyareti
28 Temmuz 2015	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ÇHC ziyareti (bu sıfatla ÇHC'i ziyaret eden dördüncü Cumhurbaşkanı)
2015 (G20 Zirvesi)	ÇHC devlet Başkanı Xi Jinping'in Türkiye ziyareti
Kasım 2016	ÇHC Başbakan Yardımcısı Wang Yang'ın Türkiye ziyareti
13-14 Kasım 2016	ÇHC Dışişleri Bakanı Wang Yi'nin Türkiye Ziyareti
13 Haziran 2018	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ÇHC ziyareti
2 Temmuz 2019	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ÇHC ziyareti
25 Mart 2021	ÇHC Devlet Konseyi üyesi ve Dışişleri Bakanının Türkiye ziyareti
12 Ocak 2022	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ÇHC ziyareti

Tablo 3.6. Türkiye-ÇHC arasındaki Diplomatik Ziyaretler

Her ne kadar diplomatik ilişkiler 1971 yılında başlamış olsa da iki ülke arasındaki ilişkilerin artış göstermesi ve iki ülkenin birbirini için önemli aktörler haline gelme süreci biraz daha zamana ihtiyaç duymuştur. Bu konuda 1980'ler iyi bir başlangıç dönemi olarak görülebilir. 1980'lerin başı, hem ÇHC'nin dışa açılma politikasına hem de Türkiye'nin dışa açık liberal ekonomik politikalara geçişine denk gelmektedir¹⁶⁰. 12 Eylül 1980 darbesi nedeniyle Batı ile ilişkilerin gerilmesi iki ülkeyi yakınlaştıran bir başka etken olmuştur¹⁶¹. Tüm bu nedenler 1982 yılında Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ÇHC'ni ziyaret etmesi ve bu ülkeye giden Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı olması sonucunu doğurdu¹⁶². 1984 yılında bu sefer ÇHC devlet başkanının Türkiye'ye

¹⁶⁰ Akdağ, Z. (2019), Türkiye-Çin İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 45

¹⁶¹ Akdağ, (2019), 45.

¹⁶² Adıbelli, B. (2016), Osmanlı'dan Günümüze Türk-Çin İlişkileri, (2.Baskı), İstanbul: IQ Kültür Sanat, 218.

ziyareti de bir ilk olma özelliği gösteriyordu¹⁶³. Bu dönemden Soğuk Savaş'ın sonuna kadar iki ülke arasındaki ilişkiler karşılıklı ziyaretler ve kültürel etkileşim ile sembolik boyutlarda gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş'ın bitmesi ve blok olgusunun ortadan kalkması uluslararası aktörlerin politikalarında da değişimlere neden oldu. Ülkelerin, sıkıştıkları ideolojilerin dar çerçevelerinden kurtulmaları uluslararası alanda hareket alanlarını genişleten bir etki sağladı. Bununla beraber Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıyla uluslararası alanda yeni aktörler ortaya çıktı. Bu durum Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk-ÇHC ilişkilerini etkileyen önemli bir konu olmuştur. Özellikle Orta Asya'da yeni Türk Cumhuriyetlerinin kurulması ve bahsi geçen iki ülkenin bu alanda nüfuz mücadelesine girişmesi iki ülkenin daha önce sembolik olarak dostluk biçiminde görülebilecek ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi. Bu dönemde ilişkilerin işbirliğinden çıkarak rekabete dönüştüğünü söylemek mümkündür¹⁶⁴.

2003 yılında AKP'nin hükümet olması ile Türkiye-ÇHC ilişkilerinde gelişmeler hızlanmıştır. 2000'lerin başında ekonomik gerekçelerle iki ülke rekabet içerisinde olsa da daha sonraları ilişkilerin gelişme evresine geçtiği söylenebilir. 2009 yılında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün bu sıfatla ÇHC'ne yaptığı ziyaret 14 yıl sonra bu düzeyde yapılan ilk ziyaret olmuş, aynı şekilde o dönem başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2012 yılında ÇHC'ne yaptığı ziyaret 27 yıl aradan sonra bir Türk Başbakan'ın bu ülkeye ilk ziyareti olmuştur¹⁶⁵. Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında Cumhurbaşkanı olmuş ve bu tarihten sonra biri 2015 diğeri 2019 yıllarında olmak üzere iki sefer ÇHC'ni Cumhurbaşkanı sıfatı ile ziyaret etmiştir.

ÇHC tarafına bakıldığında ise devlet başkanı düzeyinde ziyaretlerin 1984 yılında Li Xiannian ile başladığı görülmektedir. Ardından 2000 yılında Jiang Zemin, 2012 ve 2015 yıllarında da Xi Jinping Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret tarihlerine bakıldığında ÇHC'nden Türkiye'ye yapılan ziyaretlerin “iadei ziyaret” biçiminde yorumlanabileceği görülmektedir. Kronolojik olarak ilk önce Türk devlet başkanı, ardından belli bir süre sonra ÇHC devlet başkanının ziyareti gerçekleşmiştir. Türkiye devlet başkanı düzeyinde beş kez bu ülkeyi ziyaret etmiş buna karşılık 2022 Mayıs

¹⁶³ Adıbelli (2016), 227.

¹⁶⁴ Akdağ (2019), 47.

¹⁶⁵ İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi İlişkiler Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden 30.07.2021 tarihinde alınmıştır.

itibariyle ÇHC tarafından bu düzeyde, birisi G20 toplantısı amacıyla olmak üzere 4 ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Türkiye-ÇHC ilişkilerinde dönüm noktalarından birisi, iki ülke arasında stratejik ortaklık kurulmasıdır. Stratejik Ortaklık, Soğuk Savaşın bitiminin ardından ÇHC diplomasinde kullanılan önemli bir araç haline gelmiş ve ilk olarak 1993 yılında Brezilya ile yapılmıştır¹⁶⁶. Bu kapsamda Türkiye ile ÇHC 2010 yılında 8 anlaşma imzalayarak iki ülke arasındaki ilişkileri stratejik ortaklık düzeyine çıkarmışlardır. Burada dikkatlerden kaçmaması gereken husus ise 5 Temmuz Ürümçi Katliamı olarak tarihe geçen, Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ÇHC ziyareti (23-26 Haziran 2009) esnasında gerçekleştirdiği Ürümçi ziyaretinden bir hafta sonra ÇHC'nin Ürümçi'de Uygurların barışçıl gösterisine aşırı orantısız güç kullanarak bastırmasına karşı dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Adeta bir soykırım"¹⁶⁷ değerlendirmesi sonrası gerilen ikili ilişkilerdir. Bu durumun üzerine ÇHC Türkiye'ye yönelik lobicilik faaliyetlerini artırmış ve kamu diplomasi çalışmalarına ağırlık vermiştir. İki ülke arasında kurulan stratejik ortaklık böyle bir zeminde hayata geçirilmiştir.

Ekonomiden ulaşım, kültürel değişim programlarına ve bilgi teknolojilerine kadar pek çok alanda anlaşma imzalanmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin başladığı 1971 yılından günümüze kadar birçok antlaşma imzalanmıştır. Tablo 3.8'de iki ülke arasında imzalanmış antlaşmaların bir kısmı listelenmiştir.

İmza Tarihi	
4 Ağustos 1971	Diplomatik İlişki Kurulmasına Dair Ortak Bildiri
14 Eylül 1972	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Sivil Hava Ulaştırma Anlaşması
16 Temmuz 1974	Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında Ticaret Anlaşması
6 Haziran 1990	Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi
9 Mayıs 1991	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması

¹⁶⁶ Durdular, A. (2018), Çin'in Ortaklık İlişkileri ve Türkiye-Çin Stratejik İşbirliği, *Avrasya Etüdleri*, 53(1) s.120.

¹⁶⁷ İnternet: Erdoğan: Adeta Bir Soykırım, (2009, 11 Temmuz), Web: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/erdogan-adeta-bir-soykirim-1116463> adresinden 14.05.2022 tarihinde alınmıştır.

28 Eylül 1992	Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması
23 Ekim 1992	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Denizcilik Anlaşması
9 Kasım 1993	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kültür Anlaşması
13 Kasım 1997	13 Kasım 1997 Dışişleri Bakanlıkları Arasında Siyasi İstişare Mekanizması Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı
14 Şubat 2000	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Sınır Aşan Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması
8 Ekim 2010	Ulaştırma Altyapısı ve Denizcilik Alanlarında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Muhtırası
8 Ekim 2010	İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliğine İlişkin Orta ve Uzun Dönem Gelişim Planı İçin Ortak Çalışma Başlatılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası
8 Ekim 2010	Üçüncü Ülkelerde Altyapı İnşası ve Teknik Danışmanlık Hizmetlerinde İşbirliğini Artırmaya İlişkin Mutabakat Muhtırası
8 Ekim 2010	Yeni İpek Yolu Bağlantısı Hakkında Ortak Çalışma Grubu Oluşturulmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası
8 Ekim 2010	Bilgi ve İletişim Teknolojileri Alanlarında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Muhtırası
8 Ekim 2010	Hükümetlerarası Demiryolu İşbirliği Anlaşması
8 Ekim 2010	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında 2010-2013 Yıllarına İlişkin Kültürel Değişim Programı
8 Ekim 2010	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması
9 Nisan 2012	Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İşbirliği Anlaşması
11 Haziran 2014	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması
14 Kasım 2015	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Demiryolları Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma
15.02.2017	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında İpek Yolu Ekonomik Kuşağının 21.yüzyıl

	Denizdeki İpek Yolunun ve Orta Koridor Girişiminin Uyumlaştırılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı
13 Mayıs 2017	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Karayoluyla Uluslararası Yük ve Yolcu Taşımacılığı Anlaşması
13 Mayıs 2017	Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında Suçluların İadesi Anlaşması
13 Mayıs 2017	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Karşılıklı Kültür Merkezlerinin Kurulması Hakkında Anlaşma

Tablo 3.7. Türkiye ile ÇHC arasında imzalanan ikili anlaşmalar

2010 yılında imzalanana sekiz anlaşmadan birisi ekonomi alanında imzalanan anlaşmadır. Ekonomi alanında “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İkili Ticareti ve Ekonomik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmanın giriş kısmında;

“Ticari ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi, işbirliği düzeyinin artırılması ve her iki ülkede güvenilir ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın geliştirilmesi niyetiyle, ikili ticarete bir denge oluşturma için önemli olduğunu kabul ederek¹⁶⁸”

İbaresini yer almaktadır. Bu ifade ile iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerinde bir denge kurulmasının önemi belirtilmiş ve bir amaç olarak gösterilmiştir. Bu durum iki ülke ilişkilerinin incelenmesinde ekonomi konularına da değinmenin gerekliliğini göstermektedir. Türkiye-ÇHC ekonomik ilişkileri aslında 1971 yılında diplomatik ilişkilerin resmen başlamasından önce başlamıştır. Ancak ticaret hacminin büyümesi 21.yüzyıl ile gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi ilk kez 2000 yılında bir milyar doları aşmıştır¹⁶⁹. Günümüzde de bu ticaret sürmekte olup ticaret alanında ÇHC, Türk Dışişleri Bakanlığı verilerine göre¹⁷⁰ Türkiye’nin Doğu Asya’daki en

¹⁶⁸İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İkili Ticaret ve Ekonomik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması Web: <http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?8334> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁶⁹ İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkiler, Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁷⁰ İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkiler, Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

büyük ticaret ortağıdır. Ancak burada ticaret dengesinin ne şekilde kurulduğu da önemlidir. Bu denge konusunda Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verileri önem arz etmektedir.

YIL	İHRACAT (milyar dolar)	İTHALAT (milyar dolar)	TOPLAM HACİM (milyar dolar)	FARK (milyar dolar)
2013	3.755	25.260	29.015	21.505
2014	2.97	25.732	28.702	22762
2015	2.5	25.283	27.783	22.783
2016	2.378	24.852	27.230	22.474
2017	3.037	23.753	26.79	20.716
2018	3.078	21.506	24.584	18.428
2019	2.726	19.128	21,854	16.402
2020	2.866	23.040	25.906	20.174
2021	3.662	32.240	35.902	28.578

Tablo 3.8. Türkiye-ÇHC arasındaki ticaret hacminin yıllara göre durumu

TÜİK verileri baz alınarak oluşturulan tablo 3.9'a bakıldığında iki ülke arasındaki ticarete var olan dengesizlik dikkat çekmektedir. Dönemsel olarak değişimler yaşanmış olsa da 2013'den günümüze geldiğimiz sürede bahse değer bir değişim yaşanmamıştır. Bu durum 2010 yılında imzalanan ve iki ülke arasındaki ticaret dengesinin önemine atıf yapan anlaşmanın uygulamada etkili olmadığını göstermektedir. Yine TÜİK verileri incelendiğinde Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülke ÇHC ve toplam ithalattaki payı yüzde 10,5 iken, ihracatta yüzde 1.68 pay ile

15'inci sıradadır¹⁷¹. Bu durum iki ülke arasındaki ticaret dengesizliğini açık bir şekilde göstermektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacimlerine ilave olarak, bu ülkelerin ticaretlerine konu olan ürünlerin neler olduğu da incelenmesi gerekli bir konudur. Bu inceleme ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıklarını göstermesi açısından önemlidir. Aşağıdaki tabloda, Türkiye'nin ÇHC'ne ihracatında ve bu ülkeden ithalatında en fazla alan kaplayan 10 ürün kalemi listelenmiştir¹⁷². Bu listeye bakıldığında Türkiye'nin ÇHC'ne ihracatında genel itibariyle ham maddelerin yer aldığı söylenebilir. Buna karşın ithalatında işlenmiş ürünlerin ağırlığı göze çarpmaktadır. Bu durum ticaret dengesinin Türkiye aleyhine gelişmesinin önemli bir nedeni olarak görülebilir.

ÜRÜN ADI	İHRACAT milyon dolar	ÜRÜN ADI	İTHALAT milyon dolar
Madencilik Ürünleri	1650	Makineler-mekanik Cihazlar ve parçaları	4940,907
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	383,3	Elektrikli makine ve teçhizat ve bunların parçaları	4849,402
Elektrik Elektronik	134	Optik, ölçme hafif tıbbi ve veye cerrahi ürünler	1225,076
Tekstil ve Ham maddeleri	123,268	Organik Kimyasallar	906,489
Demir ve Demir Dışı Metaller	117,5	Plastik ve plastik eşyalar	809,087
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	103,34	Demiryolu ve Tramvay vagonları dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları	711,487
Gemi-Yat ve Hizmetleri	100,3	Demir ve Çelik	564,495
İklimlendirme Sanayi	99,9	Demir veya Çelikten Yapılan Eşyalar	548,058
Çelik	91,7	İnsan Yapımı Filamentler-	537,607
Hububat-Bakliyat-Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	80,6	Mobilya	408,418

Tablo 3.9. Türkiye'nin ÇHC ile ticaretinde en fazla ithal ve ihraç ettiği ürünler¹⁷³

¹⁷¹İnternet: Dış Ticaret İstatistikleri Mart 2021, Web: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Mart-2021-37415> adresinden 03.08.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁷²İnternet: Türkiye İhracatçılar Meclisi, Web: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> ve İnternet: Trade Map,

Web: <https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvp=1%7c156%7c%7c792%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1> adreslerinden 25.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁷³ Bu tabloda yer alan, Türkiye'nin ÇHC'ne yapmış olduğu ihracatın verileri Türkiye İhracatçılar Meclisinden alınmış olup 2021 verileridir. Türkiye'nin ÇHC'nden yapmış olduğu ithalatın verileri ise "Trade Map" den alınmış olup 2020 verileridir.

Sonuç itibariyle bakıldığında resmi olarak 1971 yılında başlayan iki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi, ekonomik, kültürel boyutlarının olduğunu söylemek mümkündür. Ancak iki ülke arasındaki var olan ilişkilerin özellikle ekonomik alanında gözle görülür bir dengesizliğin varlığı açıktır. Bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerde Türkiye'nin elini zayıflatan bir nokta olarak göze çarpmaktadır.

3.3.Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti İçin Önemi

Bir ülkenin başka bir ülkeye yönelik dış politikasının veya o ülkenin halkına yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinin belli bir amacı olduğunu söylemek mümkündür. Aksi takdirde büyük emek ve mali külfet getiren bu politikaların bir anlamı olmaz. Bu amaç, aslında hedef ülkenin, diğer ülke için önemini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin de ÇHC açısından önem arz ettiği, Türkiye'ye yönelik politika geliştirilmesinin gerekliliğinden anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ÇHC için Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve stratejik öneminden bahsetmek yerinde olacaktır. Ekonomik önemini genel itibariyle 2013 yılında duyurusu yapılan “Bir Kuşak Bir Yol” projesi bağlamında, siyasi önemini ise Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlalleri ve bu bölgede yaşayan Uygurlar ile Türkiye'nin sahip olduğu ortak köken, inanç ve derin kültürel ilişkiler değerlendirmek uygun olacaktır. Türkiye'nin ÇHC'ni açısından stratejik önemi ise, sahip olduğu coğrafi konumu, AB ile ilişkileri ve çoğunluğu Müslüman nüfusa sahip olması, ayrıca tarihsel bağları bulunması nedeniyle Orta Doğu coğrafyası ile ilişkileri bağlamında şekillenmektedir.

3.3.1.Türkiye'nin ÇHC Açısından Siyasi Önemi

Türkiye'nin, ÇHC için siyasi açıdan ne ifade ettiği, hangi siyasi saikler ile Türkiye ile ilişkiler geliştirdiği sorusuna verilebilecek ilk cevap, ÇHC'nin, Doğu Türkistan ve Uygur sorunu ile Türkiye'nin Türk Dünyası ile ilişkileridir. ÇHC'nde yaşayan azınlıklardan biri olan ve Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlar, 1994 yılında başlayan ve 2010'lu yıllardan itibaren daha sistematik bir şekilde ağır insan hakları ihlallerine uğramaktadır. Gerek, ÇHC'nin farklılıkları tehlike olarak gören yönetim anlayışı, gerekse Doğu Türkistan bölgesinin hem ÇHC'nin Batı Türkistan'a açılan kapısı olması nedeniyle var olan jeopolitik önemi hem de ham madde açısından zengin bir bölge olması, bu bölgenin Çinileştirilerek güvenlik altına alınması fikrini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, bölgede yaşayan Uygurların, soykırıma varan uygulamalar ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bu amaçların elde edilmesi için bölgede, ÇHC'nin

resmi olarak “Sincan Yeniden Eğitim Kampları” dediği ancak toplama kampı özelliği gösteren kamplar kurulmuştur. 2017 yılında sayıları artan kamplara, her yaştan ve cinsiyetten insan gönderilmekte olup 2018 Ekim ayına kadar bu kampların varlığı ÇHC hükümeti tarafından reddedilmiştir¹⁷⁴. ÇHC’nin resmi söylemi, bu yapıların kamp olmadığı ve burada Uygurlara eğitim verilerek topluma kazandırıldığı ve bölgede devletin terörle ve aşırılıkla mücadele ettiği olsa dahi, uluslararası sivil toplum, dünya kamuoyu ve özellikle batılı devletler elde ettiği uydu görüntüleri, kamplardan kurtulan yabancı ülke vatandaşlarının şahitlikleri ve bölgeden elde edilen çeşitli belgelerle yaşanan insan hakları ihlallerine ve soykırım benzeri eylemlere yönelik önemli bir kamuoyu baskısı oluşturmuş, bu bağlamda hükümetler, devletler çeşitli yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak, ÇHC, dünya kamuoyunu, kendi tezleri doğrultusunda şekillendirmek amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu faaliyetlerin başında da ÇHC dışında yaşayan Uygurların yürüttükleri faaliyetleri durdurmak ve kendi aleyhine olan haberlerin yayılmasını engellemek gelmektedir. Bu noktada, Türkiye’nin ÇHC için siyasi önemi yani ÇHC siyasi kaygılarına bağlı olarak Türkiye ile geliştirdiği ilişkiler ağırlık kazanmaktadır. Uygurlar ile ortak köken, inanç ve derin kültürel birlikteliği bulunan Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek, ÇHC’nin Uygur meselesine bağlı olarak uluslararası alanda karşılaştığı sorunların çözümünde yardımcı olabilir. Bu amaçla, ÇHC Türkiye ile diplomatik, askeri ve ekonomik ilişkiler geliştirmektedir. Bu durum Türkiye’ye, son 20 yılda gelen ve sayıları gayri resmi olarak altmış bini bulan Uygur’u rahatsız etmekte ve Türkiye’deki Uygur diasporasının gücünü kırmaktadır. ÇHC’nin, Türkiye ile geliştirdiği bu ilişkiler sonucu Uygurlar’ın yaşamlarını zorlaştıran ve onları korkutan olaylar yaşanmakta ve kararlar alınmaktadır. Bu kararlardan biri 2017 yılında iki ülke arasında “Suçluların İadesi Anlaşması”nın imzalanmasıdır. Bunun yanı sıra Türkiye’de yaşayan Uygurlar’ın, ÇHC’ne gönderildiği yönündeki haberler de çıkmaktadır¹⁷⁵. Bu durum Türk yetkililer tarafından kabul edilmese de üçüncü ülkeler yoluyla, Uygurların ÇHC’ne gönderilebileceği iddiaları, Türkiye’de yaşayan

¹⁷⁴İnternet: Çaksu, A. (2020). Islamophobia, Chinese Style: Total Internment of Uyghur Muslims by the People’s Republic of China. *Islamophobia Studies Journal*, 5(2), 177. <https://www.jstor.org/stable/10.13169/islastudj.5.2.0175> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁷⁵ İnternet: Doğu Türkistan Meclis Başkanı Tümtürk: Zinnetgül Tursun Türkiye’den Sınır dışı Edildi, Çin’de Hapiste, (2019, 28 Temmuz), Web: <https://tr.euronews.com/2019/07/28/dogu-turkistan-meclis-baskani-tumturk-zinnetgul-tursun-turkiyeden-sinir-disi-edildi> adresinden 15.05.2022 tarihinde alınmıştır.

Uygurları endişeye sevk etmektedir¹⁷⁶. Bu yaşanan olaylara bir diğer örnek olarak, 2017 yılında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun verdiği röportaj verilebilir. 2017 yılında Pekin'de ÇHC dışişleri bakanı ile gerçekleştirilen basın toplantısında Mevlüt Çavuşoğlu;

“ Tek Çin politikasına en güçlü destek veren ülkelerden bir tanesiyiz. Çin'in güvenliğini kendi güvenliğimiz gibi görüyoruz ve gerek ülkemizde, gerek bölgemizde Çin'e yönelik hiçbir olumsuz faaliyete izin vermiyoruz. Aynı şekilde Çin'in aleyhine olan yayınlar dahil her türlü faaliyetin de önüne geçiyoruz¹⁷⁷ ”

şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Türkiye, ÇHC ile geliştirdiği ilişkiler sonucunda, Türkiye, kardeşlerimiz dediği Uygurların korunması için, daha aktif hareket eden Batılı ülkelere uzaklaşarak ÇHC çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamıştır. ÇHC'nin güvenliğine büyük önem verdiğini söyleyen Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun bu açıklaması paralelinde Doğu Türkistan İslam Hareketi Türkiye tarafından terör örgütleri listesine alınmıştır¹⁷⁸. Bu hamle ile ÇHC, Doğu Türkistan ile hem ortak köken hem dini hem de tarihi bağları bulunan bir ülkeyi kendi tarafına çekmeyi başarmış görülmektedir. Bu durum, ÇHC açısından Türkiye'nin siyasi önemini göstermektedir. Burada değinilmesi gereken bir husus ise iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin ne derece eşitliğe dayandığıdır. Türkiye, ÇHC'nin talebi ile Doğu Türkistan İslam Hareketi'ni terör örgütü listesine alırken, ÇHC, PKK/PYD ve Fetö terör örgütlerini terör örgütleri listesine almamıştır. Bu gerçek, iki ülke arasındaki ilişkilerde var olan eşitsizliği gözler önüne sermektedir.

Türkiye'nin siyasi açıdan ÇHC için önem arz etmesinin sebeplerinden birisi de Türkiye'nin NATO üyesi olması söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten bu yana Batı Bloku içerisinde yer almıştır. Fiilen İkinci Dünya Savaşı'na katılmayıp

¹⁷⁶İnternet: Turkey accused of deporting Uighurs back to China via Third Countries, (2020, 27 Temmuz) Web: <https://www.middleeasteye.net/news/uighurs-china-turkey-accused-deporting-third-countries> adresinden 15.05.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁷⁷ İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Wang Yi ile Ortak Basın Toplantısı, Web: [¹⁷⁸ İnternet: Euronews İnternet Sitesi, Türkiye Doğu Türkistan İslam Hareketi'ni Terör Örgütü Olarak Tanıdı, \(2017, 3 Ağustos\) , Web: <https://tr.euronews.com/2017/08/03/turkiye-dogu-turkistan-islami-hareketini-teror-orgutu-olarak-tanidi> adresinden 03.03.2022 tarihinde alınmıştır.](https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-cin-halk-cumhuriyeti-disisleri-bakani-wang-yi-ile-ortak-basin-toplantisi_-3_agustos.tr.mfa#:~:text=Tek%20%C3%87in%20politikas%C4%B1na%20en%20g%C3%BC%C3%A7l%C3%BCr%C3%BCl%C3%BCn%20faaliyetin%20de%20%C3%B6n%C3%BCne%20ge%C3%A7iyoruz, adresinden 03.03.2022 tarihinde alınmıştır.</p></div><div data-bbox=)

tarafsız olarak kalsa dahi Batı ile ilişkilerini önde tutmuş, Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğunun sınırdaki yer alan önemli bir üyesi olmuştur. Özellikle resmi olarak 1952 yılında NATO üyesi olması ile birlikte bu ilişki güçlenmiştir. Kıbrıs Barış Harekati'nda olduğu gibi zaman zaman Batı ile sorunlar yaşanmış olsa dahi bu bloğun içerisinde her zaman yer alma iradesini göstermiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, iki kutuplu dünya düzenini ortadan kaldırırsa dahi ülkeler arası ilişkilerde Türkiye yine de Batı ile ilişkilerini ön planda tutmuştur. Günümüze baktığımızda Türkiye hala Batı bloğunun önemli bir üyesi olarak NATO'da aktif olarak yer almaktadır. Ancak özellikle son yıllarda Türkiye'nin, başta ABD ve Avrupa ile siyasi sorunlar yaşaması, yönünü doğuya dönmesi ve buralarla ilişkilerini geliştirme çabasına girmesi sonucunu doğurmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü içerisinde yer alabileceğini söylemesi¹⁷⁹, Türkiye'nin Rusya'dan Hava Savunma Sistemi alması¹⁸⁰ ve Türkiye'nin ihtiyacı olan kredileri ÇHC'nden temin etmesi¹⁸¹ bu girişimlere örnek olarak verilebilir.

ÇHC açısından bakıldığında ise, özellikle yeni yüzyılın başlangıcı ile uluslararası alanda etkin olma çabalarına giren ve Doğu ülkesi olarak görülen bu ülkenin Batı bloku ülkesi olarak görülen bir ülke ile ilişkiler geliştirmesi uluslararası alanda etkinliğini artırması açısından önemlidir. Özellikle NATO ülkesi ile askeri ilişkilere girmesi, maddi yardımlarda bulunması ve teknoloji ihraç etmesi bu alanda dünyanın geri kalanına rakip olduğunu gösterebilmesi imkanı sağlamaktadır. Örneğin 2010 yılında, Türkiye'nin İran'a ambargoyu desteklememesi nedeniyle baskı altında olduğu bir dönemde, ÇHC ile birlikte "Anadolu Kartalı" hava kuvvetleri tatbikatını gerçekleştirmiştir. Bu tatbikat ÇHC hava kuvvetlerinin bir NATO üyesi ile gerçekleştirdiği ilk tatbikat olma özelliği göstermekte ve ÇHC'nin Yakın Doğu'daki askeri duruşunu güçlendirmektedir¹⁸². Bunun yanında, Türkiye ile ÇHC arasında hava savunma sistemi alım anlaşması imzalanmıştır. Her ne kadar bu anlaşma 2015 yılında

¹⁷⁹ İnternet: Erdoğan: Şangay Beşlisi İçerisinde Neden Türkiye Olmasın diyorum (2016, 20 Kasım) Web: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611201025892702-erdogan-ab-sanghay-beslisi/> adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁰ İnternet: S400'ler Türkiye'ye gelmeye başladı, (2019, 12 Temmuz) Web: <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/son-dakika-s-400ler-turkiyeye-gelmeye-basladi-5226630/> adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁸¹ İnternet: Ziraat bankası Çin'den kredi temin etti (2021, 31 Mart) Web: <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/ziraat-bankasina-400-milyon-dolarlik-kredi-6345095/>, adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁸² Honghui P. (2016), "Prospects for Sino-Turkish Relations", *China Quarterly of International Strategic Studies*, 2(1), 114.

Türkiye tarafından iptal edilse de¹⁸³ ÇHC'nin bir NATO ülkesine silah satabilecek teknolojik gelişmeye sahip olduğunu gösterme fırsatı sunmuştur.

3.3.2. Türkiye'nin ÇHC Açısından Ekonomik Önemi

Türkiye ve ÇHC geliştirmekte olan iki ülke olarak kabul edilmektedir. Yakın tarihe kadar kapalı bir ekonomik model benimsemiş olan iki ülkenin, ekonomilerinde liberal açılımlar yapmaları aynı döneme rast gelmektedir. Türkiye, 1980'lerde Turgut Özal'ın Başbakanlığa gelmesi ile ekonomide liberalleşme adımlarına başlamıştır. ÇHC'nde ise 1978'de başlayan dışa açılma politikası ile küresel ticaretin bir parçası olma çabaları artmıştır. Bu açıdan bakıldığında geliştirmekte olan ve ekonomik dönüşümlerini birlikte başlatmış olan iki ülke, ekonomik ilişkilerini geliştirme çabası içerisine girmişlerdir. Ancak 1980'ler boyunca, iki ülkenin küresel ekonomik sisteme entegre olma çabası içerisinde olduğu ve yeni sisteme geçişte yaşanan aksaklıklar nedenlerine bağlı olarak iki ülke arasında önemli bir ticaret hacmi gelişmemiştir¹⁸⁴. 1990'lar ile beraber, Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve iki kutuplu dünya sisteminin ortadan kalktığı dönemde iki ülkenin ticaret hacmi artmaya başlamıştır. Ancak ticaret hacminin artmaya başlaması ile iki ülke arasında ticaret dengesinin ÇHC lehine geliştiği görülmüştür. Özellikle 2000'lerin başları ile bu durum daha fazla belirginleşmiştir. Türkiye ÇHC'ne karşı sadece 1993 ve 1994 yıllarında ticaret fazlası vermiş, bunun dışında kalan dönemlerde bu ülke karşısında ticaret açığı vermiş olup hali hazırda bu durum kapatılması imkansız bir açıkla devam etmektedir¹⁸⁵. İki ülke arasındaki ticaret, 2020 yılı itibarıyla 20 milyar dolar fazla ile ÇHC lehine gelişmiş, 2021 yılında ise bu açık 28.6 milyar dolara yükselerek tarihi rekora ulaşmıştır.

Türkiye'nin, ekonomik açıdan ÇHC için önemi sadece karşılıklı gerçekleştirilen ticaret ile sınırlı değildir. ÇHC'nin ortaya koymuş olduğu Yeni İpek Yolu projesi de Türkiye'yi bu ülke için ekonomik açıdan önemli bir pozisyona getirmektedir. İpek Yolu, tarihi 2000 yıl ötesine götürülebilen, bir merkezinde ticaret olan ama aynı zamanda siyasal ve kültürel etkileşimin yoğun olduğu bir yoldur. Genel itibarıyla ticaretin geliştirilmesi amacıyla kullanıldığı kabul edilse de bazı akademisyenler tarafından, Çin'in bu yolu özellikle Moğol saldırılarına karşı savunma amacı ile

¹⁸³ İnternet, Onuş, S. Çin'den füze alımından vazgeçilmesi ne anlama geliyor? (2015, 16 Kasım) Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151116_cin_fuze_turkiye adresinden 08.09.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁴ Atlı, A ve Ünay, S. (2014), Küreselleşme Sürecinde Çin-Türkiye Ekonomik İlişkileri, Seta, s.20

¹⁸⁵ Atlı A. Ünay, S. (2014), 21-22

kullandığı da söylenmektedir¹⁸⁶. Ancak bu yolun bugün tartışma konusu olmasının sebebi tarihsel öneminden kaynaklanmamaktadır. Asıl önem 2013 yılında Xi Jinping tarafından Bir Kuşak Bir Yol olarak adlandırılan Yeni İpek Yolu Projesini ilan etmesinden kaynaklanmaktadır. Aşağıda yer alan harita 3.1’de görüldüğü gibi Asya, Avrasya, Afrika ve Avrupa’nın çeşitli yollarla birbirine bağlandığı ticaret ağlarından oluşan bir projedir. Bu projede kuşak, İpek Yolu ekonomik kuşağını, yani harita 3.1’de kırmızı çizgi ile gösterilen, ÇHC’den başlayan, Türkler dünyasında geçen ve Avrupa’ya ulaşan yolu ifade ederken, yol ise deniz yoluyla çeşitli bölgelerin birbirine bağlanmasını ifade etmektedir¹⁸⁷. Bu proje, yaklaşık olarak 4.640 milyar insanı ve 34 trilyon ABD doları büyüklüğünde bir ekonomiyi kapsayacaktır.¹⁸⁸

Harita 3.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Güzergahı¹⁸⁹

¹⁸⁶ Karluk, A.C. (2017b), Çin’in Yeni İpek Yolu Projesi ve Gerekçeleri Üzerine, *Denge Dergisi*, 2017/2, 99.

¹⁸⁷ Karluk (2017b) 102.

¹⁸⁸ İnternet: Belt And Road Portal, <https://beltandroad.hktcd.com/en/country-profiles> adresinden 24.08.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁹İnternet: Hasanzade, V. , Çin’in Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Türk Dünyasına Etkileri, (2021, 13 Eylül), Web: <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/cin-in-bir-kusak-bir-yol-projesi-ve-turk-dunyasi-na-etkileri> adresinden 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

Bu proje ile genel itibariyle ÇHC ne amaçlamaktadır sorusunun cevabını maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁹⁰;

- İlk olarak büyüyen ekonomisine bağlı olarak artan üretimine Pazar arayışı bulma çabası söylenebilir.
- İlk maddeye paralel olarak artan üretimi için ihtiyaç duyduğu enerji maddelerine güvenli ve ekonomik ulaşmak, yani enerji güvenliğini sağlamak,
- 21.yüzyıl ile beraber elde ettiği ekonomik ve siyasi gelişme sonucu, başta ABD ve bazı bölge ülkelerinin kendisine yönelik politikalarına karşı elini güçlendirmek, bölgesel liderliğini pekiştirmek ve sıkışmışlıktan kurtulmak,
- Çeşitli yollarla bağlanan toplumlar arasında kültürel etki gücünü arttırmak.

Sayılan maddelerden anlaşılacağı üzere bu proje tek başına ekonomik amaç için geliştirilen bir proje değil aynı zamanda siyasi ve kültürel çıkar hedefleyen bir projedir. Bu projenin başarılı olması ve yukarıda hedeflenen amaçların gerçekleşmesi için ÇHC'nin yoğun çaba sarf ettiğini söylemek mümkündür. Buna örnek olarak Pakistan'da bulunan Gwadar limanı verilebilir.

Harita 3.2. Gwadar Limanı Konumu¹⁹¹

¹⁹⁰ Karluk (2017b) 102-105 ve Cai, P. (2017) Understanding China's Belt and Road Initiative. *Lowy Institute for International Policy*. <http://www.jstor.org/stable/resrep10136> , s. 5 ve Brugier, C. (2014). China's way: the new Silk Road. *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*. <http://www.jstor.org/stable/resrep06773> s.3. adreslerinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁹¹İnternet: Aydın. F. TASAM, Çin, Gwadar Limanı ve Hindistan'ın Tehdit Algısı, (2020, 2 Mart), Web: <https://www.tasav.org/index.php/cin-gwadar-limani-ve-hindistan-in-tehdit-algisi.html> adresinden 20.09.2021 tarihinde alınmıştır.

Bu liman yukarıdaki yer alan harita 3.2.'de görüldüğü üzere Umman körfezinde yer almaktadır. Bu limanın ÇHC için önemi ise enerji kaynaklarına yakın bulunmasından kaynaklanmaktadır. Normal şartlarda İslam coğrafyasından ÇHC'ne enerji kaynaklarının ulaşması Malakka Boğazı ve Güney Çin Denizi'nin geçilmesi ile sağlanıyorken, yeni güzergah olarak Gwadar limanından boru hatları ile ÇHC'ne ulaşması hedeflenmektedir. Bu amaçla bu liman ÇHC tarafından sağlanan kredilerle inşa edilmiş olup¹⁹², liman 2016 yılında 43 yıllığına ÇHC'ne devredilmiştir¹⁹³.

Harita 3.1'de görüldüğü üzere Türkiye İpek Yolu Projesinin ekonomik kuşağında yer almaktadır. ÇHC ile Avrupa'yı birbirine bağlayan, başka bir ifade ile üretim merkezi ile pazarı birbirine bağlayan bu yolla kritik bir pozisyona sahiptir. Türkiye'nin bulunduğu bu konumu, kendisini ÇHC için önemli bir ülke konumuna sokmaktadır. Bu nedenle ileride ayrıntıları ile değinileceği üzere ÇHC, Türkiye'ye yönelik gerek hükümetler arası gerekse Türk kamuoyuna yönelik politikalar geliştirmektedir.

3.3.3. Türkiye'nin ÇHC Açısından Stratejik Önemi

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından iki kutuplu dünya düzeninin ortadan kalkması, uluslararası aktörlerin, uluslararası alanda daha rahat hareket edebilmesi imkanını doğurmuştur. Bu durum uluslararası ticareti arttırmış, ülkelerin ekonomik, siyasi ve askeri alanda bağımsız şekillerde gelişmelerini ve eski karşı kutup ülkelerinin karşılıklı ilişkilerde bulunma imkanına sahip olmalarını sağlamıştır. Ancak günümüzde, Batının karşısında yeni güç merkezleri çıkmaktadır. Sovyetlerin yıkılması sonunda toparlanma sürecine giren Rusya ve ekonomik gelişmesini tamamlamasının ardından 21.yüzyıl ile birlikte uluslararası alanda etkin bir aktör haline gelen ÇHC, yeni güç merkezleri olarak ortaya çıkma potansiyeline sahip ülkelerdir. Uluslararası politikanın var olan mevcut durumu bu güç merkezlerinin etki alanlarını genişletmeleri çabalarını da beraberinde getirmektedir. Bu noktada Türkiye, ÇHC için stratejik bir öneme sahip bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Tarihsel olarak Batı Blokunda bulunan, 1952 yılından itibaren NATO üyesi olan, ancak özellikle 2016 yılındaki 15

¹⁹² İnternet: Ahmad, S. (2019), New Era of China-Pakistan Relations in the 21st Century: The Challenges Ahead, *World Focus Dergisi*, s.78 Web: https://www.academia.edu/38821361/New_Era_of_China_Pakistan_Relations_in_the_21st_Century_The_Challenges_Ahead adresinden 03.09.2021 tarihinde alınmıştır.

¹⁹³ İnternet: Pakistan Gwadar Limanı 43 Yıllığına Çin'e Emanet (2016, 17 Şubat) Web: <https://www.denizhaber.net/pakistanin-gwadar-limani-43-yilligina-cine-emanet-haber-66589.htm> adresinden 03.09.2021 tarihinde alınmıştır.

Temmuz darbe girişimi sonrasında Türkiye-Batı ilişkilerin gerildiği bir dönemde ÇHC, Türkiye üzerinde etkisini hızla arttırmaya başlamıştır. Örneğin; Türkiye'nin bir güvenlik örgütü olan Şangay İşbirliği Örgütü'ne üyelik başvurusunda bulunması durumunda bunun değerlendirileceğinin açıklanması¹⁹⁴ ÇHC'nin, Türkiye'yi Batı Blokundan uzaklaştırmak ve kendi etki alanı içerisine dahil etmek çabası olarak görülebilir. Türkiye'nin, ÇHC başta olmak üzere Doğu ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme çabaları ABD tarafından da takip edilmekte ve Türkiye'nin, Batı toplumunun bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. ABD dışişleri bakanı Blinken'ın NATO dışişleri bakanları toplantısında değerli bir müttefik olarak tanımladığı Türkiye'nin NATO'da demirli kalması gerektiğini söylemesi¹⁹⁵ Türkiye'nin var olan güç merkezleri arasındaki stratejik önemini göstermektedir.

Türkiye'nin stratejik önemi, sadece güç merkezleri arasında nüfuz elde etme mücadelesinden ibaret değildir. Bunun yanında, bulunduğu coğrafi konumu, Avrupa Birliği (AB) ile geçmişe dayanan bağları ve çoğunlukla Müslüman nüfusa sahip olması Türkiye'yi ÇHC açısından stratejik öneme sahip bir ülke haline getirmektedir. Coğrafi konumunun önemine bakıldığında, daha önce de bahsedilen Yeni İpek Yolu projesinin güzergahında yer alması ve önemli bir köprü konumunda bulunması söylenebilir. Ancak bu tek başına Türkiye'nin coğrafi konumunun ÇHC açısından önemini anlatmada yetersiz kalmaktadır. Türkiye, aynı zamanda ÇHC'nin artan enerji ihtiyacının karşılanmasında önemli bir bölge olan Orta Doğu'ya da komşu bulunmaktadır. Bölgesel güç olarak, bulunduğu bölgede, yaşanan ve yaşanması muhtemel istikrarsızlıklara karşı pozisyon alma gücü olan Türkiye, bölge istikrarı için önemli bir aktör konumundadır. Bunun yanı sıra Türkiye, bölgesine kıyasla, istikrarlı bir müttefik özelliği göstermektedir. Bulunduğu bölgede 21.yüzyılda yaşanan savaşlar ve karışıklıklar göz önüne alındığında, hem ülke içerisinde hem de uluslararası alanda istikrarlı bir şekilde varlık göstermektedir. Uzun dönemli ilişki kurulması mümkün olan Türkiye stratejik ortaklık açısından ÇHC için önemli bir aktör olarak bölgede dikkat çekmektedir.

¹⁹⁴ İnternet: BBC News Türkçe, Çin: Türkiye Şangay İşbirliği Örgütü'ne üyelik başvurusu yaparsa değerlendiririz, (2016, 21 Kasım), Web: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38051010> adresinden 09.03.2022 tarihinde alınmıştır.

¹⁹⁵ İnternet: Blinken: Türkiye NATO'da demirli kalmaya devam etmeli, DW, (2021, 23 Mart), Web: <https://www.dw.com/tr/blinden-t%C3%BCrkiye-natoda-demirli-kalmaya-devam-etmeli/a-56959520> adresinden 09.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Sahip olduğu coğrafi konumunun yanı sıra Türkiye, hem Avrupa Birliğı ile tarihsel ilişkilere sahip bir ülke olması, hem de nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olması nedeniyle stratejik açıdan önemli bir aktör olarak görülebilir. ÇHC’nde 50 milyonun üzerinde Müslüman nüfus yaşamaktadır. ÇHC’nin Türkiye ile ilişkileri ÇHC içerisinde Müslüman azınlıkların yönetiminin kolaylaşmasına katkı sunabilir. Ayrıca, Doğu Türkistan’da, Uygurlara yönelik gerçekleştirilen ağır, insan haklarına aykırı eylemler ile dünya kamuoyunda (özellikle Batı dünyasında) Uygur soykırımı yapmakla suçlanarak zor duruma düşen ÇHC, Uygurlarla ortak köken, inanç ve derin kültürel birlikteliğı bulunan Türkiye’nin desteğini alarak bu sıkışmışlıktan kurtulmayı ve üzerindeki baskıyı hafifletmeyi stratejik açıdan gerekli görmektedir. Türkiye aynı zamanda sahip olduğu dini yapısı ile Orta Doğu’da ÇHC için stratejik bir aktördür. Orta Doğu, ÇHC’nin enerji güvenliğı için kritik öneme sahip bir bölgedir. Bu nedenle ÇHC, bölgede geleneksel olarak barışı, istikrarı desteklemekte, bölgenin ekonomik refahının artması için politikalar geliştirmektedir¹⁹⁶. Müslüman Orta Doğu coğrafyasında istikrarının sağlanması, dolayısıyla ÇHC’nin enerji güvenliğinin sağlanmasında, Müslüman nüfusa sahip, Batı ile ilişkileri olan, istikrarlı ve güçlü bir müttefike ihtiyaç duyan ÇHC için Türkiye stratejik açıdan önemli bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır.

¹⁹⁶İnternet: Daher, M.(2009) China and the Middle East: Establishing a New Partnership, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia), 3:1, 18-26, <https://doi.org/10.1080/19370679.2009.12023120> adresinden 10.03.2022 tarihinde alınmıştır.

4. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN KAMU DİPLOMASİ FAALİYETLERİ VE TÜRKİYE

4.1. Çin Halk Cumhuriyeti Diplomasinin Geleneksel Temelleri

Bir ülkenin diplomasiye bakışı, dış politikada uyguladığı stratejilerin temeli, o ülkenin devlet geleneği ile hakim millet veya kültürün ötekilere bakışı ile anlaşılabilir. Özellikle, ÇHC gibi binlerce yıllık yazılı geleneğe sahip ve geleneklerine bağlı bir uygarlıkta bu durum daha belirgindir. Bu nedenle bu başlık altında bu ülkenin diplomatik gelişimine etki eden unsurlara ve ötekileri yönetme stratejilere¹⁹⁷ değinilecektir.

Çin'in geleneksel yaklaşımını yansıtan en önemli kavram “Orta Krallık” kavramıdır. Bu kavram Çin'in, dünyanın merkezi olduğu ve onun dışında kalanların kendisinden daha aşağıda konumda bulunan barbarlar olduğu düşüncesidir. Bu anlayış ile Çin, kendi dışında kalan milletler ile eşit ilişkiler kurma çabası içerisine girmekten ziyade onları hizada tutmaya yönelmiştir. Çin'in çevresindeki barbar halklara yönelik yaklaşımı eşitlik değil barbarlar arasındaki meselelerde tarafsızlık olmuş, onlara, üstünlüğünü kabul ettikleri oranda insanca davranmıştır¹⁹⁸. Çin çevresindeki Çinli olmayan toplumlara yönelik işgaller gerçekleştirmiş olsa da daha çok onları kontrol etme, zenginliklerini ele geçirme, onları zengin kültürü içerisinde eritme, onlara kendi üstünlüğünü kabul ettirme gibi stratejiler izlemiştir. Bu amaçla kullanılan stratejilerden biri “barbarlara karşı barbarları kullanmak” şeklinde formüle edilmiştir¹⁹⁹. Bu strateji, tehlike arz eden barbarları birbirine kırdırmak ve birleşmelerini engellemek olarak açıklanabilir²⁰⁰. Bu yolla çevresindeki barbar toplumları ele geçirmek yerine birleşmelerini engellemek Çin'in ana amacı olarak söylenebilir.

Çin'in tarihsel olarak kullandığı stratejilerden birisi de “haraççılık” dır. Bu sistemde, Çin'e bağılıklarını beyan eden ve otoritesini kabul eden devletler, (bu devletler harağüzar olarak tanımlanmıştır) bu bağılıklarını göstermek üzere düzenli aralıklarla

¹⁹⁷Çinlilerin ötekileri yönetme konusunda belli başlı stratejileri vardır. Bu çalışmada bahsedilen, “barbarları barbarlara karşı kullanma” ve “haraççılık” bu stratejilerdendir. Ancak bu iki stratejinin yanı sıra, “dünürleşmek”, “koruyuculuk sistemi”, “Tusi” ve “Jimi” de sıralanabilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Karluk A.C. (2019) “Çinlilik ve Çin'de Ötekiler”, Atlas Yayınları, s.35-63.

¹⁹⁸ Kissinger (2015) 42.

¹⁹⁹ Kissinger (2015) 44, 91-94.

²⁰⁰ Kissinger (2015) 44.

vergi ödemekte veya hediyeler göndermektedir²⁰¹. Bu sistem ile Çin, merkezi rolünü pekiştirmekte ve güvenliğini sağlamaktaydı. Haraç sisteminin, Çin'in ekonomik kazanç sağladığı bir sistem olarak görülmemesi gerektiğini belirtmek gerekir. Zira, Çin'e genellikle kendi ürettiği ürünlerden pay veren ülkeler bu ürünlerin karşılığı olarak daha değerli Çin malları ile ülkelere dönerlerdi²⁰². Bu nedenle Haraç sistemi diğer devletlerin Çin'e bağlılıkları sunduğu ve bunun karşılığında kazanımlar elde ettiği karşılıklı kazanç dayanan bir sistem olduğunu söylüyor²⁰³. Bu sistem ile Çin, hem güvenliğini sağlamakta, hem de barbar olarak gördüğü toplumlara kendi ürünleri ile kültürünü tanıtarak onları kendine bağlı kılma, hatta asimile etme fırsatı buluyordu. Bu strateji ile Çin, çıkarlarını, savaşmak yoluyla değil, aksine diğer toplumların Çin'in üstünlüğünü gönüllü kabulleri ile sağlamaktaydı.

Çin geleneksel dünyasını etkileyen ve Çin stratejilerinin gelişmesinde katkı sunan en önemli aktörlerden biri tartışmasız bir şekilde Konfüçyüs'dür. Onun öğretileri Çin politikalarını şekillendirmektedir. Konfüçyüs'un M.Ö 551 yılında doğduğu varsayılmaktadır²⁰⁴. Konfüçyüsçülük, karşılıklı yükümlülüklerin sağlandığı, hiyerarşinin temin edildiği, eğitime ve ilerlemeye, daha da önemlisi düzenli bir topluma olan inanca dayanır²⁰⁵. Konfüçyüsçülük, siyasi açıdan, halkın yöneticilerine sadakat ve hizmet yükümlülüğünde olduğu, buna karşın yöneticilerinde halkın refahı için erdemli bir şekilde davranmalarını vurgulamaktadır²⁰⁶. Konfüçyüs, adil ve uyum içerisinde yaşayan bir toplum hayal etmiş ve bu büyük uyumun temel taşı olarak, Gökyüzünün oğlu olarak kabul edilen imparatoru görmüştür²⁰⁷. Çinli bilginlere göre dünya zapt edilebilir bir yer değildir, ancak bilge yöneticiler onu kendi yönelimleri ile uyumlu hale getirebilirler²⁰⁸. Bu aslında Çin stratejisini göstermektedir. İşgal yerine onları kendine uyumlu hale getirmek.

²⁰¹ Bayram, M. & Emiroğlu, H. (2020). Çin Tarzı Uluslararası İlişkilerin Analitik Çerçevesi: Yeni-Haraççılık, *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 31.

²⁰² Fidan, G. (2011). Ming tarih Kayıtlarına Göre 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu-Ming Çin'i İlişkileri . *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), s. 279

²⁰³ Bayram (2020) 31.

²⁰⁴İnternet: Konfüçyüsçülük, Web: <https://islamansiklopedisi.org.tr/konfucyusculuk> adresinden 14.09.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁰⁵ Mittar, R. (2012), Modern Çin, (Çev. İ. Öztürk), Ankara: Dost Kitabevi, 16.

²⁰⁶İnternet: Dotson, J, "The Confucian Revival in the Propaganda Narratives of the Chinese Government, U.S- China Economic, and Security Review Commission, (2011, 20 Temmuz) Web: <https://www.uscc.gov/research/confucian-revival-propaganda-narratives-chinese-government> adresinden 14.09.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁰⁷ Kissinger (2015), 38.

²⁰⁸ Kissinger(2015), 57.

Çin'in politikalarından birisinin de psikolojik mücadele olduğu söylenebilir. Sun Tzu'nun Savaş sanatı, psikolojik üstünlüğü ve savaştan kazanmayı öğütleyen bir eserdir.

“Nitekim, bütün savaşlarınızda, savaşmak ve fethetmek fazilet değildir; fazilet, düşmanın direncini savaştan kırabilmektir²⁰⁹.”

Mahir kumandansa, düşman kuvvetlerini herhangi bir çatışmaya girmeden zapt eder, şehirlerini kuşatmaksızın teslim alır, krallıklarını uzun uzadıya harekatlara girişmeden devirir.²¹⁰”

Sun Tzu, savaşta hileye her daim başvurulabileceğini ve savaşsız kazanmanın önemini vurgulamıştır.

“Harp bir hileden ibarettir”

“Nitekim taarruz edebilecekken, edemeyecek gibi görünmeliyiz, birliklerimizi kullanırken, atıl görünmeliyiz; yakındayken, düşmanı uzaklarda olduğumuza inandırmalıyız, uzaktayken, onu yakınında olduğumuza ikna etmeliyiz²¹¹”.

Hile ve savaştan kazanmanın yanı sıra daha önce söylenen “barbarı barbara karşı kırdırma” olarak kavramsallaştırılan politikanın değişik bir versiyonunu burada da görmek mümkün. Bu stratejinin amacı bölüp kendisine karşı güç oluşmasını engellemektir ki “böl, parçala, yönet...” Sun Tzu da Savaş Sanatı kitabında buna benzer bir strateji önermektedir. Böl ve etkisiz hale getir olarak söylenebilir.

“İleri doğru yürüyen bir işgal kuvveti bir nehri geçiyorsa, akıntının ortasında onları karşılamak için ilerlemeyin. Ordunun yarısının karşı kıyıya geçmesini bekledikten sonra saldırıyı gerçekleştirmek en iyisi olacaktır²¹²”

Yukarıda bahsedilen Çin diplomatik stratejilerinin Batı stratejilerinden farklı olduğu görülmektedir. Geleneksel olarak Çin, çıkarlarını ve güvenliğini hızlı, çabuk sonuç veren ve doğrudan bir savaş ile elde etme yolunu takip etmemiş, uzun planlama ve göreceli kazançlarla çıkarlarını korumayı seçmiştir. Diğer taraftan Avrupa tarihi, sık

²⁰⁹ Tzu, S. (2019), Savaş Sanatı, (Çev. O. Kurumcan) İstanbul: Karbon Kitaplar, 15.

²¹⁰ Tzu (2019), 16.

²¹¹ Tzu (2019), 9.

²¹² Tzu (2019), 35.

sık gerçekleştirilen ve dış politikanın olağan araçları olarak görülen savaşlar ile doludur. Henry Kissinger bu durumu

“Batı geleneği kahramanlık becerilerini öne çıkarıp kesin sonuca götüren çarpışmaları ödüllendirirken, Çin ideali nispi avantaj sağlamak için üzerinde uzun uzun çalışılmış, dolaylı ve sabırlı bir yolu tercih etmiştir²¹³.”

diyerek açıklamıştır. İki medeniyet arasında görülen diplomatik bakış açılarındaki farklar, bazı yazar ve akademisyenler²¹⁴ tarafından bu medeniyetlerin oyunları olan satranç ve Wei Qi üzerinden açıklanmıştır. Satranç genel itibariyle mutlak bir galibiyet ile sonuçlanırken, Wei Qi²¹⁵ oyununda mutlak bir galibiyetten söz etmek mümkün olmayıp, çoğu zaman iki rakip arasındaki üstünlük farkının usta olmayan bir oyuncu tarafından fark edilmesi olası değildir²¹⁶. Satranç oyununda usta olan bir oyuncu, merkezi ele geçirme, doğrudan zafere ulaşma amacıyla strateji geliştirir ve doğrudan saldırı ve tehditlerle rakibini zayıflatmaya çalışırken, iyi bir Wei Qi oyuncusu adım adım rakibini kuşatarak rakibinin taşlarını zayıflatır²¹⁷. İki oyun strateji arasındaki bu farklar Batı medeniyeti ile Çin medeniyeti arasındaki temel stratejik farkları ortaya koymaktadır.

Çin’in geleneksel diplomasi stratejileri, ÇHC’nin ilk kurulduğu dönemlerde eskiden olduğu gibi etkin olmamıştır. ÇHC kurucusu Mao Zedong, Afyon Savaşı ve ÇHC’nin kurulması arasındaki “yüzyıllık aşağılanma” karşısında duyduğu acının sonucu olarak, kasıtlı bir şekilde, bir devlet politikası olarak Çin geleneklerinden kopmuş ve davasının bir parçası olarak geleneksel Çin siyasi düşüncesiyle birçok alanda mücadele etmiştir²¹⁸. Mao’nun Çin geleneğine karşı başlatmış olduğu savaş ne kadar şiddetli olursa olsun, yönetimi boyunca özellikle dış politikada Çin gelenek ve stratejilerini kullanmaktan geri durmamıştır²¹⁹. Bu durum Çin’in geleneksel

²¹³ Kissinger (2015), 47.

²¹⁴ Ayrıntılı Bilgi için, David Lia, “Learning from the Stones: A Go Approach to Mastering China’s Strategic Concept, Shi, <https://man.fas.org/eprint/lai.pdf>; Kissinger, H. (2015), Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin, Nalan Işık Çeper (Çev.), Kaknüs Yayınları.

²¹⁵ Oyun 19’a 19 adet çizgiden oluşan boş bir oyun tahtası ile başlar. Her oyuncunun, her biri birbiri ile aynı değere sahip 180 taşı bulunur. Oyun, siyah taşlara sahip oyuncunun bir taşını tahtaya koyması ile başlar ve sonrasında sıra ile oyuncular taşlarını dizerler. Oyun tahtasının her kısmında eş zamanlı birden çok çekişme yaşanır. Amaç rakipten daha fazla alana sahip olmaktır. Rakip oyuncunun taşları çevrelendikçe diğer oyuncunun alanı genişler.

²¹⁶ Kissinger (2015), 47-48.

²¹⁷ Kissinger (2015), 48.

²¹⁸ Kissinger (2015), 132-133.

²¹⁹ Kissinger (2015), 141-142, 257

diplomatik stratejilerinin, 1949 yılında kurulan ÇHC dış politika uygulamalarında etkinliğini gösterdiği, özellikle milenyum sonrasında bariz bir şekilde görünür olduğu, liderlerin söylemlerinde doğrudan referanslar gösterdiği bilinmektedir.

4.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Diplomasi Amaçları

Dış politikada uygulanan her strateji veya araç belli bir amaca hizmet etmektedir. ÇHC de 21. yüzyıl ile birlikte yoğun şekilde kullanmaya başladığı kamu diplomasisini belli amaç veya amaçlara ulaşma gayesi ile gerçekleştirmektedir. Genel itibarıyla bakıldığında, genel amaç olarak, ÇHC'nin dünyadaki imajını geliştirerek, bu ülkenin dış politika hedeflerine ve iç gelişimine hizmet etmek olduğu söylenebilir²²⁰. Genel amaç olarak bu söylendiği takdirde bu ülkenin kamu diplomasisindeki amaçlarını ayrıntılı olarak sıralamak için politika hedeflerinin anlaşılması gerekmektedir. Bu hedefleri ve dolayısıyla kamu diplomasisi uygulamalarındaki amaçlarını bu alanda çalışmaları olan Ingrid d'Hooghe şu şekilde listelemiştir²²¹;

- Öncelikle ÇHC, korkulan değil, aksine yükselen bir ekonomik güç olarak; istikrarlı, güvenilir ve sorumlu bir ekonomik ortak olarak görülmek istemektedir.
- ÇHC, dünya barışına aktif olarak katkıda bulunmaya istekli ve buna imkânı olan, uluslararası topluluğun güvenilir ve sorumlu bir üyesi olarak görülmek istiyor.
- ÇHC, eski ve canlı bir kültür olarak tanınmak ve saygı görmek istiyor.

Yukarıda sayılan amaçların dışında da ÇHC'nin kamu diplomasisi uygulamalarından beklentileri vardır. Öncelikle kendisinin tehdit olarak görülmesini engellemek istemekte, ÇHC'nin yükselen gücünün dünya tarafından kabul edilmesini hedeflemektedir²²². Bunun yanı sıra özellikle insan hakları ve demokrasi eksikliğinden kaynaklı kötü imajını tersine çevirmek istemektedir. Zira bu ülke, gerek

²²⁰İnternet: Ingrid d'Hooghe. (2015). *China's Public Diplomacy. Diplomatic Studies*. Leiden: Brill | Nijhoff.

<https://proxy.hacibayram.edu.tr:2321/login.aspx?direct=true&db=e000xtr&AN=904403&site=ehost-live>, adresinden 15.09.2021 tarihinde alınmıştır. 99.

²²¹ Ingrid d'Hooghe. (2007), *The Rise of China's Public Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations, https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070700_cdsp_paper_hooghe.pdf adresinden 16.09.2021 tarihinde alınmıştır. s.18-19.

²²² Wang, Y. (2008). Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 263. <http://www.jstor.org/stable/25098003> adresinden 17.09.2021 tarihinde alınmıştır.

Doğu Türkistan'da soykırım boyutunda devam eden ağır insan hakları ihlalleri nedeniyle, gerekse de Tibet'e yönelik tavrına karşı uluslararası alanda ciddi tepki görmektedir. Yine gelişen ekonomisi nedeniyle ihtiyaç duyduğu pazarı elde etme hedefi ve gelişen ekonomisine bağlı olarak ihtiyaç duyduğu enerji kaynaklarına güvenli ulaşma isteği de kamu diplomasi amaçlarından biridir. Hem pazar ihtiyacını, hem de enerji ihtiyacını karşılamak için birçok uluslararası aktör ile işbirliği yapması gereken ÇHC'nin, bu ülke kamuoylarında imajının iyi olması o devlet yöneticilerinin de ÇHC ile işbirliği yapmasını kolaylaştırmaktadır.

4.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Diplomasi Araçları

4.3.1. Çin Kültürü ve Kültürel İşbirlikleri

Bir ülkenin kültürü, gelenek ve görenekleri o ülkenin imajında olumlu ve olumsuz önemli bir yer tutar. Devletler, bu kültürlerinin, dünya kamuoyu tarafından olumlu görülebilecek olanlarını öne çıkarmak yoluyla kamu diplomasi çalışmalarında kullanmaktadırlar. Kültür diplomasisi olarak da adlandırılan bu yolla diğer toplumlar nezdinde imajlarını koruma ve geliştirme çabası içerisindedirler. ÇHC'de bu amaçla kültürünü öne çıkarmakta ve kültür vasıtasıyla kamuoylarını etkileme yoluna gitmektedir. Kültürünü kamu diplomasi amacıyla kullanan ÇHC'nin elinde değişik araçlar bulunmaktadır.

ÇHC'nin, kültürel anlamdaki araçlarından biri olarak diğer devletler ile yaptığı kültürel işbirlikleri gösterilebilir. Bu işbirlikleri, kendisi ile hedef ülkeler arasındaki kültürel işbirliklerinin geliştirilmesi, karşılıklı kültür alışverişlerinin yapılması amacıyla girişilen işbirlikleridir. Örnek olarak, 2012'nin Türkiye'de Çin Kültür yılı ilan edilmesi, yine 2012'nin Avrupa Birliği ile kültürlerarası diyalog yılı ilan edilmesi, aynı yıl Fransa'da Çin yılı ilan edilmesi verilebilir²²³. Bunların yanı sıra festivaller, danslar da kültürün tanıtılmasında önemlidir.

Bu anlaşmaların yanında özellikle Çin dilini de aktif şekilde kültürel araç olarak kullanmaktadır. Çin dili eğitimleri ile dünyanın hemen her yerinde üniversite öğrencilerine, akademisyenlere ve hatta sıradan insanlara dahi Çince eğitim imkanı sunmaktadır. Bu dil eğitimi diğer bir başlık olan Konfüçyüs Enstitüleri ve Sınıfları başlığı altında detaylı bir şekilde incelenecektir.

²²³ Ingrid, (2015), 171.

4.3.2. Konfüçyüs Enstitüleri ve Sınıfları

ÇHC'nin kamu diplomasi amacıyla kullandığı araçlardan bir diğeri ise Konfüçyüs enstitüleri ve sınıflarıdır. ÇHC, dünyanın çeşitli ülkelerinde kurduğu bu kurumlar ile Çin dilinin ve kültürünün tanıtılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçların yanı sıra, Fransız Alliance Française ve Alman Goethe enstitülerine benzer şekilde karşılıklı anlayışı ve dostluğu geliştirme çabasıdır²²⁴. İlki 2004 yılında kurulan bu enstitüler bugün dünyanın her kıtasında varlığını sürdürmektedir. Bu enstitüler, yabancı ülkedeki bir üniversite ile ortaklık sağlama yolu ile kurulabilmektedir. Kurulan bu ortaklık ile Çinli eğitimciler kurulan enstitüde hizmet vermekte ve çeşitli burslar ve etkinlikler ile Çin dili ve kültürünün tanıtımı yapılmaktadır. Bugün dünya üzerinde 159 ülkede 541 konfüçyüs enstitüsü ve sınıfı Çin dilinin yaygınlaştırılması ve Çin kültürünün tanıtılması yoluyla ÇHC'nin kamu diplomasisine katkı sunmaktadır. Aşağıdaki Tablo 4.1'de Konfüçyüs enstitülerinin ve sınıflarının kıtalara ne şekilde dağıldığını açık bir şekilde göstermektedir.

Kıta	Ülke Sayısı	Konfüçyüs enstitü ve sınıf sayısı	Toplam içindeki oran
Avrupa	42 ülkede	187	%34,5
Amerika	27 ülkede	138	%25,5
Asya	39 ülkede	135	%25
Afrika	46 ülkede	61	%11,3
Okyanusya	5 ülkede	20	%3,7
Toplam	159 ülkede	541	

Tablo 4.1. Dünyadaki Konfüçyüs Enstitü ve Sınıflarının Dağılımı²²⁵

²²⁴ Ingrid, (2015), 175.

²²⁵ ÇHC'nin, dünya genelinde kamu diplomasisinde önemli bir araç olarak kullandığı Konfüçyüs enstitü ve sınıflarına dair veriler Konfüçyüs enstitü Genel Merkezi (HANBAN)'nde görülmekteydi. Ancak yakın zamanda ÇHC'nin Konfüçyüs enstitülerine yönelik Batı dünyasında yükselen eleştirilere bağlı olarak Temmuz 2021 yılı itibarıyla Hanban'ın sitesinden bu veriler kaldırıldı. Bu nedenle bu çalışmada

Ülke bazlı baktığımızda ÇHC'nin Konfüçyüs enstitü ve sınıflarının iki kritere göre yoğunlaştırıldığı görülmektedir. Bu kriterlerden ilkinde “komşuluk kriteri” denilebilir. ÇHC, genel itibariyle sorunlar yaşadığı bölge ülkelere bu enstitüleri açmıştır. Bu yolla, ülkelerin toplumuna, kendi dilini ve kültürünü tanıtmaya ve bu yolla sempati kazanarak sorunların çözümünde kendi lehine sonuç alma çabasına girdiği söylenebilir. Bu nedenlerle, Güney Kore, Tayland, Rusya, Avustralya ve Japonya bu enstitü ve sınıfların en fazla bulunduğu 10 ülke içerisinde yer almaktadır. Bir diğer kritere ise gelişmiş batılı ülkeler kriteri denilebilir. Bu ülkeler, dünya siyasetine yön verme gücü olan ve hem ekonomik açıdan hem de siyasi açıdan dünyanın önemli bir kısmını oluşturan ülkelerdir. Özellikle insan hakları ihlalleri gibi konularda öncelikli olarak ses çıkaran bu ülkelerin halklarının sempatisinin kazanılması ÇHC için önemli bir amaç olarak görülebilir. Aşağıdaki tablo 4.2’de bu enstitü ve sınıfların en fazla bulunduğu 10 ülke listelenmektedir.

Ülke Adı	Konfüçyüs Enstitüsü	Konfüçyüs Sınıfı	Toplam
ABD	81	13	94
İngiltere	30	3	33
Güney Kore	23	5	28
Tayland	16	11	27
Rusya	19	4	23
Almanya	19	2	21
Avustralya	14	6	20
Fransa	18	-	18
Japonya	15	2	17
İtalya	12	3	15
Toplam	247	49	296

Tablo 4.2. Dünyada En Fazla Konfüçyüs Enstitü ve Sınıfı Bulunan Ülkeler Listesi

Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de yer verilen veriler Doç. Dr. Hasan Duran ve Öğr. Gör. Kadir Kürşat Yılmaz’ın 2020 yılında yayımladıkları “Çin’in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi” adlı makaleden alınmıştır.

4.3.3. Ekonomik Faaliyetler

Bir ülkenin sahip olduğu ekonomik gücünü kullanım şekli de onun kamu diplomasisine katkı sunabilmektedir. Örneğin, afet veya acil durumlarda gerçekleştirilen dış yardımlar, bağışlar, aynı şekilde ülkenin kalkınması için yapılan altyapı yatırımları ve krediler bunlara örnek olarak verilebilir. ÇHC de sahip olduğu güçlü ekonomiyi bu amaçla kullanmaktadır. Özellikle Afrika kıtasında yer alan, gelişimini tamamlayamamış ve yoksul ülkelere yapmış olduğu dış yardımlar ve bölgesel kuruluşlar aracılığıyla verilen krediler sayesinde yapılan alt ve üst yapı yatırımları ülkelerin gelişmesine katkı sunabilmekte ve o ülke halklarında ÇHC'nin imajına olumlu katkı sunmaktadır. Bu amaçla yapılan dış yardımlar ve kullanılan kuruluşlar alt başlıklar altında incelenmelidir.

4.3.3.1. Asya altyapı ve yatırım bankası (AIIB)

Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) 2016 yılında faaliyete başlamış bir bölgesel kuruluştur. Kuruluş anlaşmasında amacını²²⁶;

“Altyapıya ve diğer üretken sektörlerle yatırım yaparak Asya’da sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, zenginlik yaratmak ve altyapı bağlantılarını iyileştirmek ve diğer çok taraflı ve iki taraflı kalkınma kurumlarıyla yakın işbirliği içinde çalışarak kalkınma zorluklarının ele alınmasında bölgesel işbirliğini ve ortaklığı teşvik etmek” olarak tanımlamıştır.

Toplam 87 üyesi bulunan bu kuruluş bölgesel bir özellik gösterse de üyeleri arasında bölge dışından ülkelerde vardır. ÇHC'nin, bu kuruluşun tek sahibi veya yöneticisi olmamasına rağmen kuruluşunda etkin rol oynaması, kuruluş içerisinde de önemli bir yere sahip olması bu kuruluşun ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu kuruluşta ülkeler katılım payları ile orantılı oy gücüne sahiptir. Bu oy güçleri ülkelerin kuruluş içerisindeki etki gücünü de göstermektedir. Aşağıda yer alan Tablo 4.3’de AIIB’nin katılım payları en yüksek 10 ülkesi listelenmiştir. Bu listede ÇHC’nin diğer üyelere kıyasla oy gücünün göz ile görülür şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum ÇHC’nin bu kuruluşta var olan etkinliğinin kanıtıdır.

²²⁶İnternet: Asya Altyapı ve Kalkınma Bankası , Web: https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/download/articles-of-agreement/basic_document_english-bank_articles_of_agreement.pdf adresin- den 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

Ülke	Katılım Payı (milyon dolar)	Katılım Payı (%)	Oy Gücü (%)
Çin	29780	30.7744	26.56
Hindistan	8367	8.6466	7.60
Rusya	6536	6.7544	5.98
Almanya	4484	4.6339	4.16
Güney Kore	3738	3.8635	3.50
Avustralya	3691	3.8144	3.46
Fransa	3375	3.4883	3.18
Endonezya	3360	3.4729	3.16
Birleşik Krallık	3054	3.1567	2.89
Türkiye	2609	2.6970	2.50

Tablo 4.3. AIIB’de en fazla katılım payı ve oy gücüne sahip ülkeler²²⁷

Bu kuruluş başta bölge ülkeleri olmak üzere üye ülkelerin altyapı ve üst yapı çalışmalarına katkı sunmaktadır. Kurulduğu günden bu yana toplam 141 proje onaylanmış durumdadır. Hali hazırda 50 proje ise öneri olarak sunulmuş ve onaylanmayı beklemektedir. 2016 yılında sadece 8 proje onaylanmışken bu rakam 2020 yılında 44’e yükselmiştir. 2021 yılında ise eylül ayına kadar 34 proje onaylanmıştır. Aşağıda tablo 4.4.’de projelerinde bu kuruluştan en fazla destek gören beş ülke gösterilmektedir. Bu beş ülke onaylanan ve önerilen projelerinin toplamının yarısından fazlasını almışlardır. Toplam yaklaşık 28 milyar dolarlık finansmanın sağlandığı 141 proje; enerji, ulaşım, altyapı, finans ve son dönemde var olan Covid 19 salgınının etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla verilmiştir.

²²⁷İnternet: Asya Altyapı ve Yatırım Bankası, Web: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> adresinden 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

ÜLKE	Onaylanan Proje Sayısı	Finansman Tutarı (milyar dolar)	Önerilen Proje Sayısı	Finansman Tutarı (milyar dolar)
Hindistan	27	6,674	15	4,708
Bangladeş	13	2,389	6	1,884
Çok ülkeli proje	13	2,270	2	0,210
Türkiye	11	2,488	3	0,525
Endonezya	10	2,9	1	0,230-0,250
TOPLAM	75	16,721	27	7,557-7,577

Tablo 4.4. AIIB’de en fazla projesi onaylanan ülkeler

Bu örgütün, yukarıda açıklanan kuruluş amacı ve çalışmalarının ÇHC’nin kamu diplomasi çalışmalarına ne şekilde katkı sunduğu şu şekilde açıklanabilir.

- Öncelikle ÇHC’nin uluslararası ve bölgesel örgütlerin içerisinde aktif yer alması ve bu örnekte görüldüğü gibi kurulmasını sağlaması bu ülkenin uluslararası toplumda uyum içerisinde ve barışçıl şekilde yaşama arzusunun kanıtı olarak görülebilir.
- İkinci olarak, bu ülkenin bölgesinde var olan ve genellikle gelişmemiş veya gelişmekte olan ülke olarak kabul edilen ülkelerin gelişmelerine katkı sağlayacak ve aynı zamanda halkın hayatını kolaylaştıracak projelere, bu örgüt vasıtasıyla destek olunması bölge ülkelerinin halklarında ÇHC’ne yönelik var olan algının olumlu yönde değişmesine sebep olabilir.

Sonuç itibarıyla ÇHC’nin AIIB içerisindeki gücü, onun özellikle bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirilmesi ve sorunların barışçıl yollarla çözülmesine katkı sunma amacı taşımaktadır. Özellikle bölge ülkelerini de içerisine alan Yeni İpek Yolu Projesi ile ÇHC’nin elde etmek istediği kazanımların sağlanabilmesi için bölge ülkeleri ile iyi ilişkilere sahip olma gerekliliği bu örgütün, ÇHC’nin dış politikada hem ülke

yönetimlerinin hem de o ülke halklarının desteğinin sağlanması için önemine işaret etmektedir.

4.3.3.2.Dış yardımlar

Dış yardımlar da kamu diplomasi çalışmalarında aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin, ekonomik, ticari, toplumsal kalkınmalarına destek olunması veya yaşanan doğal afet veya felaket sonrası yardıma koşulması dış yardımların çerçevesini oluşturmaktadır. ÇHC de sahip olduğu ekonomik gücü, dış yardımlar başlığı altında kamu diplomasisi amacıyla kullanmaktadır.

ÇHC'nin dış yardımları 1950 yılında Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Vietnam'a maddi yardım sağlanması ile başlamış, 1956'da Afrika ülkelerine yardım etmeye başlamış, 1964'de ise Ekonomik ve Teknik Yardım için 8 ilkeyi²²⁸ ilan etmiştir²²⁹. 1950 yılında başlayan dış yardımlar, zamanla hem yardımın çeşitliliği, hem değeri hem de yardım yapılan ülke sayısı artarak günümüze kadar devam etmektedir. ÇHC'nin 2011 yılında yayımladığı "China's Foreign Aid" adlı beyaz kitapta ülkesinin dış yardımlardaki temel özelliklerini maddeler halinde şu şekilde saymaktadır²³⁰;

- Yardım yapılan ülkenin kendi gelişim kapasitesini inşa etmesine yardım etmek,
- Hiçbir siyasi koşul dayatmamak,
- Eşitlik, karşılıklı yarar ve ortak kalkınmaya bağlı kalmak,
- En iyisi için çaba sarf ederken gerçekçi olmak,

²²⁸ ÇHC'nin yabancı devletlere yapacağı yardımlara yönelik belirlemiş olduğu 8 ilke şu şekilde sıralanabilir; 1.Karşılıklı Yarar,
2.Yardımların koşulsuz yapılması,
3.Alıcı için borç yükü yaratmayan faizsiz veya düşük faizli krediler verilmesi,
4.Yardım alan ulusun ÇHC'ne bağımlılığın yaratılmaması için bu ülkenin ekonomisinin geliştirilmesine yardımcı olmak,
5.Yardım alan ülkeye daha az sermaye gerektiren ve hızlı geri dönüş sağlayacak projelerde yardımcı olmak,
6.Aynı yardımların dünya piyasa fiyatlarında ve yüksek kalitede olması,
7.Teknolojinin yerel halk tarafından öğrenilmesini sağlamak,
8.Yardım alan ülke için çalışan Çinli uzman ve teknisyenlerinin yerel uzmanlar ile eşit muamele görmesi şeklinde sıralanmıştır.

²²⁹Internet: White Paper: China's Foreign Aid, Web: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284620.htm adresinden 29.09.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁰Internet: White Paper: China's Foreign Aid, Web: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284620.htm adresinden 29.09.2021 tarihinde alınmıştır.

- Reform ve yeniliğe ayak uydurmak.

ÇHC'nin dış yardımlarını; hibeler, faizsiz krediler, kalkınma kredileri, gerçekleştirilen projeler, teknik işbirlikleri, yurtdışında faaliyette bulunan sağlık ekipleri, acil insani yardımlar, denizaşırı gönüllü faaliyetleri oluşturmaktadır. ÇHC bu yardımlar sayesinde BM'de siyasi destek sağlama, ticaretine katkı sağlama ve kaynaklara ulaşmada kolaylık sağlama gibi amaçları vardır²³¹. ÇHC bu amaçlara ulaşmak amacıyla kullandığı dış yardımlar için 2010-2012 yılları arasında 14,4 milyar dolar harcamış ve 30'u Asya, 51'i Afrika, 19'u Latin Amerika ve Karayipler, 9'u Okyanusya, 12'si Avrupa'da olmak üzere 121 ülkede faaliyetlerde bulunmuştur²³². 2013-2018 yılları arasında toplam ülke sayısı 122'ye yükselmiş olup ayrıca 20 bölgesel ve uluslararası örgüte destek olmaktadır. Bu ülkelerin 30'u Asya, 53'ü Afrika, 9'u Okyanusya, 22'si Latin Amerika ve Karayipler, 8'i Avrupa'da bulunmaktadır²³³.

4.3.4. Medya

Kamu diplomasisi çalışmalarında medyanın da aktif şekilde kullanıldığı daha önceki bölümlerde söylenmişti. ÇHC de medyayı kamu diplomasisi vasıtasıyla ulusal çıkar sağlamada yoğun şekilde kullanmaktadır. Önceleri geleneksel medya vasıtasıyla yürütülen çalışmalar, teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak geleneksel medyanın yanı sıra, yeni medya veya sosyal medya denilen mecrada da etkisini göstermiştir. Bunun yanı sıra ÇHC yabancı medyaları kullanarak da kendisine yönelik algıları etkileme yoluna gitmektedir. Bu açıdan, ÇHC'nin kamu diplomasi çalışmalarındaki medyanın rolünü, geleneksel medya, yeni(sosyal) medya ve yabancı medya şeklinde ayırma tabi tutmak mümkündür.

4.3.4.1. Geleneksel medya

Geleneksel medya dendiğinde akla, gazete, televizyon, dergi, radyo ve haber ajansları gelmektedir. ÇHC bu araçları kullanarak kamu diplomasi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu araçlardan ilki Çin Merkez Televizyonu (CCTV)'dur. Bu kanal İngilizce, Rusça, Arapça, Fransızca, İspanyolca, Almanca ve Japonca yayınlar

²³¹ Ingrid (2015), 179.

²³²İnternet: White Paper: China's Foreign Aid 2014, Web: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm adresinden 30.09.2021 tarihinde alınmıştır.

²³³İnternet: White Paper: China's International Development Cooperation in The New Era, Web: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202101/10/content_WS5ffa6bbbc6d0f72576943922.htm adresinden 01.10.2021 tarihinde alınmıştır.

yapmaktadır. Bu TV kanalının bir alt kuruluşu olarak görülebilecek olan Çin Merkez Televizyon Ağı (CGTN) İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça ve Rusça yayınlar yapmaktadır. 2016 yılında kurulan, dünya genelinde 160'dan fazla ülke ve bölgede mevcut olan ve 150 milyondan fazla takipçisi olan CGTN, resmi internet sitesinde amaçlarını, Çin ile dünya arasında iletişimi ve anlayışı teşvik etmek ve Çin ile diğer ülkeler arasında kültürel etkileşimi ve karşılıklı güveni geliştirmek olarak ifade etmiştir²³⁴.

ÇHC'nin kullandığı araçlardan biri de China Daily adlı gazetedir. 1981 yılında ülke içerisinde İngilizce olarak yayımlanmaya başlayan gazete günümüzde dünya çapında 330 milyon okuyucuya ulaşmıştır²³⁵. Dünya çapında erişimini geliştirmek amacıyla 2019 yılında China Daily Global Edition piyasaya girdi. Ayrıca China Daily, China Watch adında kuruluşu desteklemiştir. Kendisini, dünya çapında Çin odaklı kurumlar ve düşünürler için araştırma ve analizleri kolaylaştıran bir iletişim kanalı olarak tanımlayan China Watch, dünyanın önemli medya kuruluşları olarak gösterilen, The Washington Post, The Wall Street Journal, The Daily Telegraph gibi 20'nin üzerinde medya kuruluşuyla işbirlikleri yapmakta ve 7 dilde yayımlanmaktadır²³⁶. China Daily dışında Global Times'da ÇHC'nin kamu diplomasisine hizmet eden yazılı medya araçlarından. Nisan 2009'da yayın hayatına giren gazete, ÇHC'nin son yıllardaki gelişmelerine bağlı olarak, kendisinin daha iyi anlaşılmasına hizmet etmek amacını taşımaktadır. Gazete kendi deyimleriyle, Çin ile ilgilenen herkese, hızla değişen ülkede ne olduğunu ve neden olduğunu anlatmak, yani Çin ile ilgili "bilgi açığını" kapatmayı amaçlamaktadır²³⁷.

1931 yılında kurulan ve günümüzde de varlığını sürdüren Çin Resmi haber ajansı "Xinhua" da kamu diplomasi faaliyetlerinde kullanılmaktadır. Bu kullanım, hem haberlerin doğrudan sahip olunan vasıtalarla aktarılması hem de haber ajanslarının elde edilen haberleri anlaşılabilir oldukları kurumlara iletmeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bugün Çincenin yanı sıra; İngilizce, İspanyolca, Arapça, Rusça, Japonca,

²³⁴ İnternet: About us-China Global Television Network, Web: <https://www.cgtn.com/about-us> , adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁵ İnternet: About us: About China Daily Group, Web: https://www.chinadaily.com.cn/e/static_e/about adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁶ İnternet: About us, Web: http://www.chinawatch.cn/static_e/aboutus/ adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁷ İnternet: About us, Web: <https://www.globaltimes.cn/about-us/> adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Korece, Almanca ve Portekizce yayınlarda yapmakta ve dünyanın önemli bir kısmına ÇHC'nin resmi haber ajansı olarak bilgi aktarmaktadır.

Çin Uluslararası Radyosu (CRI)'da ÇHC tarafından doğrudan kullanılan medya aracıdır. 1941 yılında kurulmuş olup, günümüzde Çince dışında 43 dilde yayın yapan geniş bir iletişim ağına dönüşmüştür. Bu kurumun amacı, Çin'i dünyaya, dünyayı da Çin'e tanıtmak, küresel çaptaki olayları dünyaya duyurmak ve Çin halkıyla diğer ülke halkları arasındaki dostluğu ve karşılıklı anlayışı geliştirmek olarak belirtilmiştir²³⁸. Özellikle ilk ve son amaç ülkesini, halkını ve kültürünü tanıtmak, kendisi hakkında iyi bir imaj yaratmak açısından kamu diplomasisinin temelini oluşturmaktadır. CRI dünyanın çeşitli bölgelerinde radyo istasyonlarına sahip ve buralar vasıtasıyla yayınlar yapmaktadır. Bu yayınlar yoluyla ÇHC'nin eylemlerinin dünyaya kendi pencerelerinden aktarılması sağlanmaktadır. 2015 yılında Reuters'da yayınlanan bir yazıda Güney Çin Denizi'nde yaşanan yapay adalar meselesinde, ABD'de yayın yapan ve CRI bünyesinde bulunan kurumların olayları Çin resmi iddialarıyla paralel olarak haberleştirildiğine yer verilmiştir²³⁹.

4.3.4.2. Yeni (Sosyal) medya

Yukarıda sayılan geleneksel medya araçlarının yanı sıra günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak sosyal medya da denilen yeni medya ortaya çıkmıştır. Bu yeni medya araçları ÇHC dahil birçok devlet tarafından kamu diplomasi amacıyla kullanılmaktadır. İnternet, ÇHC'ne 1994 yılında giriş yapmış olup bu tarihten itibaren de kamu diplomasisinin bir aracı olarak etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır²⁴⁰. Yeni medyanın kamu diplomasisinde kullanımı çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle, yukarıda da sayılan ve ÇHC'nin kamu diplomasi amacıyla kullandığı araçların tamamı yeni medyada kendisine yer buldu. Gazeteler, dergiler, haber ajansları, kendi adlarına açtıkları internet siteleri ve sosyal medya hesapları sayesinde dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanlara erişim konusunda kolaylık sağladılar. Örnek olarak, ÇHC resmi haber ajansı olan Xinhua'nın İngilizce paylaşımlar yapan Twitter hesabının dünyanın her yerinden 12 milyonun üzerinde

²³⁸İnternet: Who We Are, Web: <http://chinaplus.cri.cn/aboutus/aboutcri/62/20170216/393.html> adresinden 06.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁹ İnternet: Beijing Covert Radio Network airs China-friendly news Across Washington, and the World, (2015, 2 Kasım) , Web: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/#article-voice-of-china> adresinden 06.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁰ Ingrid, (2015), 166.

takipçisi olması²⁴¹ veya China Daily adlı gazetenin 4 milyonun üzerinde takipçisi olması²⁴² verilebilir. Aynı şekilde özellikle başta devlet başkanları olmak üzere, devlet yetkililerinin ve devlet kurumlarının sosyal medya üzerinden hem kendi halklarına hem de yabancı halklara ulaşmasının tek tıkla mümkün olması sosyal medyanın kamu diplomasi amacıyla kullanımına verilebilecek örneklerdir.

ÇHC aynı zamanda kendi yerel yazılım ve uygulamalarını da geliştirmekte ve bunları kullanmaktadır. Bu uygulamalardan birisi de “Wechat” adlı uygulamadır. Sesli ve yazılı mesajlaşma uygulaması olan Wechat batı menşeli benzer uygulamalara alternatif yaratmaktadır. Batı menşeli sosyal medya platformlarının ülke içerisinde yasak olduğu ÇHC’nde, Wechat uygulamasının kullanımı zorunludur. Bu durum, bu uygulamanın Çin halkının kontrol edilmesinde kolaylık sağlama fonksiyonu olduğu izlenimi yaratmaktadır. Yurtdışında da aktif olarak kullanılmaya başlanan uygulamanın özellikle, yabancı ülkelerdeki ÇHC lobileri tarafından tercih edildiği söylenebilir. Bu uygulama yoluyla, ülkelerin iç siyasetine müdahale edilebileceği, seçmen algıları üzerinde etkin olunabileceği iddia edilmektedir²⁴³.

ÇHC, son olarak yabancı sosyal medya fenomenlerini de araç olarak kullanmaya başladı. Özellikle Batı kamuoyunda, ÇHC’nin Doğu Türkistan’da gerçekleştirdiği ağır insan hakları ihlallerine karşın, yabancı kamuoylarını kendi resmi görüşü doğrultusunda etkilemek için yabancı sosyal medya fenomenleri kullanılıyor. Bu sosyal medya fenomenleri, ÇHC’nden videolar çekerek, ülkede her şeyin yolunda olduğunu ve Uygurlara soykırım yapılmadığını anlatıyorlar. Videoları kendilerinin çektiğini ve Çin hükümetiyle ilgilerinin olmadığını açıklasalar da, Çinli yetkililer ve resmi kurumlar bu videoları basın toplantılarında izletiyorlar²⁴⁴. Ayrıca New York

²⁴¹ İnternet: China Xinhua News Twitter Hesabı, Web: <https://twitter.com/xhnews> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁴² İnternet: China Daily Twitter Hesabı, Web: <https://twitter.com/chinadaily> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁴³ İnternet: Bonyhady, N. Wong, K. WeChat, the Chinese mega app, can do almost everything-including election misinformation, (2022, 13 Mayıs), Web: <https://www.smh.com.au/technology/wechat-the-chinese-mega-app-can-do-almost-everything-including-election-misinformation-20220511-p5akh0.html> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁴ Mozur, P. The New York Times, How Beijing Influences The Influencers, Web: https://www.nytimes.com/interactive/2021/12/13/technology/china-propaganda-youtube-influencers.html?surface=icymi-home&fallback=false&req_id=50550292&algo=editorial_importance_icymi_diversify_prioritize_dedupe_impression_cut_2&variant=1_EI_dedupe_impression_cut_2_diversified_prioritized&pool=pool/833b02ab-9307-44a7-b218-

Times yaptığı haberde, bu sosyal medya fenomenlerinin gazetecilerin girmesinin yasak olduğu bölgelere girebiliyor olmaları nedeniyle, bu videoların arkasında Çin hükümetinin olduğunu iddia etmektedir.

4.3.4.3. Yabancı medyanın kullanımı

ÇHC yabancı basını da kamu diplomasisinde önemli bir araç olarak görmektedir. Bu ülkenin, iki şekilde yabancı basını kendi amaçları doğrultusunda kullandığı görülmektedir. İlk olarak ÇHC, kendi ülkesinde bulunan yabancı basın mensupları vasıtasıyla ülkesinin imajını düzeltme ve kendisini dünya kamuoyuna istediği şekilde tanıtmaya çabası içerisinde. Bunun yanı sıra ÇHC birçok ülke ile gazeteci değişim programları uygulamaktadır. Bu vasıta ile ÇHC'ne giden yabancı gazeteciler burada Çin kültürünü ve toplumunu tanıma fırsatı elde etmekte olup, daha sonra ülkesine dönen gazetecilerin ÇHC'ne yönelik olumlu algılara sahip olması olasıdır. İkinci olarak ÇHC, yabancı basını doğrudan da araç olarak kullanmaktadır. Bu durum, Çinli yetkililerin yabancı gazetelerde makaleler yayınlamaları ve dış politika uygulamalarının kendi penceresinden aktarılması amacıyla reklam vermeleri yoluyla gerçekleşmektedir.

4.4. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'deki kamu diplomasi faaliyetleri

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerine, ekonomik açıdan gelişimini tamamladığı ve artık uluslararası siyasette etkin olma çabalarına giriştiği 21.yüzyılda ağırlık verdiği görülmektedir. Aynı zamanda Doğu Türkistan'daki asimilasyonist uygulamalarına hız verdiği 1994 sonrasında ve 5 Temmuz Ürümqi katliamı sonrası hızlandırdığı ise dikkatlerden kaçmaması gereken önemli bir husustur.

Bu bölümde bu ülkenin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinde kullandığı araçlar ve etkinlikleri incelenecektir. Her hedef ülkenin farklı bir ekonomik ve sosyal yapısı, farklı kültürleri, siyasi ve coğrafi ayrımları olduğundan her kamu diplomasi aracı her hedef ülke için uygun ve kullanışlı olmayabilir. Örneğin gelişmemiş bir Afrika ülkesi ile gelişmiş bir Avrupa ülkesine yönelik faaliyetler birbirinden farklılık göstermektedir. Bu nedenle ÇHC'nin yukarıda sayılan araçların tamamı Türkiye için geçerli değildir.

4.4.1. Türkiye’de Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kültür Faaliyetleri

4.4.1.1.  HC ile Türkiye arasındaki kültür anlaşmaları

 HC’nin kamu diplomasi faaliyetleri kapsamında yaptığı kültür faaliyetlerinden ilki olarak devletler arası kültürel işbirlikleri gösterilebilir. 1990’lı yıllar iki ülke arasındaki kültürel işbirliğinin başladığı dönem olarak gösterilebilir. Bu durumun en açık  rneği 1993 yılında iki devlet arasında imzalanan “ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kültürel Anlařma²⁴⁵” nın imzalanmasıdır. Bu anlaşma ile iki ülkenin kültürel alanda işbirliği yapması ve çeşitli kültürel aktörlerin, değişim programları vasıtasıyla diğer ülkede bulunması amaçlanmıştır. Anlaşmanın birinci maddesi bu amaçlara uygun olarak anlaşmanın kapsamını “ iki akit taraf, eşitlik ve karşılıklı çıkar ilkesi uyarınca iki ülke arasında kültür, eğitim, bilim, spor, basın, yayın ve televizyonculuk alanlarında değişim ve işbirliğini teşvik hususunda anlaşmışlardır” şeklinde belirtmiştir. Bu maddede genel kapsamı verilen faaliyetler anlaşmanın ikinci ve üçüncü maddelerinde detaylandırılmıştır. Anlaşmanın ikinci maddesi eğitim alanındaki işbirliği alanlarını belirtmektedir.

“İki Akit Taraf, eğitim alanında aşağıdaki değişim ve işbirliği programını gerçekleştirmek konusunda anlaşmışlardır:

- 1. Öğretim elemanları, bilim adamları ve uzmanların karşılıklı ziyaretleri, konferanslar ve inceleme gezileri,*
- 2. Karşı tarafın öğrencilerine, ihtiyaç ve imkanları çerçevesinde burslar tahsisi ve kendi masraflarını üstlenen öğrencilerin birbirlerinin ülkesinde öğrenim görmesinin teşviki,*
- 3. İki  lke yükseköğrenim kurumları arasında doğrudan temaslar ve işbirliği kurulmasının kolaylaştırılması,*
- 4. İki  lke eğitim kurumları arasında ders kitapları ve diğer eğitici materyal değişiminin teşviki ve kolaylaştırılması,*
- 5. Karşı  lke bilim adamları ve uzmanlarının ülkede düzenlenen uluslararası nitelikteki akademik toplantılara katılımının teşviki ve kolaylaştırılması.*

²⁴⁵ İnternet: Uluslararası Anlaşma, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kültür Anlaşması, Web: <http://ua.mfa.gov.tr/> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.

Eğitim alanındaki işbirliğinin ardından anlaşmanın üçüncü maddesi kültür ve sanat alanlarındaki işbirliği alanlarını belirlemiştir.

“ İki Akit Taraf kültür ve sanat alanlarında aşağıda belirtilen şekillerde değişimler ve işbirliğini gerçekleştirme konusunda anlaşmaya varmışlardır:

1. *Yazar ve sanatçıların karşılıklı ziyaretleri,*
2. *Sanatçı ve toplulukların karşılıklı gösterileri,*
3. *Birbirlerinin ülkelerinde karşılıklı kültür ve sanat sergileri.*

1993 yılında imzalanan bu anlaşmanın yanı sıra 2010 yılında “ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 2010-2013 Yıllarına İlişkin Kültürel Değişim Programı²⁴⁶” imzalanmıştır. Genel itibariyle 1993 yılında imzalanan anlaşmaya benzerlik gösteren program daha geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu programın 23. maddesi ile tarafların diğerinin ülkesinde kültür merkezleri açmasının önü açılmıştır. 2010 yılında bu programa bağlı olarak iki ülke arasında kültür merkezlerinin kurulması konusunda mutabakat muhtırası imzalanmıştır. 2017 yılında ise iki ülke arasında gerek 2010 programına gerekse aynı yıldaki muhtıraya bağlı olarak iki ülke arasında kültür merkezlerinin kurulmasını sağlayan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıklı Kültür Merkezlerinin Kurulması Hakkında Anlaşma²⁴⁷” imzalanmıştır. 2017 yılında imzalanan bu anlaşma ile İstanbul’da Çin Kültür Merkezi kurulmuştur. 2010 yılında imzalanan program, kültür merkezlerinin kurulması konusunda varılan mutabakatın yanı sıra 21. maddesi ile iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin 40. yıldönümü vesilesiyle “2012 Türkiye’de Çin Yılı” ve 2013 Çin’de Türk Yılı” ilan edilmesi konusunda da anlaşmışlardır. 2012 yılında iki ülke arasında karşılıklı kültür yılı ilan edilmesi, iki ülke toplumu arasında kültürel bağlantıyı güçlendirmek, tarihi iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmak amacı gütmektedir²⁴⁸.

²⁴⁶ İnternet: Uluslararası Anlaşma, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 2010-2013 Yıllarına İlişkin Kültürel Değişim Programı”, Web: <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0529.pdf> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁷İnternet: Resmi Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıklı Kültür Merkezlerinin Kurulması Hakkında Anlaşma, Web: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180605M1-10.pdf> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁸İnternet: ÇHC Büyükelçiliği, 2012 Türkiye’de Çin Kültür Yılı, Web: <http://tr.china-embassy.org/tur/4321dcba/t885022.htm> adresinden 11.10.2021 tarihinde alınmıştır.

4.4.1.2. Kardeş şehir uygulamaları

Devletler arası protokoller ile belirlenen, farklı ülkelerdeki yerel yönetimlerin birbirleri aralarındaki kardeş şehir uygulamaları da kamu diplomasi uygulamalarında kullanılan kültürel faaliyetlerdendir²⁴⁹. Kardeş şehirler, iki kentin, ilin ve coğrafi bölgenin kültürel ve ticari bağların kurulması ve geliştirilmesini amaçlayan sosyal ve yasal anlaşmalardır²⁵⁰. Bu anlaşmalar ile şehirler, sosyal ve kültürel olarak kaynaşmakta ve birbirlerinin şehircilik tecrübelerinden faydalanmaktadır.

Şehir eşleştirme uygulaması, asıl olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihsel düşmanlıkların ortadan kaldırılması, barışın tesisi, farklı kültürler arasındaki anlayışın geliştirilmesi ile turizm ve ticaretin artırılması amacıyla ortaya atılmıştır²⁵¹.

Türkiye'de de iller ve ilçeler kardeş şehir anlaşmaları yapmaktadır. Kamu diplomasisinin bir aracı olarak görülebilen bu anlaşmalar ÇHC tarafından da kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda artış gösteren bir şekilde ÇHC'nin birçok yerel yönetim birimi, Türkiye'deki yerel yönetimler ile bu tür anlaşmalar yapmaktadır. Aşağıda bu anlaşmalar büyükşehirler ile yapılanlar, büyükşehir olmayan illerle yapılanlar ve ilçeler ile yapılan anlaşmalar olmak üzere ayrı bir şekilde tablo haline getirilmiştir.

	Büyükşehir	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı		Büyükşehir	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı
1	Ankara	Pekin	27.10.2015	11	İzmir	Wuhan	25.01.2010
2	Antalya	Haikou	12.07.2011	12	İzmir	Xiamen	16.03.2015
3	Antalya	Kunming	14.12.2012	13	Konya	Yangzhou	03.04.2013
4	Denizli	Jiaozhou	12.12.2002	14	Konya	Kaşgar	10.03.2011
5	Erzurum	Heilongjiang	24.04.2016	15	Mardin	Gulmud	20.05.2013
6	Eskişehir	Changzhou	22.11.2012	16	Manisa	Yiwu	20.07.2011
7	Gaziantep	Shenzhen	03.09.2012	17	Mersin	Ningho	29.05.2015
8	Gaziantep	Urumçi	28.11.2014	18	Mersin	Lin	13.03.2001
9	İstanbul	Changoing	01.07.2016	19	Mersin	Xiamen	14.02.2012
10	İstanbul	Guangzhou	05.07.2011	20	Mersin	Xining	18.02.2020

Tablo 4.5. Büyükşehirlerin kardeş ülke tablosu²⁵²

²⁴⁹ Karadağ, (2020), 94.

²⁵⁰ İnternet: Kardeş Şehir, Web: <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/kardes-sehir/> adresinden 12.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁵¹ Güneş İ. ve Eren, E. (2021), Yerel Yönetim Diplomasisi Özelinde Kardeş Şehir Uygulamasıyla İstanbul Örneği, *Strategic Public Management Journal*, 7(13), 47.

²⁵² İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Çevre Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Web: (<https://yereleyenetimler.csb.gov.tr/>) adresinden 13.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Tablo 4.5’de, büyükşehirlerin, ÇHC’nden bir yerel yönetim ile yaptığı anlaşmalar görülmektedir. Bugün hali hazırda Türkiye’de bulunan 30 büyükşehirden 12’sinin yapmış olduğu 20 anlaşma bulunmakta olup, Mersin, dört farklı ÇHC yerel yönetimi ile yaptığı kardeş şehir anlaşması ile bu alanda üst sırada yer almaktadır.

İller incelendiğinde Türkiye’de büyükşehir olmayan 8 ilin ÇHC’nden bir yerel yönetim ile kardeş şehir anlaşması yaptığı görülmektedir. Tablo 4.6 incelendiğinde, iller arasında Kütahya’nın iki farklı şehirle kardeş şehir anlaşması yaparak iller arasında birden fazla yerel yönetim ile anlaşma yapan tek il olduğu görülmektedir.

	İL ADI	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı		İL ADI	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı
1	Afyon	Yunfu	09.07.2017	6	Kütahya	Zibo	12.07.2012
2	Burdur	Yunfu	14.02.2013	7	Sinop	Chengdu	23.07.2012
3	Edirne	Xining	16.10.2020	8	Tekirdağ	Shantou	23.01.2004
4	Kırıkkale	Lanzhou	15.05.2014	9	Zonguldak	Jinhua	27.06.2013
5	Kütahya	Angung	28.02.2005				

Tablo 4.6.İllerin kardeş ülke tablosu

ÇHC’den bir yerel yönetim ile kardeş şehir anlaşması yapan ilçelere bakıldığında ise 13 farklı şehirden 16 ilçenin olduğu görülmektedir. İstanbul’un 3 ilçesi, Ankara’nın ise 2 ilçesinin bu listede olduğu görülmektedir.

	İlçeler	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı		İlçeler	Kardeş Şehir	Bakanlık Onayı
1	Bandırma	Tangxinag	20.06.2002	9	İznik	Jingdezhen	19.02.2018
2	Beyoğlu	Chengdu	08.10.2019	10	Kemaliye	Shangri-la	26.12.2008
3	Şile	Xinayang	06.09.2019	11	Karşıyaka	Wuxi	13.08.2015
4	Eminönü	Shijiazhuang	30.09.2003	12	Meran	Yuexiu	07.03.2013
5	Karadeniz Eğrelisi	Jinhua	20.01.2020	13	Yenişehir	Quanzhou	20.11.2000
6	Çankaya	Yuexiu	21.10.2010	14	Marmaris	Jinan	06.10.2011
7	Sincan	Şangay	08.06.2012	15	İlkadım	Ningxia	21.12.2012
8	Muratpaşa	Guilin	26.10.2011	16	Çorlu	Pution	07.11.2005

Tablo 4.7. İlçelerin kardeş Ülke Tablosu

4.4.2. Türk-Çin Dostluk Vakfı

Türk-Çin Dostluk Vakfı 2009 yılında iş adamı Hasan Çapan tarafından kurulmuştur. İki ülke arasındaki ikili ticari ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir isim olan Hasan Çapan'ın kurduğu vakıf amacını

“gelişen ve değişen dünyada Çin ile jeopolitik konumları, sosyal, kültürel, teknolojik ve ekonomik değerleri kapsamında iş birliği ve dostluk ilişkilerinin ön plana çıkmasını hedeflemek”²⁵³

olarak açıklamıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi amacıyla, başta eğitim alanında, sosyal ve ekonomi alanlarında ve medya alanında çalışmalar yürütmektedir. Eğitim alanında, akademisyenlerin ve öğrencilerin değişim programlarından yararlanmasının sağlanması, Çince ve Türkçe dil okullarının açılması çalışmaları yapılmaktadır. Ekonomik alanda özellikle iş insanlarının birbirleri ile iletişim sağlaması ve tanışmaları amacıyla organizasyonlar düzenlenmektedir. Medya alanındaki çalışmalarında ise vakıf; süreli yayınları, TV programları ve akademik yayınları ile hem bakanlara ve meclis üyelerine hem de ulusal medya kuruluşlarına, akademisyenlere ve yerel yönetimlere ulaşmayı amaçlamaktadır.

Vakıf bir Türk tarafından kurulmasına rağmen, ÇHC'nin kamu diplomasi çalışmalarına sunduğu katkılar ile öne çıkmaktadır. Vakfın resmi internet sitesinde yer alan haber köşesinde sürekli ÇHC'ni öven, bu ülkenin kültürüne, dünya siyasetinde sahip olduğu öneme atıf yapan haberler yer almaktadır. Bu haberlere örnek vermek gerekirse, bu çalışma yapıldığı sırada güncel olan haber başlıkları, “sağlıklı bir yaşam için akupunktür”, “kadınlar, Çin'in siyasi hayatında gittikçe daha önemli rol oynuyor”, “Çin ekonomisi dünyaya istikrar getirdi” başlıklı haberler verilebilir. Site Türkçe kullandığı takdirde sadece ÇHC ile ilgili haberler çıkarken, sitede yer alan Çince ve İngilizce seçenekleri seçildiğinde haberlerin içeriğinin değiştiği görülmektedir. Örneğin, site dili Çince'ye çevrildiğinde yer alan haberlerin bazıları Türkiye ile ilgiliyken, önemli bir kısmının yine ÇHC ile ilgili haberler olduğu görülmektedir. Bu çalışma yapıldığı sırada sitede yer alan son on Çince haberin sadece 3'ü Türkiye ile ilgilidir. Bu haber başlıkları ise “Türkiye Başbakanı, Rusya'yı Suriye'nin kuzeyinde etnik temizlik yapmaya çalışmakla suçladı”, Irak, Türk askerlerinin sınır dışı

²⁵³ İnternet: Biz Kimiz, Türk-Çin Dostluk Vakfı, Web: <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/sayfa.php?id=7> adresinden 13.10.2021 tarihinde alınmıştır.

edilmesini emretti” ve “Türk Cumhurbaşkanı Putin ile tekrar görüşme çağrısında bulundu: sorunun daha fazla tırmanmasını istemiyor” şeklindedir. Çince yayımlanan ve bu nedenle Çin vatandaşlarına hitap ettiği düşünülebilecek olan bu haberlerin Türkiye’nin kamu diplomasi çalışmalarına katkı sunması beklenemez. Ayrıca Çince yayımlanan haberlerin güncel olmadığı da dikkat çekmektedir. Çince yayımlanan son haberin 2015 yılına ait olması, vakfin Türk kamuoyuna yönelik faaliyetlerde bulunduğu algısını güçlendirmektedir. Bu nedenlerle, bir Türk tarafından kurulan vakfin ÇHC’nin kamu diplomasi faaliyetlerine hizmet ettiği söylenebilir.

4.4.3. Çin Kültür Merkezi

Çin Kültür Merkezi’nin temelleri 1999 yılında atılmış olmakla birlikte Çince kurslarının başlangıcı olan 2002 tarihi kuruluş yılı olarak kabul edilmektedir²⁵⁴. Çin Kültür Merkezi çalışmaları ile Türk vatandaşlarının, Çin kültür ve medeniyetini daha iyi tanımasını ve benimsemesini sağlamayı ve iki kültür arasında köprü vazifesi görmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla bu kuruluş; Çin kültürünün parçaları olan, Çince, Çin sporu, Çin mutfağı, Çin sanatları gibi akla gelebilecek her alanda seminerler ve organizasyonlar düzenlemektedir. Bu seminer ve organizasyonların yanı sıra Çince öğrenimine yönelik kurslar da bu merkez tarafından verilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’deki üniversiteler ile işbirlikleri yapan kurum üniversitelerde “Kolay Çince Programları” düzenlemektedir. İlki 2017 yılında Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler kulübü ile yapılan işbirliği çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup, Gediz Üniversitesi ile aynı yıl yapılan işbirliği ile üniversitenin lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine Çinli öğretmenler tarafından Çince eğitimler verilmiştir.

Çin Kültür Merkezi’nin bir diğer faaliyeti ise burslardır. Kurum gerek Türkiye’deki Çince kurslarda burs imkanı sağlamakta gerekse de Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi işbirliği ile bir sene eğitim imkanı vermektedir. Yurtiçinde eğitim bursu kazanan öğrencilerden, aynı zamanda öğrencilerin kayıtlı oldukları üniversitelerde kurumun temsilcisi olmaları talep edilmektedir²⁵⁵.

Bu kurum düzenli aralıklarla Kuşak ve Yol dergisi adlı dergiyi yayımlamaktadır. Üç ayda bir hem Türkçe hem de Çince yayınlanan dergi, Türkiye ve Çin arasındaki kültür,

²⁵⁴İnternet: Hakkımızda, Çin Kültür Merkezi, Web: <https://cinkultur.com/hakkimizda/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁵ İnternet: 2020 Çince Eğitim Bursu Kazananlar Açıklandı, Web: <https://cinkultur.com/2020-cince-egitim-bursu-kazananlar-aciklandi/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.

ticaret, diplomasi ve iletişim alanlarındaki eksikliğin kapatılabilmesi amacını gütmektedir²⁵⁶.

Bunların yanı sıra, Çin kültür merkezi, kurumsal Çin danışmanlığı da yapmaktadır. Çin Kültür Merkezi, ÇHC ile çalışan özel şirket ve devlet kurumlarına danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Bu merkez tarafından sunulan hizmetler; ÇHC’nde ve Türkiye’de Çince tanıtım hizmetleri, tercüme hizmetleri, Çin merkezli sosyal medya uygulamalarının kullanımını öğretilmesine yönelik hizmetler, Çin vize işlemleri, ÇHC’nde ve Türkiye’de karşılama hizmetleri olarak sıralanabilir. Bu hizmetler ile merkez, ÇHC ile iş yapan veya yapmak isteyen, özel şirketlerin ve devlet kurumlarının karşılaşabilecekleri sorunları çözme amacı gütmekte ve bu ülke ile iş yapılmasını kolaylaştırmak istemektedir.

4.4.4.Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği (UYSİD)

Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği (UYSİD) 2010 yılında kurulmuştur. Dernek, tüzüğünde amacını;

“ Dernek, Türkiye sınırları içerisinde ve Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve diğer ülkelerde yaşayan Uygur işadamlarının planlı, sürdürülebilir bir yardımlaşma ve dayanışma çatısı altında buluşmasını sağlamak, işbirliği ve eşgüdüm oluşturmak, güçlü bir iletişim ve paylaşım ağı kurmak, sivil toplum algısını geliştirmek, üyelerin kişisel ve kurumsal ve mesleki gelişiminin desteklenmesi amacıyla çalışmalar yapmak veya bu konuda faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlara destek vermek, girişimci ruha sahip gençleri iş hayatına yönlendirmek ve desteklemek, imkanı olmayan yoksul çocuklara tahsil ve burs imkanı sağlamak, amaç ile sınırlı olmak üzere elde edilen görüş ve önerileri karar alıcılar ile paylaşmak, amaç ile uyumlu olmak kaydı ile sosyal ve kültürel faaliyetler yapmak, Uygur halkının yoğunlukla yaşadığı Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti halkları arasında diyalog ve inisiyatif geliştirmek amacı ile kurulmuş, hukukun üstünlüğü ilkesine, demokratik toplum gereklerine saygılı ve bağlı bir dernektir. ” şeklinde açıklamıştır²⁵⁷.

²⁵⁶İnternet: Kuşak ve Yol Dergisi Hakkında, Web: <https://cinkultur.com/kusak-ve-yol-dergisi/> adresinden 15.10.2021) tarihinde alınmıştır.

²⁵⁷İnternet: Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği Resmi İnternet Sitesi, Uygur ve Sanayici İşadamları Derneği Tüzüğü, Web: <http://uysid.com/uysid.html> adresinden 05.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Dernek Uygur işadamlarının çıkarlarını korumak ve adı geçen iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesi amacı güttüğünü söylese de, ÇHC hükümeti ile ilişkili olduğu eleştirileri ile karşı karşıya kalmıştır. Dernek, Türkiye’deki faaliyetlerinde ÇHC’nin politikalarına bağlı olarak hareket ettiği ve onların politikalarına hizmet ettiği eleştirileri ile karşı karşıyadır. Yaşanan bazı olaylar, bu eleştirilerin haklılık payının bulunduğunu göstermektedir. Bu olaylardan birisi, derneğin kendi internet sitesinde görülmektedir. Derneğin resmi internet sitesinde yer alan ve dernek başkanı Sabir Doğda imzası taşıyan yazıda²⁵⁸ ÇHC’nde Uygurların yaşadığı bölgeden Sincan Özerk Bölgesi olarak bahsedilmektedir. Bu bölgede yaşayan insanlar ve bu bölgeden göç ederek Türkiye’ye gelen Uygurlar bu bölgeye Doğu Türkistan demektedirler. Bu tarihten gelen bir tanımlamadır. Dernek başkanının Sincan ifadesini kullanması, derneğin ÇHC yönetimi politikalarına bağlı olduğu şeklinde yorumlanmaya açıktır. Aynı yazıda, derneğin kuruluşundan kısa süre önce dernek yetkililerinin, ÇHC Başbakanı Wen Jiabala ile bir otelde görüştüğünün belirtilmesi zamanlama itibariyle dikkat çekmekte ve derneğin ÇHC aracılığıyla kurulduğu algısını güçlendirmektedir. Son olarak, dernek başkanının, ÇHC ile yakın ilişkileri olan Aydınlık gazetesinde, Şule Perinçek’e röportaj vermesi²⁵⁹, derneğin, Türkiye ile ÇHC arasında önemli bir sorun potansiyeli yaratan Uygur meselesinde Türk kamuoyuna yönelik faaliyetler yürüten ve ÇHC etkisinde olan bir dernek olduğu kanısını sağlamlaştırmaktadır.

4.4.5. Hayalimdeki Çin Resim Yarışması

Hayalimdeki Çin resim yarışması, 2016 yılından bu yana, devlet orta öğretim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’nin izni ile Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı tarafından düzenlenmektedir²⁶⁰. 2021 yılında, Türk- Çin diplomatik ilişkilerinin 50’inci yılı konsept olarak belirlenmiştir. Bu yarışmada dereceye giren lise öğrencileri 10 günlük ÇHC gezisine götürülmektedir. Ayrıca öğrencilerden döndüklerinde “Gördüğüm Çin” temalı bir resim yapmaları zorunlu tutulmaktadır. Bu yarışmada dereceye giren öğrencilere “Türkiye-Çin Umut Yıldızları

²⁵⁸İnternet: Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği Resmi İnternet Sitesi, Hakkımızda, Web: <http://uysid.com/hakkimizda.html> adresinden 05.03.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁹ İnternet: Aydınlık Gazetesi, Uygurlar, Türk-Çin Ticaretinde Önemli Rol Oynuyor, 18 Temmuz 2020, Web: <https://www.aydinlik.com.tr/haber/uygurlar-turk-cin-ticaretinde-onemli-rol-oyunuyor-213512> (Erişim Tarihi: 05.03.2022)

²⁶⁰ İnternet: Hayalimdeki Çin Resim Yarışması, Web: <http://ubikav.org.tr/2021/03/15/hayalimdeki-cin-resim-yarismasi-2021/> (Erişim Tarihi: 16.10.2021)

adı verilmektedir²⁶¹. ÇHC'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından desteklenen proje ile Çin kültürüne yönelik merakın oluşması amaçlanmaktadır.

4.4.6. Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) Türkiye İlişkileri

Asya Altyapı ve Yatırım Bankası'nın ÇHC'nin kamu diplomasisinde önemli bir araç olduğu daha önce söylenmişti. Özellikle, doğrudan bu kuruluşun sahibi olmasa dahi yönetiminde etkin olması, kuruluş içerisindeki üyeler arasındaki en önemli ekonomik güç olması ve üyeleri ile gerek ekonomik, gerekse siyasi açıdan asimetrik bir ilişkiye sahip olması bu kuruluştaki ağırlığını arttırmaktadır. ÇHC'nin AIIB içerisindeki gücü, bu kuruluşun faaliyetlerinin ÇHC'nin hanesine olumlu sonuçları olmasına neden olmaktadır. Türkiye'de, hem doğrudan hükümet hem de Türkiye'de bulunan özel sektör aktörleri, AIIB ile projeler geliştirmektedir.

Onay Yılı	Sektör	Projenin Adı	Finans (milyon dolar)
2021	Finans	Türkiye İşbankası Covid 19 Kredi Hattı Projesi	100
2021	Finans	Eximbank Covid 19 Kredi Hattı Projesi	250
2020	Finans	Akbank Covid 19 Krizi İyileşme Kredisi	100
2020	Kamu Sağlığı	Covid 19 Tıbbi Acil Durum Müdahalesi Projesi	82,6
2020	Ulaştırma	İzmir Metrosu Genişletme Faz 4 Çalışması: Fahrettin Altan-Narlidere Hattı	56
2020	Finans	Covid 19 Kredi Hattı Projesi	500
2019	Enerji	Efeler 97.6 MWE Jeotermal Santrali Genişletme Projesi	100
2019	Kent	İstanbul Sismik Riski Azaltma ve Acil Durum Hazırlık Projesi	300
2019	Finansal Kuruluş	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği	200
2018	Finansal Kuruluş	Türkiye Sinai Kalkınma Bankası Sürdürülebilir Enerji ve Altyapı	200
2018	Enerji	Tuz Gölü Türkiye Gaz Depolama Genişletme Projesi	600

Tablo 4.8. Türkiye'nin AIIB Tarafından Onaylanan Projeleri²⁶²

²⁶¹ İnternet: "Hayalimdeki Çin" Ödülleri Verildi, Web: <https://aydinlik.com.tr/hayalimdeki-cin-odulleri-verildi-255098> (Erişim Tarihi: 16.10.2021)

²⁶² İnternet: AIIB İnternet sitesi Web: https://www.aiib.org/en/projects/list/year/All/member/Turkey/sector/All/financing_type/All/status/Approved ad- resinden 28.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Yukarıda yer alan tablo 4.8 bu zamana kadar, Türkiye'nin AIIB tarafından onaylanan projeleri listelemektedir. 2018-2021 yılları arasında Türkiye'nin 11 projesi AIIB tarafından onaylanmıştır. Bu 11 proje için toplam yaklaşık 2.5 milyar dolarlık bir finansman sağlanmıştır. Bu projeler arasında finans, ulaşım, enerji ve kamu sağlığı gibi çeşitli sektörler bulunmaktadır. Ancak özellikle Covid-19 pandemisi altında geçen dönemde, projelerin de bu alanlara yoğunlaştığı görülmektedir. Pandemiye bağlı olarak yaşanan ekonomik sıkıntı ve kredi ihtiyacı nedeniyle Türkiye'deki özel bankalar, Türkiye üzerinden kredi almakta ve bu kredileri de Türkiye'de müşterilerinin kredi ihtiyacı için kullanmaktadır. Ancak bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, bankalara sağlanan kredilerin doğrudan halka yani kamuoyuna yönelik bir etkisi yoktur. Kamuoyu tarafından ÇHC'nin imajına olumlu katkı sunacak projeler daha ziyade altyapı projeleri olarak görülebilir. Örneğin, kamu sağlığına yönelik projeler veya Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığını azaltmaya yönelik enerji projeleri halkta doğrudan ÇHC'ne yönelik olumlu algının gelişmesine yol açabilecek projelerdir.

2018-2021 yılları arasında onaylanan 11 projenin yanı sıra hali hazırda onaylanmayı bekleyen projelerde vardır. Aşağıda tablo 4.10'da gösterilen 4 proje teklif edilmiş ve onaylanmayı bekleyen projelerdir. Onaylanmaları halinde 600 milyon dolarlık bir yatırımı ön görmektedir.

Sektör	Projenin Adı	Finans (milyon dolar)
Enerji	Osmangazi Elektrik Dağıtım Şebekesi Modernizasyon Ve Genişleme Projesi	75
Kentsel	İstanbul Atıktan Enerji Üretimi Projesi	100
Ulaşım	İzmir Metrosu 5.Etap: Üçyol-Buca Hattı	125
Ulaşım	Ispartakule-Çerkezköy Demiryolu Projesi	300

Tablo 4.9. Türkiye'nin AIIB Tarafından Onaylanmayı Bekleyen Projeleri²⁶³

Sonuç itibarıyla bakıldığında ÇHC'nin IMF tipi bir yapılanma olan AIIB aracılığıyla çoğunluğu gelişmekte olan ülkelere yönelik, onların gelişmelerine katkı sunacak projelere finansman sağlamaktadır. Bu durum hedef ülke halklarında,

²⁶³ İnternet: AIIB internet sitesi, Web: https://www.aiib.org/en/projects/list/year/All/member/Turkey/sector/All/financing_type/All/status/Proposed adresinden 30.10.2021 tarihinde alınmıştır.

ÇHC'ne yönelik “ülkemizin gelişimine katkı sunan ülke” algısını geliştirmekte ve ÇHC'nin kamu diplomasi çalışmalarına katkı sunmaktadır.

4.4.7. Türkiye'deki Konfüçyüs Enstitüleri-Sınıfları ve Faaliyetleri

ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerinin birinin Konfüçyüs enstitü ve sınıfları olduğu ve bu kurumlar ile yabancı ülkelerde Çince eğitimi başta olmak üzere kültürel faaliyetlerde bulunduğu daha önce söylenmişti. Bu ülke Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinde de bu enstitü ve sınıfları aktif olarak kullanmaktadır. Günümüzde Türkiye'de aktif olarak varlığını sürdüren dört Konfüçyüs enstitüsü bulunmaktadır.

Türkiye'de kurulan ilk Konfüçyüs enstitüsü Fatih Üniversitesinde kurulmuştur. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından kapatılan Üniversite aynı zamanda Türkiye'de en erken Çin Dili ve Edebiyatı bölümü açıldığı ve bölümdeki tüm akademisyenlerin Çinlilerden oluştuğu üniversitedir²⁶⁴. Günümüz itibarıyla var olan enstitülerden en erken kurulanı ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)'nde kurulan enstitüdür. 2008 yılında, Xiamen Üniversitesi işbirliği ile kurulan enstitü bir Türk ve bir Çinli müdür tarafından yönetilmektedir²⁶⁵. Dört Çinli okutmanın bulunduğu enstitü, hem ODTÜ öğrencilerine, hem de dışarıdan katılmak isteyen insanlara Çince eğitim vermektedir. Ancak ODTÜ'de var olan enstitünün tek amacı veya faaliyeti dil eğitimi değildir. Dil eğitiminin yanı sıra, ODTÜ ve Çin Üniversiteleri arasında, lisansüstü eğitim gören öğrencilerin ve öğretim üyelerinin iki ülke arasındaki hareketliliğini arttırmayı hedeflemekte, ayrıca, Çin dersleri, filmleri ve TV programları ile Türk toplumunun Çin toplumu ile ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır²⁶⁶.

Türkiye'de kurulan ikinci Konfüçyüs enstitüsü 2010 yılında, Boğaziçi Üniversitesi ile Shangai Üniversitesi ortaklığıyla kurulmuştur. Boğaziçi Üniversitesi Konfüçyüs enstitüsü, amacını; Çince eğitim verilmesi, kültür alışverişi, akademik işbirliği ve İstanbul'da Çince öğrenme ihtiyacını karşılama olarak belirtmiştir²⁶⁷. Kurum,

²⁶⁴ Karluk,(2017a) 307.

²⁶⁵ İnternet: ODTÜ Konfüçyüs Merkezi, Web: <http://ci.metu.edu.tr/tr> adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁶⁶İnternet: ODTÜ Konfüçyüs Merkezi, Amaçlarımız, Web: <http://ci.metu.edu.tr/tr/amaclarimiz> adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁶⁷İnternet: Boğaziçi Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü Hakkımızda, Web: http://www.confucius.boun.edu.tr/?page_id=2&lang=tr adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Türkiye’de Çince eğitimin yanı sıra, kısa süreli veya dönemlik burslar vermekte olup, öğrencilerin Çin’de eğitim almaları sağlanmaktadır.

Türkiye’de kurulan diğer bir Konfüçyüs enstitüsü ise 2013 yılında Okan Üniversitesi ile Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi işbirliği ile kurulan enstitüdür. İstanbul Okan Üniversitesi’nin Çince eğitimleri çeşitli kesimlere yönelik olarak sınıflandırılmıştır. Okan Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü;

1. Okan Üniversitesi Çince Mütercim Tercümanlık Ana Bilim Dalı öğrencilerine verilen dersler,
2. Okan Üniversitesi ve Okan Koleji çalışanlarına verilen dersler,
3. Halka açık Çince dersler,
4. Konfüçyüs Sınıfları yoluyla verilen dersler,
5. Okan Koleji velilerine verilen Çince dersler,

olmak üzere öğrencilere, halka ve hatta öğrenci velilerine Çince eğitimi vermektedir²⁶⁸. Okan Eğitim Kurumları, Okan Üniversitesi’nin yanı sıra, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde de eğitim vermekte olup, Konfüçyüs sınıfları vasıtasıyla Konfüçyüs enstitüsü ile işbirliği gerçekleştirmektedir. Türkiye’nin ilk Konfüçyüs sınıfının açıldığı okulda öğrenciler, anasınıfından liseye kadar Çince eğitim alabilmekte ve Çin kültürünü tanımakta olup burada Çince eğitim alan ve Çin kültürü öğrenen bazı ilkokul öğrencilerinin Çin’de eğitim alma isteklerini dile getirdiği yapılan haberlere yansımaktadır²⁶⁹. Çince eğitimin yanı sıra Okan Üniversitesi’nde iki ülke halkının yaklaşması ve birbirlerini daha iyi anlaması ve tanınması amacıyla çeşitli forumlar ve festivaller yapılmaktadır. Bu duruma örnek vermek gerekirse, Okan Koleji ve Okan Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü işbirliği ile geleneksel olarak “Çin Kültürü ve Çince Festivali” düzenlenmektedir. 2021 yılında pandemi nedeniyle online olarak gerçekleştirilen festival geleneksel hale gelen festivallerden beşincisidir²⁷⁰.

Türkiye’de kurulan sonuncu Konfüçyüs enstitüsü ise 2017 yılında Yeditepe Üniversitesi ile Nankai Üniversitesi arasındaki ortaklık ile kurulan enstitüdür.

²⁶⁸ İnternet: Konfüçyüs Enstitüsü Çince Dersleri, Web: <https://www.okan.edu.tr/ci/sayfa/3045/cince/> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁶⁹ İnternet: Türkiye’nin Küçük Konfüçyüs’leri Yetiştiriyor, Web: <https://www.dha.com.tr/egitim/turkiyenin-kucuk-konfucyusleri-yetisiyor/haber-1565117> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁷⁰ İnternet: Online Çince Festivali, (2021, 19 Ocak), Web: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/online-cince-festivali-41718479> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Yeditepe Üniversitesi'ndeki Konfüçyüs Enstitüsü'nün temel amaçları; Çin dili öğrenimini ve Türkiye ile ÇHC arasında kültürel alışverişi teşvik etmek olarak belirtilmiştir²⁷¹. Çince eğitimlerin yanı sıra, diğer Konfüçyüs enstitülerine benzer şekilde çeşitli burslar yoluyla faaliyetler yürütmekte, ayrıca işbirliği içerisinde olduğu üniversite ile Çin'de öğrencilerine yaz kampları organize etmektedir.

Türkiye'de mevcut olan bu 4 enstitünün yanı sıra 2018 yılında imzalanan mutabakat ile Sakarya Üniversitesi'ne de Konfüçyüs Enstitüsü açılması kararlaştırılmıştır. Sakarya Üniversitesi ile Çin Başkent Spor Üniversitesi arasında imzalanan protokol ile Konfüçyüs Enstitüsünün kurulmasını kapsayan ve eğitim, kültür ve spor alanlarında işbirliğini arttırılmasını amaçlanmaktadır²⁷².

4.4.8. Türkiye'de Çin Medyası

Medyanın, ÇHC tarafından kamu diplomasi amacıyla ne şekilde kullanıldığına daha önce değinilmişti. Medyanın bu ülke tarafından kullanılmasında üçlü bir ayırım yapılmış, geleneksel medya, yeni veya sosyal medya ve yabancı medya kullanımı olarak anlatılmıştı. ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinde medyanın kullanılması incelenmesinde aynı ayırımı yapmak mümkündür. Bu başlık altında ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik gerçekleştirdiği kamu diplomasi faaliyetlerinde medyanın rolü üçlü bir ayırma tabi tutulacaktır.

Geleneksel medya olarak, televizyon, radyo, dergi gibi araçlar kullanılmaktadır. TV kanalları itibariyle bakıldığında, 2014 yılında Çin Merkez Televizyonu (CCTV) ile Türksat arasında yapılan işbirliği sonucunda CTV Türkçe, Türkiye'de yayın hayatına başlamıştır²⁷³. 2020 yılına kadar, yani Türksat uydusundan çıkarak dijital yayına geçtiği döneme kadar varlığını sürdürmüştür. CTV Türkiye'nin yanı sıra, China Radio International Türk (CRI Türk) ile Türkiye'de yayın yapmaktadır. 2016 yılında yayın hayatına başlayan radyo, günümüzde internet sitesi vasıtasıyla, radyo yayınlarının yanı sıra, canlı yayın yoluyla Çin dizileri ve belgeselleri de yayımlamakta olup bu özelliği ile bir TV kanalı vasfına da sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Türkiye'de Çin tezlerine paralel söylemlere sahip akademisyen veya gazetecilerin çeşitli konularda

²⁷¹ İnternet: Yeditepe Üniversitesi- Konfüçyüs Enstitüsü, Web: <https://confucius.yeditepe.edu.tr/en/about-us> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁷² İnternet: Sakarya Üniversitesi İnternet Sitesi, Web: <https://haber.sakarya.edu.tr/konfucyus-enstitusu-kurulacak-h83524.html> adresinden 07.03.2022 tarihinde alınmıştır.

²⁷³ Boztepe, (2016), 101.

yazdığı yazılarda kurumun internet sitesinde kendine yer bulmaktadır. Aynı şekilde, ekonomi, spor, kültür sanat ve bilim-teknoloji konularında yazılı haberlerde yayımlaması CRI Türk'ün gazete özelliğine sahip olduğunu da göstermektedir. Bu açılardan bakıldığında CRI Türk; radyo, TV ve gazete özelliği gösteren bir üst kuruluş olarak görülebilir. Bunların yanı sıra Türkiye'de Çin merkezli yayınlanan dergilerde bulunmaktadır. Bunlardan ilki "China Today Türkiye" dergisidir. 2012 yılından itibaren, Turkuvaz Yayıncılık ile Çin Ulusal Yayın Grubu (CIPG) arasında yapılan anlaşma ile Türkiye'de yayımlanmaya başlanmıştır²⁷⁴. Yılda 4 sayı şeklinde yayımlanan dergide Çin-Türkiye ilişkilerine yönelik haberler ağırlıklı olarak yer almakta, Türk işadamları, ÇHC'ne yatırım yapmaya davet edilmektedir²⁷⁵. Türkiye'de ÇHC'nin kamu diplomasisine katkı sunmak için yayımlanan bir diğer dergi ise Çin Kültür Merkezi Tarafından üç ayda bir Çince ve Türkçe çıkarılan "Kuşak ve Yol Dergisi" dir. Çin Kültür Merkezi'nin internet sitesinde derginin çıkarılış amacı, "Türkiye ve Çin arasındaki kültür, ticaret, diplomasi ve iletişim alanlarındaki eksikliğin kapatılabilmesi²⁷⁶" olarak ifade edilmiştir.

Yukarıda sayılan geleneksel medya araçlarının yanı sıra teknolojinin gelişmesine bağlı olarak yeni (sosyal) medyanın da kamu diplomasisinin bir aracı haline geldiği daha önce söylendi. ÇHC'de Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetlerinde yeni medyayı da kullanmaktadır. Öncelikle yukarıda sayılan tüm geleneksel medya araçlarının, internetin yaygınlaşması vesilesiyle aynı zamanda yeni medya araçları haline geldiği söylenebilir. CTV'nin dijital yayına geçmesi, CRI'nin internet sitesi ve youtube yayınlarıyla geniş kesimlere ulaşma çabası bu duruma örnektir. Aynı şekilde China Today Türkiye dergisinin akıllı telefon uygulamaları ile erişilebilir hale getirilmesi de geleneksel medya araçlarının, yeni medya araçlarıyla gelişmesine örnektir.

²⁷⁴ İnternet: China Today, Türkiye'de Turkuvaz Medya tarafından yayınlanacak -Çalık Holding iştiraki olan Turkuvaz Medya, Çin'in en çok okunan dergilerinden China Today'i okurlarla buluşturmak üzere işbirliğine imza attı (2012, 27 Eylül) , Web: <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/genel/china-today-turkiyede-turkuvaz-medya-tarafindan-yayinlanacak-calik-holding-istiraki-olan-turkuvaz-medya-cinin-en-cok-okunan-dergilerinden-china-todayi-okurlarla-bulusturmak-uzere-isbirligine-imza-atti/621453> adresinden (Erişim Tarihi: 22.10.2021) tarihinde alınmıştır.

²⁷⁵ Boztepe, (2016), 101.

²⁷⁶ İnternet: Kuşak ve Yol Dergisi Hakkında, Web: <https://cinkultur.com/kusak-ve-yol-dergisi/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Yabancı basın mensuplarının, kendi halklarının düşüncelerini etkileme gücüne sahip olması, kamu diplomasi faaliyetlerinde kendilerini önemli bir hale getirmektedir. ÇHC, bu nedenle, kamu diplomasi faaliyeti yürüttüğü ülke basınına bir araç olarak kullanmaktadır. Gazeteciler ile yakın ilişkilerin kurulması veya hedef ülkede yer alan basın organlarına ilan verilmesi bunlara örnek verilebilir. Türkiye özelinde baktığımızda da bu durum görülmektedir. Özellikle Türk kamuoyunda ÇHC'ne yönelik tepki oluşması durumunda veya böyle bir tepkinin oluşma ihtimali görüldüğünde Türkiye'deki gazeteciler vasıtasıyla Türk kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır. Buna verilebilecek yakın geçmişteki en iyi örnek Doğu Türkistan'da yaşanmakta olan insanlık suçlarına yöneliktir. Doğu Türkistan'da yaşanan olaylara yönelik, Türk kamuoyunda tepkilerin oluşması sonucunda ÇHC, Türkiye'den bazı gazetecileri ve Radyo ve Televizyon Kurulu (RTÜK) üyelerini yaşananların "Batı'nın uydurması" olduğunu göstermek için Çin'e götürmüştür²⁷⁷. Bu geziye katılan Türk gazeteciler, Türkiye'ye döndüklerinde Doğu Türkistan'da yaşananlar ile ilgili yanıldıklarını ve hatta Uygurların mutluluklarının yüzlerinden okunduğunu söylemişlerdir²⁷⁸. Bu görüşlerini çeşitli vesilelerle toplumla paylaşmaları, kamuoyunun, ÇHC lehine oluşmasına yol açmakta ve ÇHC'nin kamu diplomasi faaliyetlerine katkı sunmaktadır. Gazetecilerin, akademisyenlerin ve bürokratların ÇHC'ne yapmış olduğu geziler ve ziyaretlerde son yıllarda artış yaşandığı gözlenmektedir.

ÇHC'nin yabancı basını kullanmasının bir diğer yolunun ise basın organlarına verilen ilanlar olduğu söylenebilir. Bu ilanlar yoluyla ÇHC, Türk kamuoyuna kendi bakış açısını anlatmakta, aynı zamanda kamuoyunda tepki gösterilen konularda toplumu etkilemeye ve oluşan olumsuz imajı düzeltmeye çalışmaktadır. Bu durum ile ilgili güncel olan iki örnek verilebilir. Bu örneklerden ilki, 28 Mayıs 2020 yılında Hürriyet gazetesinin yayınladığı ve aşağıda görülen Resim 3.1'deki ilandır²⁷⁹.

²⁷⁷İnternet: Çin Gazetecileri Doğu Türkistan'a Götürdü. Atv muhabirinden Skandal İfadeler "Ne kadar Hata Yaptığımızı Gördük, (2019, 18 Ocak), Web: <https://www.habererk.com/gundem/cin-gazetecileri-dogu-turkistana-goturdu-atv-muhabirinden-skandal-ifadeler-ne-kadar-hata-yaptigimizi-gorduk-h85830.html> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁷⁸İnternet: Çin'in Uygur Gezilerine Katılan Türk Gazeteciler Neler Yazmıştı? (2020, 24 Ağustos), Web: <https://serbestiyet.com/featured/cinin-uygur-gezilerine-katilan-turk-gazeteciler-neler-yazmisti-39766/> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁷⁹ İnternet: Hürriyet Parayla Çin Propagandası Yaptı, Web: <https://farukbildirici.com/hurriyet-parayla-cin-in-propagandasini-yapti/> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.1. Hürriyet Gazetesinin 28 Mayıs 2020 tarihli basılı gazete haberi

Bu haber, Covid-19 salgınının Türkiye'yi etkilemeye başladığı, pandemi gerekçesi olarak ÇHC'nin görüldüğü ve ABD başkanı Donald Trump'ın, ÇHC'ni suçladığı bir dönemde yayımlanmıştır. Bu haber ile ÇHC'nin tezleri listelenmiş ve pandeminin yayılmasında ABD'nin etkisi dile getirilmiştir. İlk etapta gazetenin böyle bir konuyu haberleştirebileceği kabul edilebilir olsa da, gazete sayfasının sağ üst köşesinde bu sayfanın ÇHC'nin resmi haber ajansı olan Xinhua haber ajansı tarafından ilan yoluyla finanse edildiği görülmektedir. Bu durum, bu gazete haberinin pandemi nedeniyle ÇHC'nin Türkiye'de yara alan imajına yönelik bir kamu diplomasi çalışması olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Buna benzer haberler uzun yıllardır ÇKP yanlısı yayın yapan Aydınlık gazetesinde sıklaştıysa da diğer ana akım medya ve TV kanallarında ÇHC elçiliğinin bu tarz yayınlara ağırlık verdiği görülmüştür. Bu konuya verilebilecek ikinci örnek ise 13 Eylül 2021 tarihinde Milliyet gazetesinde yayımlanan ilandır. Aşağıda görülen Resim 3.2'deki ilan Doğu Türkistan'da yaşanan insanlık suçlarına karşı, orada yaşanan olaylara yönelik haberlerin gerçeği yansıtmadığı, orada yaşananların terörle mücadele olduğu ve halkın bu olaylardan olumsuz etkilenmediği iddia edilmiştir. Bir önceki ilanda olduğu gibi gazete haberi gibi görülen bu sayfada da sayfanın sağ alt köşesinde dikkatli bakılmadığı sürece görülmesi güç olan "bu bir ilandır" yazısı görülmektedir. Verilen iki örnekte de görüldüğü gibi ÇHC, Türk kamuoyunda kendisine yönelik tepki oluşturan konularda Türk medyasını kamu diplomasi faaliyetlerinde aktif şekilde kullanmaktadır.

Çin Xinjiang: Etnik Eşitlik Politikasının Tanığı ve Yararlananı

Çin Xinjiang, Uygur Çince Bölgesi, genellikle her bölge için ayrı bir yönetim birimi olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Yeni Çin devleti Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğunda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Yeni Çin devleti Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğunda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Xinjiang'da halkın cum güvenliği ve birliği için hakları tam olarak korunmaktadır.

Çin güvenliği ve birliği için hakları tam olarak korunmaktadır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Xinjiang'da halk hukuk çerçevesinde yaşama hakları sağlanmıştır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Xinjiang'da halk ekonomik hakları eşit biçimde sahiptir. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Urumchi'den Gök Manzara

Xinjiang'da halk ekonomik haklara eşit biçimde sahiptir

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Herkesin yeterince insan haklarına sahip olması, insanlığı toplumların yüce rüyası ve Xinjiang'daki çeşitli etnik gruplara mensup vatandaşlar da dahil tüm Çin halkının uzun süredir pesinde koşarak gerçekleşmesi için kesintisiz olarak çaba gösterdiği ortak bir hedeftir.

Urumchi'den Gök Manzara

Xinjiang'da halk ekonomik haklara eşit biçimde sahiptir

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin etnik politikası, etnik eşitlik politikası olarak tanımlanır. Xinjiang'da bir yandan çok etnik bir toplumun varlığı, diğer yandan ise etnik eşitlik politikasının uygulanması.

Resim 3.2. Milliyet Gazetesi'nin 13 Eylül 2021 tarihindeki basılı gazetesinde yer alan ilan

4.4.9. ÇHC'nin Türkiye'ye Yönelik Kamu Diplomasi Faaliyetlerinin Sonuçları

Kamu diplomasi faaliyetlerinin, ülkelerin amaçlarına hizmet edip etmediği, ya da ne ölçüde hizmet ettiğinin anlaşılabilmesi hedef ülke kamuoyunun o ülkeye bakışından anlaşılabilir. Özellikle yıllar içerisinde, kamuoyunun o ülkeye bakışında yaşanan değişim, tehdit veya müttetik olarak görüp görmemesi kamu diplomasi faaliyetlerinin başarılı veya başarısız olması ile açıklanabilir. Tabi bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, bir ülke kamuoyunun, diğer ülkeye yönelik görüşlerindeki değişimi yalnız kamu diplomasi faaliyetleri ile açıklamak yeterli değildir. Zira, ülkelerin dönemsel olarak uyguladıkları dış politikalar, ulusal ve küresel ekonomik durumlar, sosyolojik dönüşümler ülke kamuoylarının diğer ülkeye bakışını etkileyen unsurlardır.

Türkiye özelinde bakıldığında ÇHC'ne yönelik Türk kamuoyunun bakışını düzenli aralıklarla yapılan kamuoyu araştırmalarında görmek mümkündür. Bu araştırmalardan biri Kadir Has Üniversitesi tarafından her yıl düzenli olarak yapılan “ *Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması*²⁸⁰” dır. Her yıl düzenli olarak yapılan çalışma Türk kamuoyunun dış politikaya bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Türk kamuoyunun dış politikaya bakışına yönelik çeşitli veriler sağlamakta olup, bu çalışma için önem arz eden veriler aşağıda tablolar ile gösterilmiştir²⁸¹.

Adı geçen çalışmada elde edilen sonuçların ilki Türkiye'nin dostları listesidir. Katılımcılara belli ülkeleri sayarak “Size sayacağım ülkeler Türkiye'nin dostu mudur? Şeklinde formüle edilen soru sorulmuştur. Bu soruda ÇHC'ni Türkiye'nin dostu olarak görenlerin oranları aşağıda yer alan tablo 4.10'de gösterilmiştir. 2018 yılına kadar “Sizce Türkiye'nin en yakın dostu hangi ülkedir?” biçiminde açık uçlu olarak sorulan soru, 2019 yılı itibariyle mevcut hali ile sorulmaya başlanmıştır.

	2021 (%)	2020 (%)	2019 (%)
Evet	27	11,3	16,1
Hayır	42,2	67,5	63,7
Fikrim Yok	30,8	21,2	20,2

Tablo 4.10. Size Sayacağım Ülkeler Türkiye'nin Dostu Mudur? sorusuna ÇHC için verilen cevaplar

Bu soruya verilen cevaplara göre, 2019'da Türk halkının %16,1'i ÇHC'ni dost ülke olarak görürken, bu oran 2020'de %11,3'e düşmüş, 2021 yılında ise %27'ye yükselmiştir. 2020 yılındaki düşüşün covid-19 salgınının, ÇHC imajındaki olumsuz yansımaları olarak görmek mümkündür. 2021 yılında ise, ÇHC'ni dost olarak görenlerin oranında hızlı bir artış gerçekleşmiş ve Azerbaycan, KKTC, Gürcistan,

²⁸⁰ Bu çalışmada, düzenli olarak her yıl yapılan araştırmanın, 2018-2019-2020 ve 2021 yıllarında elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmada veriler, bu dört yılda da 26 ilde 18 yaş üstü %95 güven düzeyinde ± 3 hata payına sahip 1000 kişi ile gerçekleştirilen görüşmeler ile elde edilmiştir. Bu çalışmalardan 2018 ve 2019 yıllarında veriler, “Kantitatif” araştırma metoduyla, önceden hazırlanmış soru formatına bağlı yüz yüze görüşmeler ile elde edilmiştir. 2020 ve 2021 yıllarında ise yine kantitatif metod kullanılmış ancak pandemi dolayısıyla önceden hazırlanmış soru formatına bağlı online yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

²⁸¹ Oluşturulan Tablolar, Kadir Has Üniversitesi Tarafından 2021-2020-2019-2018 tarihinde yayımlanan “*Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması*” raporlarından elde edilmiştir.

İnternet:https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDPA2021_KHAS_WEBRAPOR-BASIN_08062021.pdf

https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/DPA2020_BASIN%5B1%5D_0.pdf

<https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDP-2019.pdf>

<https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDP-2018.pdf>

adreslerinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Özbekistan, Pakistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'nın ardından yedinci sıraya yükselmiştir.

2018 yılına kadar Türkiye'nin dostları sorusu bu çalışmada açık uçlu şekilde sorulmuştur. "Türkiye'nin en yakın dostu olan ülke hangisidir? Şeklindeki soruya yıllar içinde ÇHC cevabını verenlerin oranı artış göstermiştir. 2015 yılında katılımcıların sadece binde 4'ü ÇHC'ni Türkiye'nin en yakın dostu olarak görürken bu oran 2018'de binde 9 ile iki katına çıkmıştır.

	2018 (%)	2017 (%)	2016 (%)	2015 (%)
ÇHC	0,9	0,5	0,6	0,4

Tablo 4.11.Sizce Türkiye'nin en yakın dostu hangi ülkedir? sorusuna ÇHC cevabını verenlerin oranı

Kadir Has Üniversitesi tarafından yapılan Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırmasında, katılımcılara, bazı ülkelerin, Türkiye'ye tehdit oluşturup oluşturmadıkları konusundaki görüşleri de sorulmuştur. Bu soruya 2018 yılında katılımcıları % 41'i evet cevabını vererek ÇHC'ni Türkiye için bir tehdit olduğunu söylemiş, bu oran 2020'de %48,7'ye yükselmiş ancak 2021 yılında ciddi bir düşüş ile %18,9'a gerilemiştir. Bu oran ile ÇHC Türk kamuoyunda Türkiye için tehdit oluşturan on üçüncü ülke konumundadır.

	2021 (%)	2020 (%)	2019 (%)
Evet	18,9	48,7	41
Hayır	52,9	30,5	37,1
Fikrim Yok	28,2	20,8	21,9

Tablo 4.12. Size sayacağım devletler Türkiye için tehdit oluşturmakta mıdır? sorusuna ÇHC için verilen cevaplar.

Adı geçen araştırmada katılımcılara sorulan bir diğer soru Türkiye'nin hangi ülkeler ile işbirliği yapması gerektiği sorusudur. Çoklu yanıt verilebilen bu soruda ÇHC ile işbirliği yapmalı diyenlerin oranı 2021 yılındaki çalışmada %23'dür. 2013-2018 arasında % 3,1-4,8 oranında olan oran 2019'da % 10,4'de 2021'de ise % 23'e yükselmiş ve ABD, AB ve Rusya Federasyonunun ardından dördüncü sırada tercih edilmiştir. Türk kamuoyu, Türki Cumhuriyetleri, işbirliği yapılacak ülkeler kategorisinde ÇHC'nden geride görmektedir. Türkiye, Türki Cumhuriyetler ile işbirliği yapmalıdır diyenlerin oranı % 20,7'dir.

2021 (%)	2020 (%)	2019 (%)	2018 (%)	2017 (%)	2016 (%)	2015 (%)	2013 (%)
23	11,8	10,4	4,8	3,4	3,1	3,7	4,2

Tablo 4.13. Sizce Türkiye dış politikasını yürütürken hangi ülke ya da ülkelerle işbirliği yapılmalıdır? Sorusuna ÇHC cevabını verenlerin oranları

Çalışmada dikkat çekilmesi gereken bir diğer soru ise Türkiye'nin gelecek yıllarda karşılaşılabileceği önemli dış politika olaylarına yöneliktir. 2019 yılından itibaren Çin'in artan gücü Türkiye'nin gelecekte karşı karşıya kalması muhtemel olay olarak görülmektedir. Her ne kadar ÇHC'nin Türk kamuoyundaki algısı ÇHC adına olumlu gelişme gösteriyormuş gibi görülse de aynı zamanda bu ülkenin uluslararası alanda artan gücü bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır.

	2021	2020	2019
Çin'in artan gücü	16,2	14,9	6,3

Tablo 4.14. Önümüzdeki 10 yılda Türkiye'nin karşı karşıya geleceği en önemli üç dış politika olayı hangileridir sorusuna Çin'in artan gücü cevabını verenlerin oranı

Yukarıda yer verilen tablolardan anlaşılacağı üzere Türk kamuoyunun ÇHC'ne yönelik algısında geçmişten günümüze olumlu bir değişim gözlenmektedir. 2013-2021 yılları arasında ÇHC'nin, işbirliği yapılması gereken ülke olarak görenlerin oranı yüzde 4,2'den 23'e çıkması bu duruma örnektir. Aynı zamanda bu ülkeyi, Türkiye için tehdit olarak görenlerin oranlarında yaşanan değişim ve Türkiye için dost olarak görenlerin oranındaki artışlar bu durumu desteklemektedir. Ancak şu önemli noktaya tekrar değinmekte yarar vardır. Bu önemli nokta, yukarıda yaşanan değişimlerin salt ÇHC'nin kamu diplomasi çalışmaları ile ilgili olmadığıdır. Daha önce de değinildiği gibi kamuoyunun algısını değiştiren çeşitli nedenler olabilir. Kamu diplomasisi bu nedenlerden sadece birisidir. Ancak ÇHC'ne yönelik Türk kamuoyunda oluşan olumlu imajın nedenlerinden birisinin, bu ülkenin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri olduğunu söylemek mümkündür.

5. SONUÇ

Köklü bir tarihe ve devlet geleneğine sahip olan ÇHC, bir iç savaşın ardından 1949 yılında kurulmuştur. Mao Zedong önderliğinde ve Çin Komünist Partisi yönetiminde kurulan ülke, 1971 yılına kadar uluslararası alanda çoğu ülkelerce ve BM nezdinde resmen tanınmamıştır. Bu döneme kadar iç savaşı kaybeden ve Tayvan'a kaçan Milliyetçi Çin yönetimi, Çin'in resmi temsilcisi olarak uluslararası toplum ve özellikle BM nezdinde tanınmaktaydı. İlk kuruluş yıllarında daha çok içe dönük, görünüşte uluslararası politikadan nispeten uzak bir ülke profili çizen ÇHC'nde, Mao Zedong'un ölümü ile iç ve dış politikada değişimler yaşanmıştır. 1949 yılındaki kuruluşundan önce, Afyon Savaşı ile Batının yarı sömürgesi haline gelen ve Afyon Savaşı ile kuruluşu arasında geçen yaklaşık yüzyıllık süreyi "Aşağılanma Yüzyılı" olarak adlandırılan ülkenin lideri Mao Zedong'un, yönetimi boyunca geleneksel Çin yönetim tarzından uzaklaştığı gözlenmiş olsa da onun ölümü ile birlikte değişen yönetim, 1970'lerin sonlarından itibaren uluslararası ilişkilerde daha aktif davranmaya ve küresel dünyanın bir parçası olmaya çabalamıştır. 1971 yılına gelindiğinde, ÇHC'nin, dünyanın gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeleri ile ilişkilerin gelişmesi, yumuşama dönemi ile kutuplar arasında geçirgenliğin artması ve Avrupa'nın ÇHC ile ilişkilerini geliştirmeye başlaması gibi nedenlerin sonucunda ÇHC, BM tarafından tanınmış ve BMGK'nin daimi üyesi olarak uluslararası alanda etkin bir ülke konumuna yükselmiştir. Ayrıca bu dönemde ÇHC, ekonomik kalkınmasına ağırlık vermiş 1978 yılında hayata geçirdiği dışa açılma politikası ile 1992 yılında Çin Tarzı piyasa ekonomisine geçiş yapmıştır. Ekonomik alanda dışa açılması, ülkede bulunan çalışan ve nispeten ucuz iş gücüyle birleşince ÇHC 21.yüzyıl ile dünyanın üretim merkezi halini almış ve dünyanın en büyük ekonomilerinden biri haline gelmiştir. 1990'larda Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile ortadan kalkan iki kutuplu düzen, bu ülkenin ekonomik olarak gelişmesine daha fazla olanak sağlamıştır. 20.yüzyılın son çeyreği, ÇHC'nin ekonomik kalkınması için politikalar geliştirdiği ve uluslararası siyasetle yoğun bir şekilde ilgilenmediği bir dönemdir. Ancak ekonomik gelişimini tamamlaması ve dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi haline gelmesi ile birlikte siyasi ve askeri alanda da önemli adımlar atmıştır. 21.yüzyıl, tek kutuplu dünya düzeninden çok kutuplu dünya düzenine geçişin başladığı dönem olmuştur. Bu dönemde ekonomik gelişimini tamamlayan ÇHC, bir güç merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik gücünün, siyasi ve askeri alanlar ile desteklemesi gerektiğinin

bilincinde olan ülke, aktif bir dış politika izlemeye başlamış, diğer ülkeler ile ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerini geliştirmek ve bu yolla ulusal hedeflerine ulaşmak için politikalar geliştirmiştir. Bu amaçla ÇHC, dış politikasında birçok araç kullanmıştır. Bu araçlardan birisi de kamu diplomasisidir. Hedef ülke halklarının gönüllerini fethetmek, onlarda var olan algılarını kontrol etmek ve bu algıları olumluya çevirmek olarak tanımlanabilecek olan kamu diplomasisi dünyanın birçok ülkesi tarafından kullanılmaktadır. ÇHC’de bu alanda sahip olduğu kültürünü, ekonomisi ve diğer kamu diplomasi araçlarını kullanmaktadır.

ÇHC, kamu diplomasi çalışmalarına Afrika ülkeleri ve kendisine komşu olan ülkeler ile başlamıştır. İlk kurulduğu dönemde, dünyanın önemli bir kesimi tarafından Çin’in temsilcisi olarak tanınmayan ülke, kendisi gibi, çoğunlukla 20.yüzyılın ortalarında bağımsız olan Afrika ülkelerine yönelik kamu diplomasi politikaları geliştirmiştir. Bu dönemde yapılan kamu diplomasi faaliyetleri, Afrika kıtasında yer alan ülkelerin genel itibariyle ekonomik bakımdan gelişmemiş olması dolayısıyla, ekonomik yardımlar şeklinde gerçekleşmiştir. Afrika’ya yönelik kamu diplomasi çalışmaları 1971 yılında meyvesini vermiş, ÇHC’nin, BM’de Çin’in temsilcisi olarak tanınmasını öngören oylamada Afrika ülkelerinin yarısından fazlası kabul oyu vermiştir.

ÇHC, özellikle ekonomik kalkınmasını sağlaması ve buna paralel olarak 21.yüzyıl ile uluslararası siyasette etkili bir aktör haline gelmesi üzerine kamu diplomasi çalışmalarına ağırlık vermeye başlamıştır. Bu faaliyetlerine, günümüzde dünyanın birçok yerinde devam etmektedir. Dünyanın gelişmemiş veya az gelişmiş bölgelerinde, ağırlıklı olarak dış yardımlar veya altyapı-üstyapı çalışmaları ile faaliyet yürütürken, dünyanın gelişmiş coğrafyalarında eğitim, medya gibi araçlar ile çalışmalar yürütmektedir.

ÇHC’nin kamu diplomasi faaliyetlerini yoğunlaştırdığı ülkelerden birisi de Türkiye’dir. İki ülke arasındaki resmi ilişkilerin başlaması 1971 yılında olmuştur. İki kutuplu dünya düzeninde Batı Bloku içerisinde yer alan Türkiye, BM’nin ÇHC’ni tanımamasının ardından bu ülke ile ilişkilerini geliştirmiştir. Ancak 1971 ile 1990’ların başına kadar bu iki ülke arasındaki ilişkiler karşılıklı diplomatik ziyaretler ve kültürel faaliyetler ile sınırlı bir biçimde ilerlemiştir. Bu dönemde, 1971’de Başbakan Nihat Erim, 1982’de Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1985’de Başbakan Turgut Özal, 1995 yılında da Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ÇHC’ne ziyaretler gerçekleştirmiştir.

Türkiye’den ÇHC’ne gerçekleştirilen bu üst düzey ziyaretlere karşılık, 1984 yılında ÇHC Devlet Başkanı Li Xianian, 1986’da ÇHC Başbakanı Cao Ziyang Türkiye’ye ziyaret gerçekleştirmiştir. Özellikle 1990’lar, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişimde hız kazandığı dönemdir. İki ülkenin 1980’ler ile birlikte açık ekonomik politikalar benimsemesi 1990’lar ile iki ülke ilişkilerin başta ekonomi alanında olmak üzere gelişmesine yol açmıştır. İlk kez 2000 yılında 1 milyar doları aşan ticaret hacmi 2021 yılı itibariyle 36 milyar dolar seviyesine yaklaşmıştır. Ancak iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin 1995 yılından günümüze ÇHC lehine geliştiğini söylemek gerekir. 2021 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacminde ÇHC lehine yaklaşık 28 milyar dolarlık bir fazla vardır.

Her ne kadar iki ülke arasındaki ilişkiler 1990’larda ticari ve ekonomik yönde gelişme göstermişse de, 21.yüzyıl ile birlikte siyasi yöndeki gelişim önem kazanmıştır. Türkiye tarafından bakıldığında ÇHC, ticari ve ekonomik açıdan önemli bir ülke olarak görülmüştür. Bu durumun AK Parti iktidarıyla ÇHC-Türkiye ilişkilerinde daha belirgin ve belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik zorluklar ve Batı ile yaşanan siyasi çıkmazlara paralel olarak Batılı yatırımcıların Türkiye’yi pek tercih etmemesi, ÇHC’ni, Türkiye açısından önemli bir ekonomik partner haline getirmiştir. Elbette bu süreçte, Türkiye’deki Batı karşıtı Avrasyacı olarak bilinen güçler ile ÇHC’nin başarıyla yürüttüğü lobiciliğinin, Türkiye’yi, ÇHC’ne daha fazla yanaştırdığını da unutmamak gerekir. Çünkü ÇHC tarafından bakıldığında, Türkiye ekonomiden ziyade siyasi açıdan önem arz eden önemli bir ülkedir. ÇHC’nin kökleri çok eskilere dayanan siyasi ve güvenlik kaygıları, bu ülke için Türkiye’yi jeopolitik ve jeostratejik açıdan farklı bir konumda konumlandırmıştır. Bu siyasi ve güvenlik kaygıların başında da Osmanlı Devleti ile çok özel ilişki kuran Kaşgar Devleti’nin işgali sonrası ortaya çıkan Doğu Türkistan ve Uygur meselesi gelmektedir. İşgal altında tuttuğu bölgede yaşanan ağır insan hakkı ihlalleri sonucunda dünya kamuoyunda baskı altında kalan ÇHC, bölge ile ortak köken, inanç ve derin kültürel birlikteliği bulunan Türkiye’nin, Uygurların yanında durmaması, Uygurlar için ses veren Batı ile işbirliği yapmaması, özelde ÇHC iç güvenliği ve genelde Türk Dünyası politikası açısından çok önemlidir. Bu nedenlerden ötürü ÇHC, Türkiye’nin Çin karşıtı ülke olmaması ve kendi yanında yer alması için çok yönlü politikalar geliştirmektedir. Bu amaçla ekonomik gücünü etkin şekilde kullanan ÇHC, bunların yanı sıra diğer kamu diplomasi araçlarını da bu amaca uygun

olarak aktif şekilde kullanmaktadır. 21.yüzyılın, iki ülke arasında siyasi ilişkilerin gelişme dönemi olmasına paralel olarak ikili ziyaretler de bu dönemde artmıştır. Önce 2009 yılında Abdullah Gül, ardından 2015 ve 2019 yıllarında Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı sıfatı ile ÇHC'ne resmi ziyaretler gerçekleştirmiştir.

ÇHC'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri yürütmesindeki tek amacı siyasi nedenler midir? ÇHC için Türkiye'de yoğun politik ve kamu diplomasisi yürütmesinde Doğu Türkistan ve Uygur sorununun belirleyici olduğu açık bir şekilde söylenebilir. Ancak bunun yanında, Türkiye ekonomik açıdan da ÇHC için önem arz eden bir ülkedir. Türkiye, ÇHC'nin ilan ettiği “Bir Kuşak Bir Yol” projesinin güzergâhında bulunmaktadır. ÇHC için ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan önem taşıyan ve nüfuzunu arttırması beklenen bu projenin ortasında yer alan Türkiye ve Türk halkı, ÇHC için önemli bir hedef haline gelmektedir. Üçüncü olarak Türkiye'nin, hem AB hem Orta Doğu ile hem coğrafi hem tarihi hem de siyasi ilişkileri bulunması Türkiye'yi ÇHC için önemli bir konuma getirmektedir. Var olan bu nedenlere bağlı olarak, ÇHC, Türkiye'de kamu diplomasi faaliyetlerine ağırlık vermektedir.

ÇHC, Türkiye'de kültür faaliyetleri, eğitim faaliyetleri, medyaya yönelik faaliyetleri ve Türkiye'deki siyasi oluşumlar, dernek ve vakıf gibi kuruluşlar ile kamu diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye'deki belediyeler ile kardeş şehir uygulamaları, kültür anlaşmaları gibi uygulamalar ile özellikle ÇHC'nin dünyanın her kıtasında var olan Konfüçyüs enstitüleri ve Türkiye'deki medya unsurları ile Türkiye'de varlık göstermektedir. Bunların yanı sıra, sahip olduğu ekonomik gücünü de Türkiye'de, ÇHC'ne yönelik algıların kontrol edilmesi amacı ile kullanmaktadır. Türkiye'nin, son birkaç yıldır hissedilen ekonomik sorunlar sonucu doğrudan ÇHC'nden veya etkili olduğu kuruluşlardan krediler alıyor olması, ÇHC'ne yönelik “Türkiye'ye zor zamanında yardım eden ülke” algısını güçlendirmektedir. ÇHC'ne yönelik Türk kamuoyundaki algıların, bu ülke lehine geliştiği yapılan kamuoyu çalışmalarına da yansımaktadır. Kadir Has Üniversitesi'nin her yıl yaptığı “ Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması” adlı çalışma bu gerçeği göstermektedir. 2021 yılında yayımlanan raporda Türk halkının % 27'si ÇHC'ni dost ülke olarak tanımlamaktadır. Bu oranın 2019'da %16,1 2020'de ise % 11,3 olduğu göz önüne alındığında Türkiye'de ÇHC'ne yönelik olumlu algının geliştiğini söylemek mümkündür. Aynı çalışmada ÇHC'ni, Türkiye için tehdit oluşturduğunu düşünenlerin oranının 2019'dan

2021'e %41'den % 18,9 düşmesi de aynı sonucu göstermektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki Türkiye'de, ÇHC'nin artan gücünü tehdit olarak gören önemli bir kesimde bulunmaktadır ve yapılan çalışmalar bu grubun oranının da arttığını göstermektedir. Örneğin; Kadir Has Üniversitesi tarafından yapılan aynı çalışmada Türk kamuoyunun % 16,2'si Türkiye'nin yakın gelecekte karşılaşabileceği sorun olarak ÇHC'nin artan gücünü söylemiştir. Bu oran 2019'da % 6,3'dür. ÇHC'nin bir kesim tarafından tehdit olarak görülmesinin nedenlerinden birisi, iki ülke arasındaki ilişkilerin asimetrik bir şekilde gelişmesidir. Bu durumun temel nedeni olarak, özellikle 21.yüzyılın ikinci on yıllık döneminde artarak gelişen ilişkilerin, ÇHC'nin en güçlü olduğu dönemde, Türkiye'nin ise Batı ile sorunlar yaşadığı ve Batı'ya alternatif aradığı bir dönemde gerçekleşmiş olması söylenebilir. Bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerin eşitliğe dayalı ve dengeli bir şekilde gelişmesini engellemiş ve asimetrik bir durum yaratmıştır. Bu asimetrik ilişkilere birçok örnek vermek mümkündür. Ekonomik bir dengesizliğin varlığı zaten söylenmişti. 2010 yılında iki ülke arasında yapılan ve ticarette dengenin önemine vurgu yapan anlaşmaya rağmen ticaret dengesi ÇHC lehine her geçen yıl artmaktadır. Ancak asimetrik ilişkiler sadece ekonomi alanında değildir. Özellikle, kamu diplomasisinin önemli bir aracı olan ve ülkelerin kültürlerini hedef ülkeye tanıtmaya amacı güden kültür kuruluşlarında bu eşitsizlik göze çarpmaktadır. Çin Kültür Merkezleri, Türkiye'de 2000'lerin başında açılmış olmasına rağmen, bu merkezlerin karşılığı olan Yunus Emre Enstitüsü, Pekin'de ancak 2021 yılında uzun uğraşlar sonucu açılabilmiştir. Aynı şekilde siyasi alanda da eşit olmayan bir ilişki söz konusudur. 2017 yılında Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun "ÇHC'nin güvenliğini Türkiye'nin güvenliği gibi görüyoruz ve Türkiye'de ÇHC karşısı yayımlara ve gösterilere izin vermiyoruz" açıklamalarına karşın, ÇHC'nin Ankara Büyükelçisinin, Türkiye'de, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş'ı ve İYİ Parti genel başkanı Meral Akşener'i tehdit edebiliyor olması iki ülke arasındaki ilişkilerin dengesizliğini gözler önüne sermektedir. Bu duruma verilebilecek bir diğer örnek ise ülkelerin tehdit algılamaları üzerinedir. Türkiye, ÇHC'nin talebi üzerine Doğu Türkistan İslam Hareketi'ni terör örgütleri listesine alırken, ÇHC, PKK/PYD veya FETÖ'yü terör örgütleri listesine almamıştır. Türkiye'de, ÇHC'ni tehdit olarak görenlerin artış göstermesinin bir diğer sebebi de bu ülkenin Doğu Türkistan'da uyguladığı insan hakları ihlalleridir. Bu bölgedeki insanlar

ile köken ve dini bağı bulunan Türkiye toplumunun, bölgede uygulanan politikalara duyarsız kalması mümkün değildir.

Sonuç itibariyle bakıldığında, özellikle 21.yüzyıl ile uluslararası alanda aktif rol oynamaya başlayan ve bir küresel aktör olarak ortaya çıkma amacı güden ÇHC tüm dünyada kamu diplomasi faaliyetlerine hız vermiştir. Bu ülkelerden biri de, bu ülke için çeşitli nedenlerle önem arz eden Türkiye'dir. Kamu diplomasisinin birçok aracını kullanan ÇHC, Türkiye kamuoyu algısını kendi lehine çevirme gayreti içerisinde. Bu amacında da kısmen başarılı olduğu görülmektedir. Ancak buna rağmen, Türkiye'de ÇHC'ne yönelik var olan olumsuz algının da güçlendiği araştırmalara yansımaktadır. İki ülke arasında kurulan ilişkilerin eşitlik ve karşılıklılık ilişkisine dayanmayan doğası bu durumun önemli bir nedenidir. İki ülke arasında kurulan bu ilişki, egemen iki devlet ilişkisinden ziyade ÇHC etkisine giren bir Türkiye algısı yaratmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin, ÇHC tarafından Doğu Türkistan'da Uygurlara yönelik gerçekleştirilen ve soykırım olarak nitelenen ağır insan hakları ihlallerine yönelik sessiz kalması ve ÇHC ile ilişkilerinde bu durumu görmezden gelmesi, Türkiye'nin dünya kamuoyunda imajına olumsuz etki etmektedir. Bu durum "dünyanın neresinde olursa olsun mazlumun ve mağdurun yanındayız" diyen Türkiye Cumhuriyeti yönetici kadrolarının önündeki en büyük çelişki olarak görülmektedir. Bu gibi örneklerde görüldüğü üzere, ÇHC'nin etkisine giren Türkiye imajı özellikle Soğuk Savaş ile ortadan kalkan, ancak günümüz itibariyle yeniden ortaya çıktığı konuşulan iki veya çok kutuplu dünyada Türkiye için riskler barındırmaktadır. Uzun süre aktif tarafsızlık politikası ile tüm güç merkezleri ile ilişkilerini sürdüren Türkiye, dünyanın yeniden çok kutuplu bir hal alması ile bu dengeyi sürdürebilecek mi? sorusu önemli bir soru olarak ortada durmaktadır. Tarihsel olarak Batı ile ilişkileri bulunan Türkiye'nin karar vericileri, ÇHC ile arasındaki bu asimetric ilişkiyi devam ettirmek istemez ve Batı ile ilişkilerini eski haline döndürmek isterse, ÇHC kamu diplomasi faaliyetlerinden etkilenen kamuoyunu aynı şekilde ve aynı hızla yanına çekebilecek mi? sorusu cevaplanması gereken sorulardır.

KAYNAKLAR

- Adıbelli, B. (2016), *Osmanlı'dan Günümüze Türk-Çin İlişkileri*, (İkinci Baskı), İstanbul: IQ Kültür sanat Yayıncılık.
- Ağırman, C. Ş. (2017), A study on States' use of Media Tool within the Context of Propaganda and Soft Power, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aizezi, M (2019), Çin'in Ülke Markasının Oluşumunda Kamu Diplomasisinin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akdağ, Z. (2019), "Türkiye-Çin İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 40-57.
- Aksoy, V. (2019), Global Public Diplomacy, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akzeybek, R. (2018) Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları: Afrika Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Anlamassova, M. (2017), Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Kullanımı ve Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Armitage, R.L , Nye, J. (2007), "A smarter, more Secure America", *Center for Strategic and International Studies*.
- Arslan, M. (2019), Dış politikada yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin bir yumuşak güç enstrümanı olarak YTB örneği, Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, M. (2020), Propagandanın Kamu Diplomasisine Dönüşümü: Nazi Almanyası'nın(1933-1945) ve Federal Almanya'nın (2007-2020) Türkiye'deki Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Atlı, A. Ünay, S. (2014), *Küreselleşme Sürecinde Çin-Türkiye Ekonomik İlişkileri*, Ankara: Seta Yayınları.
- Aydemir, E. (2015) Dış Politikada Stratejik Bir Değer Olarak Yumuşak Güç Unsurunun Medyada Kullanımı: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Medyanın Kullanımının Karşılaştırılması, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydemir, E. (2019), "Çin'in Küresel Bir Yumuşak Güç Hareketi: CGTN'nin İncelenmesi", *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 7(19), 260-275.
- Bayram, M. & Emiroğlu, H. (2020). "Çin Tarzı Uluslararası İlişkilerin Analitik Çerçevesi: Yeni-Haraççılık", *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1) , 29-44.
- Bilkay, S. (2015) Civil Aviation as an Element of Soft Power in Turkish Foreign Policy: Turkish Airlines Case Study, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boztepe, V. (2016) " Bir Yumuşak Güç Kaynağı olarak Türkiye'deki Çin Medyası", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), 93-110.

- Çeçen H. (2020), *Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası*, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Çorlu, M. K. (2019), *Soft Power in Turkish foreign policy: Yunus Emre Institute, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Demirağ, Y. (2014). “1755-1949 YILLARI ARASINDA DOĞU TÜRKİSTAN” *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* , (3) , 229-245.
- Duran, H. , Yılmaz, K.K (2020), “Çin’in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi”, *Stratejik Public Management*, 6(11), 77-90.
- Durdular, A. (2018), “Çin’in Ortaklık İlişkileri ve Türkiye-Çin Stratejik İşbirliği”, *Avrasya Etüdleri*, 53(1) s.117-144.
- Fidan, G. (2011). “Ming tarih Kayıtlarına Göre 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu-Ming Çin'i İlişkileri”,*Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* , (30) , 275-287.
- Güneş İ, Eren, E. (2021), “Yerel Yönetim Diplomasisi Özelinde Kardeş Şehir Uygulamasıyla İstanbul Örneği”, *Strategic Public Management Journal*, 7(13), 35-59.
- Heywood, A. (2011), *Global Politics*, Birleşik Krallık: Palgrave Foundations:2011.
- Heywood, A. (2016), *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, (Üçüncü Baskı), (çev. F. Bakırcı), Ankara: BB101 Yayınları.
- Honghui P. (2016), “Prospects for Sino-Turkish Relations”, *China Quarterly of International Strategic Studies*, 2(1), 101-117.
- Inavov I. (2020), “Reshaping US Smart Power: Towards a Post Pandemic Security Architecture”, *Journay of Strategic Security*, 13(3), s.46-74.
- Ismayılzade, T. (2019), *Soft Power and Conflict transformation: The case of Taiwan*, Yüksek Lisans Tez, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnternet: About us, Web: http://www.chinawatch.cn/static_e/aboutus/ adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Erdoğan: Şangay Beşlisi İçerisinde Neden Türkiye Olmasın diyorum (2016, 20 Kasım) Web: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611201025892702-erdogan-ab-sanghay-beslisi/> adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: “Hayalimdeki Çin” Ödülleri Verildi, Web: <https://aydinlik.com.tr/hayalimdeki-cin-odulleri-verildi-255098> adresinden 16.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: 2018 Fıfa World Cup Russia: Global Broadcast and Audience Summary, Web: <https://resources.fifa.com/image/upload/2018-fifa-world-cup-russia-global-broadcast-and-audience-executive-summary.pdf?cloudid=njqsntvrvdq8ho1dag5> adresinden 27.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: 2020 Çince Eğitim Bursu Kazananlar Açıklandı, Web: <https://cinkultur.com/2020-cince-egitim-bursu-kazananlar-aciklandi/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: 2021 Military Strength Ranking, Web: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> adresinden 13.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: AB İnsan Hakları İhlalleri Gerekçesiyle Türkiye'ye Yapılan 85 Milyon Euro Yardımı Kesti (2019, 19 Kasım) Web: <https://tr.euronews.com/2019/11/19/ab-insan-haklari-ihlalleri-gerekcesiy-le-turkiye-ye-yapilan-85-milyon-euro-yardimi-kesti>

[haklari-ihlalleri-gerekcesiyle-turkiyeye-yapilan-85-milyon-euro-yardimi-kesti](#)
adresinden (30 Ocak 2021) tarihinde alınmıştır.

İnternet: ABD ve Kuzey kore'nin Gündemi Gıda Yardımı, (2012, 7 Mart), Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120307_nkorea_aid.shtml, adresinden 25 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: About us, Web: <https://www.globaltimes.cn/about-us/> adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: About us: About China Daily Group, Web: https://www.chinadaily.com.cn/e/static_e/about adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: About us-China Global Television Network, Web: <https://www.cgtn.com/about-us>, adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Ahmad, S. (2019), New Era of China-Pakistan Relations in the 21st Century: The Challenges Ahead, World Focus Dergisi, Web: https://www.academia.edu/38821361/New_Era_of_China_Pakistan_Relations_in_the_21st_Century_The_Challenges_Ahead adresinden 03.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: AIIB İnternet sitesi Web: https://www.aiib.org/en/projects/list/year/All/member/Turkey/sector/All/financing_type/All/status/Approved adresinden 28.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: AIIB internet sitesi, Web: https://www.aiib.org/en/projects/list/year/All/member/Turkey/sector/All/financing_type/All/status/Proposed adresinden 30.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Asya Altyapı ve Kalkınma Bankası , Web: https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/download/articles-of-agreement/basic_document_english-bank_articles_of_agreement.pdf adresinden 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Asya Altyapı ve Yatırım Bankası, Web: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> adresinden 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Aydın. F, TASAM, Çin, Gwadar Limanı ve Hindistan'ın Tehdit Algısı, (2020, 2 Mart) Web: <https://www.tasav.org/index.php/cin-gwadar-limani-ve-hindistan-in-tehdit-algisi.html> adresinden 20.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Aydınlık Gazetesi, Uygurlar, Türk-Çin Ticaretinde Önemli Rol Oynuyor, (2020, 18 Temmuz), Web: <https://www.aydinlik.com.tr/haber/uygurlar-turk-cin-ticaretinde-onemli-rol-oyunuyor-213512> adresinden 05.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: BBC News Türkçe, Çin: Türkiye Şangay İşbirliği Örgütü'ne üyelik başvurusu yaparsa değerlendiririz, (2016,21 Kasım), Web: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38051010> adresinden 09.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Beijing Covert Radio Network airs China-friendly news Across Washington, and the World, (2015, 2 Kasım), Web: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/#article-voice-of-china> adresinden 06.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Belt And Road Portal, <https://beltandroad.hktdc.com/en/country-profiles> adresinden 24.08.2021 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Biz Kimiz, Türk- Çin Dostluk Vakfı, Web: <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/sayfa.php?id=7> adresinden 13.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Blinken: Türkiye NATO'da demirli kalmaya devam etmeli, DW, (2021, 23 Mart), Web: <https://www.dw.com/tr/blinken-t%C3%BCrkiye-natoda-demirli-kalmaya-devam-etmeli/a-56959520> adresinden 09.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Boğaziçi Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü Hakkımızda, Web: http://www.confucius.boun.edu.tr/?page_id=2&lang=tr adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Bonyhady, N. Wong, K. WeChat, the Chinese mega app, can do almost everything including election misinformation, (2022, 13 Mayıs) Web: <https://www.smh.com.au/technology/wechat-the-chinese-mega-app-can-do-almost-everything-including-election-misinformation-20220511-p5akh0.html> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Brugier, C. (2014). China's way: the new Silk Road. European Union Institute for Security Studies (EUISS). Web: <http://www.jstor.org/stable/resrep06773> adresinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Cai, P. (2017). Understanding China's Belt and Road Initiative. Lowy Institute for International Policy. Web: <http://www.jstor.org/stable/resrep10136> adresinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Chen, A. What Was With That Laundry Ad?: A History of Anti-Black Racism in China, Web: <https://daily.jstor.org/what-was-with-that-laundry-ad-history-of-anti-black-racism-in-china/> adresinden 05.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China (Includes Tibet, Hong Kong and Macau) 2014 International Religious Freedom Report Web: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/238500.pdf> adresinden 28.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China Daily Twitter Hesabı, Web: <https://twitter.com/chinadaily> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China Statistical Year Book 2011, Web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2011/indexeh.htm> adresinden 24.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China Statistical Yearbook 2021, <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm> adresinden 30.01.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China Statistical Yearbook 2021, web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2021/indexeh.htm> adresinden 01.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: China Today, Türkiye'de Turkuvaz Medya tarafından yayınlanacak -Çalık Holding iştiraki olan Turkuvaz Medya, Çin'in en çok okunan dergilerinden China Today'i okurlarla buluşturmak üzere işbirliğine imza attı (2012, 27 Eylül), Web: <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/genel/china-today-turkiyede-turkuvaz-medya-tarafindan-yayinlanacak-calik-holding-istiraki-olan-turkuvaz-medya-cinin->

en-cok-okunan-dergilerinden-china-todayi-okurlarla-bulusturmak-uzere-isbirligine-imza-atti/621453 adresinden 22.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: China Xinhua News Twitter Hesabı, Web: <https://twitter.com/xhnews> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: China's Statistical Yearbook 2012, Web: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2012/indexeh.htm> adresinden 02.02.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: CRITURK internet Sitesi, “Çin’deki Başlıca Dinler, Web: <http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter6/chapter60402.htm> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Çaksu, A. (2020). Islamophobia, Chinese Style: Total Internment of Uyghur Muslims by the People’s Republic of China. Islamophobia Studies Journal, 5(2), 175–198. Web: <https://www.jstor.org/stable/10.13169/islastudj.5.2.0175> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: ÇHC Büyükelçiliği, 2012 Türkiye’de Çin Kültür Yılı, Web: <http://tr.china-embassy.org/tur/4321dcba/t885022.htm> adresinden 11.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Çin Devlet Başkanı'ndan tepki çeken çağrı: Dinin Çinlileştirilmesi (2021, 4 Aralık) Web: <https://www.haber7.com/dunya/haber/3169341-cin-devlet-baskanindan-tepki-ceken-cagri-dinin-cinlilestirilmesi> adresinden 08.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Çin Gazetecileri Doğu Türkistan’a Götürdü. Atv muhabirinden Skandal İfadeler “Ne kadar Hata Yaptığımızı Gördük, (2019, 18 Ocak), Web: <https://www.habererk.com/gundem/cin-gazetecileri-dogu-turkistana-goturdu-atv-muhabirinden-skandal-ifadeler-ne-kadar-hata-yaptigimizi-gorduk-h85830.html> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Çin ve Rusya BM’de Veto Etti, Web: <https://www.sozcu.com.tr/2019/dunya/son-dakika-cin-ve-rusya-bmde-veto-etti-5343098/> adresinden 20.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Çin’in Uygur Gezilerine Katılan Türk Gazeteciler Neler Yazmıştı? (2020, 24 Ağustos), Web: <https://serbestiyet.com/featured/cinin-uygur-gezilerine-katilan-turk-gazeteciler-neler-yazmisti-39766> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Daher, M.(2009) China and the Middle East: Establishing a New Partnership, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia), 3(1), 18-26, <https://doi.org/10.1080/19370679.2009.12023120> adresinden 10.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Defense Spending By Country (2021) <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.php> adresinden 17.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Dış Ticaret İstatistikleri Mart 2021, Web: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Mart-2021-37415> adresinden 03.08.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Digital in 2020, Web: <https://wearesocial.com/digital-2020> adresinden 17.06.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Doğu Türkistan Meclis Başkanı Tümtürk: Zinnetgül Tursun Türkiye’den Sınır dışı Edildi, Çin’de Hapiste, (2019, 28 Temmuz), Web:

<https://tr.euronews.com/2019/07/28/dogu-turkistan-meclis-baskani-tumturk-zinnetgul-tursun-turkiyeden-sinir-disi-edildi> adresinden 15.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Dotson, J, “The Confucian Revival in the Propaganda Narratives of the Chinese Government, U.S- China Economic, and Security Review Commission, (2011, 20 Temmuz), Web: <https://www.uscc.gov/research/confucian-revival-propaganda-narratives-chinese-government> adresinden 14.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Dünyada en büyük petrol rezervleri hangi ülkelerde bulunuyor? (2018, 31 Temmuz) Web: <https://forbes.ge/news/4466/D%C3%BCnyada-en-b%C3%BCy%C3%BCk-petrol-rezervleri-hangi-%C3%BClkelerde-bulunuyor> adresinden (27 Ocak 2021) tarihinde alınmıştır.

İnternet: Erdoğan: Adeta Bir Soykırım, (2009, 11 Temmuz), Web: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/erdogan-adeta-bir-soykirim-1116463> adresinden 14.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Euronews İnternet Sitesi, Türkiye Doğu Türkistan İslam Hareketi’ni Terör Örgütü Olarak Tanıdı, (2017, 3 Ağustos), Web: <https://tr.euronews.com/2017/08/03/turkiye-dogu-turkistan-islami-hareketini-teror-orgutu-olarak-tanidi> adresinden 03.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Explained: What is the Chinese govt’s ‘sinicization of religion’ push? (2021, 9 Aralık), Web: <https://indianex..press.com/article/explained/explained-chinese-govt-sinicization-of-religion-7660980/> adresinden 08.05.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Hakkımızda, Çin Kültür Merkezi, Web: <https://cinkultur.com/hakkimizda/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Hasanzade, V. , “Çin’in Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Türk Dünyasına Etkileri”, (2021, 13 Eylül), Web: <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/cin-in-bir-kusak-bir-yol-projesi-ve-turk-dunyasi-na-etkileri> adresinden 24.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Hayalimdeki Çin Resim Yarışması, Web: <http://ubikav.org.tr/2021/03/15/hayalimdeki-cin-resim-yarismasi-2021/> adresinden 16.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Hürriyet Parayla Çin Propagandası Yaptı, Web: <https://farukbildirici.com/hurriyet-parayla-cin-in-propagandasini-yapti/> adresinden 23.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: IMF Members’ Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, Web: <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx> adresinden 23.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: IMF, World Economic Outlook Database, Web: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April/weo-report?c=924,111,&s=NGDPD,&sy=1990&ey=2026&ssm=0&scsm=1&ssc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1> adresinden 07.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Ingrid d’Hooghe. (2007), The Rise of China’s Public Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations, Web: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070700_cdsp_paper_hooghe.pdf adresinden 16.09.2021 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Ingrid d’Hooghe. 2015. China’s Public Diplomacy. Diplomatic Studies. Leiden: Brill Nijhoff. Web: <https://proxy.hacibayram.edu.tr:2321/login.aspx?direct=true&db=e000xtr&AN=904403&site=ehost-live>. adresinden 15.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Karadağ, H. “Çin Kurtuluş Ordusu (PLA) ve Çin’in Askeri Gücü Üzerine Bir Değerlendirme”, (2017, 20 Eylül), Web: <https://www.tyb.org.tr/haluk-karadag-cin-kurtulus-ordusu-pla-ve-cinin-askeri-gucuuzerine-bir-degerlendirme-31496h.htm> adresinden 19.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Kardeş Şehir, Web: <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/kardes-sehir/> adresinden 12.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Konfüçyüs Enstitüsü Çince Dersleri, Web: <https://www.okan.edu.tr/ci/sayfa/3045/cince/> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Konfüçyüsçülük, Web: <https://islamansiklopedisi.org.tr/konfucyusculuk> adresinden 14.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Kuşak ve Yol Dergisi Hakkında, Web: <https://cinkultur.com/kusak-ve-yol-dergisi/> adresinden 15.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Lee, A.S. (2018, 18 Şubat) The Mcgill International Review, A century of Humiliation: Understanding the Chinese Mindset, Web: <https://www.mironline.ca/century-humiliation-understanding-chinese-mindset/> adresinden 15.01.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Mccelland, M (2014), How to Build a Perfect Refugee Camp, Web: <https://www.nytimes.com/2014/02/16/magazine/how-to-build-a-perfect-refugee-camp.html>, adresinden 24.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Mozur, P. The New York Times, How Beijing Influences The Influencers, Web: https://www.nytimes.com/interactive/2021/12/13/technology/china-propaganda-youtube-influencers.html?surface=icymi-home&fallback=false&req_id=50550292&algo=editorial_importance_icymi_diversify_prioritize_dedupe_impression_cut_2&variant=1_EI_dedupe_impression_cut_2_diversified_prioritized&pool=pool/833b02ab-9307-44a7-b218-306ecf7adef0&imp_id=166300145&action=click&module=In%20Case%20You%20Missed%20It&pgtype=Homepage adresinden 14.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: ODTÜ Konfüçyüs Merkezi, Amaçlarımız, Web: <http://ci.metu.edu.tr/tr/amaclarimiz> adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: ODTÜ Konfüçyüs Merkezi, Web: <http://ci.metu.edu.tr/tr> adresinden 20.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Online Çince Festivali, (2021, 19 Ocak), Web: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/online-cince-festivali-41718479> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Onuş, S. Çin’den füze alımından vazgeçilmesi ne anlama geliyor? (2015, 16 Kasım) Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151116_cin_fuze_turkiye adresinden 08.09.2021 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Oxford İngilizce Sözlüğü Web: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/softpower?q=soft+power> adresinden 30 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Pakistan Gwadar Limanı 43 Yıllığına Çin'e Emanet (2016, 17 Şubat) Web: <https://www.denizhaber.net/pakistanin-gwadar-limani-43-yilligina-cine-emanet-haber-66589.htm> adresinden 03.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: QS World University Rankings, Web: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020> (Erişim Tarihi: 15.03.2021)
- İnternet: Resmi Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıklı Kültür Merkezlerinin Kurulması Hakkında Anlaşma, Web: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180605M1-10.pdf> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: S400'ler Türkiye'ye gelmeye başladı, (2019, 12 Temmuz) Web: <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/son-dakika-s-400ler-turkiyeye-gelmeye-basladi-5226630/> adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Sakarya Üniversitesi İnternet Sitesi, Web: <https://haber.sakarya.edu.tr/konfucyus-enstitusu-kurulacak-h83524.html> adresinden 07.03.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Sautman, B. (1994). "Anti-Black Racism in Post-Mao China. The China Quarterly", 138, 413–437, <http://www.jstor.org/stable/654951> adresinden 22.03.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Shepard. W. The Complex Impact of Urbanization in Xinjiang. The Diplomat, (2015, 16 Aralık). Web: <https://thediplomat.com/2015/12/the-complex-impact-of-urbanization-in-xinjiang/>. Adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Statista, Web: <https://www.statista.com/chart/20858/top-10-countries-by-share-of-global-manufacturing-output/> adresinden 15.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Stockholm International Peace Research Institute, Web: <https://www.sipri.org/> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: The Bingtuan: China's Paramilitary Colonizing Force in East Turkestan, (2018, 26 Nisan), Web: <https://docs.uhrp.org/pdf/bingtuan.pdf> adresinden (Erişim Tarihi: 11.05.2022 tarihinde alınmıştır).
- İnternet: The IMF Resmi İnternet Sitesi, Web: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD/USA/CHN adresinden 06.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: The Shanghai Cooperation Organization Web: http://eng.sectsco.org/about_sco/ adresinden 23.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: The World Bank, Web: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=CN&most_recent_value_desc=false adresinden 10.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Trade Map, Web: https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c792%7c%7cTOT_AL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 adresinden 25.02.2022 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: TUIÇ Akademi, Türkiye'nin İnce Gücü, (2011, 8 Şubat), Web: <https://www.tuicakademi.org/turkiyenin-ince-gucu/> adresinden 05.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Turkey accused of deporting Uighurs back to China via Third Countries, (2020, 27 Temmuz) Web: <https://www.middleeasteye.net/news/uighurs-china-turkey-accused-deporting-third-countries> adresinden 15.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Turkey Will Continue its efforts to shed light on the Khashoggi Murder, (2019, 29 Eylül) , Web: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/09/30/recep-tayyip-erdogan-turkey-will-continue-its-efforts-shed-light-khashoggi-murder/> adresinden 04.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2018, Web: <https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDP-2018.pdf> adresinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2019, Web: <https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDP-2019.pdf> adresinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2020, Web: https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/DPA2020_BASIN%5B1%5D_0.pdf adresinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2021, Web: https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/TDPA2021_KHAS_WEBRAPOR-BASIN_08062021.pdf adresinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Dil Kurumu Web: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 02.02.2021 tarihinde alınmıştır
- İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Çevre Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Web: (<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/>) adresinden 13.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Wang Yi ile Ortak Basın Toplantısı, Web: https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-cin-halk-cumhuriyeti-disisleri-bakani-wang-yi-ile-ortak-basin-toplantisi_-3-agustos.tr.mfa#:~:text=Tek%20%C3%87in%20politikas%C4%B1na%20en%20g%C3%BC%C3%A7l%C3%BC,t%C3%BCr%C3%BC%20faaliyetin%20de%20C%C3%B6n%C3%BCne%20ge%C3%A7iyoruz. adresinden 03.03.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Şangay İşbirliği Örgütü, Web: <https://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> adresinden 11.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi İlişkiler Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden 30.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkiler, Web: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İkili Ticaret ve Ekonomik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması Web: <http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?8334> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türkiye İhracatçılar Meclisi, Web: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden 25.02.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türkiye'nin Küçük Konfüçyüs'leri Yetiştiriyor, Web: <https://www.dha.com.tr/egitim/turkiyenin-kucuk-konfucyusleri-yetisiyor/haber-1565117> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Uluslararası Anlaşma, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 2010-2013 Yıllarına İlişkin Kültürel Değişim Programı", Web: <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0529.pdf> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Uluslararası Anlaşma, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kültür Anlaşması, Web: <http://ua.mfa.gov.tr/> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği Resmi İnternet Sitesi, Uygur ve Sanayici İşadamları Derneği Tüzüğü, Web: <http://uysid.com/uysid.html> adresinden 05.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Uygur Sanayici ve İşadamları Derneği Resmi İnternet Sitesi, Hakkımızda, Web: <http://uysid.com/hakkimizda.html> adresinden 05.03.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Veto List, Web: <https://research.un.org/en/docs/sc/quick/veto> adresinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Wang, Y. (2008). Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 616, 257–273. <http://www.jstor.org/stable/25098003> adresinden 15.04.2022 tarihinde alınmıştır.

İnternet: White Paper: China's Foreign Aid 2014, Web: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm adresinden 30.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: White Paper: China's Foreign Aid, Web: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284620.htm adresinden 29.09.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: White Paper: China's International Development Cooperation in The New Era, Web: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202101/10/content_WS5ffa6bbbc6d0f72576943922.html adresinden 01.10.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Who We Are, Web: <http://chinaplus.cri.cn/aboutus/aboutcri/62/20170216/393.html> adresinden 06.10.2021 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Wishnick, E. Ukraine: China's Burning Bridge to Europe, Web: <https://www.chinasresourcerisks.com/post/ukraine-china-s-burning-bridge-to-europe> adresinden 11.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: World Bank, Country Profile Web: https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=CHN , adresinden 02.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: World Bank, Web: <https://www.worldbank.org/en/home> adresinden 10.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: World Trade Organization: World Trade Statistical Review 2021, Web: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf adresinden 19.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Yeditepe Üniversitesi- Konfüçyüs Enstitüsü, Web: <https://confucius.yeditepe.edu.tr/en/about-us> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Web: <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliligi> adresinden 13.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Web: <https://istatistik.yok.gov.tr/> , adresinden 13.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Ziraat bankası Çin'den kredi temin etti (2021, 31 Mart) Web: <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/ziraat-bankasina-400-milyon-dolarlik-kredi-6345095/> , adresinden 06.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Zorlak, K., Crnovrsanin S. (2021), Türkiye'nin Hibe Ettiği 10 Bin Doz Kovid 19 Aşısı Bosna Hersek'e Ulaştı, Web: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-hibe-ettigi-10-bin-doz-kovid-19-asisi-bosna-herseke-ulasti/2211946> adresinden 24.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- Karadağ, H. (2020), *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi* (İkinci Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Karluk, A. C. (2001), "Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sosyo Ekonomik Kalkınma Girişimleri ve Reformlar", *Kök Araştırmaları, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmaları*, 1(3), Ankara, 265-283.
- Karluk, A. C. (2020). "Çin rüyası ve küresel hegemonya/The Chinese dream and global hegemony", *Cihannüma Dergisi*, 102–112.
- Karluk, A.C. (2017a), "Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü", *I. Uluslararası ve Toplum Bilimleri Kongresi*, 302-311.
- Karluk, A.C. (2017b), "Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Gerekçeleri Üzerine", *Denge Dergisi*, 2017/2, s.95-114.
- Karluk, A.C. (2019a), "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Etno Demografik Yapısı", Abdürreşit Celil Karluk, *Çinlilik ve Çin'deki Ötekiler içinde* (65-86), Ankara: Atlas Yayınları.
- Karluk, A.C. (2019b), "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dini Yapı ve Müslüman Milliyetler", Abdürreşit Celil Karluk, *Çinlilik ve Çin'deki Ötekiler içinde* 94, Ankara: Atlas Yayınları.

- Karluk, A.C. (2019c), “Çinlilerin Millet Düşüncesinin Kökenleri ve Ötekilere Bakışı”, Abdürreşit Celil Karluk (Ed), *Çinlilik ve Çin’de Ötekiler* içinde (19-34), Ankara: Atlas Yayınları.
- Karluk, A.C. (2019d)Çin’de “Geçmiş, Şimdi, Gelecek” Yaşam, Abdürreşit Celil Karluk, *Çinlilik ve Çin’de Ötekiler* (Ed) içinde 222, Ankara: Atlas Yayınları.
- Keyik M. Erol M.S. (2019), “Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-49.
- Kissinger, H. (2015), *Çin: Düünden Bugüne Yeni Çin*, Nalan Işık Çeper (Çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Koçakoğlu, M.A (2021), “Belt And Road Initiative and Turkey-China Relationship Through Soft Power Concept”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 750-776.
- Machiavelli, N. (2016) *Prens*, (Beşinci Baskı, Alev Tolga (Çev), İstanbul: Say Yayınları.
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. O. Akıncay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mitter, R. (2012), *Modern Çin*, (çev. İ. Öztürk), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Morgenthau, H. (1970), *Uluslararası Politika (Cilt1)*, (çev. B. Oran ve Ü. Oskay), Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Mutlu, Ç. (2020), Terör ve Ekonomik Kriz Olgularının Yumuşak Güç Unsuru Olarak Turizme Etkileri: 11 Eylül Saldırıları ve 2008 Krizi Üzerinden Bir İnceleme, Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Nye, J,S (2017), *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları* (İkinci baskı), (çev. R. İ. Aydın), Ankara: BB101 Yayınları.
- Nye, J.S (2008), Public Diplomacy and Soft Power , *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, Vol:636, 94-109.
- Oran B.(ed.) (2013) *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt:3*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oskay, Ü. (1967). Çin Halk Cumhuriyetinin Kuruluşu, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 22 (04) , (DOI: 10.1501/SBFder_0000000899).
- Önal, B. (2020), “Çin’in Kültürel Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri’nin Rolü ve Eleştiriler”, *International Journay of Politics and Security*, 2(4), 217-245.
- Özlü, Ö (2019), Kamu Diplomasisi Oluşturulmasında Dijital Diplomasinin Etkisi: Türkiye’de Bulunan Büyükelçiliklerinin Twitter Kullanımı, Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztop, F.A. (2018), Türkiye’nin Suriye Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı (2002-2011), A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Editörler) *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler içinde* (135-170), Ankara: Nobel Yayınları.
- Sak, E. (2014), Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: Sahra altı Afrika Ekseninde Türkiye ile Çin Faaliyetlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

- Sancak, K. (2016a), *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak güç*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sancak, K. (2016b) “Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye’nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü”, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 16-26.
- Sancar, G.A (2014), *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, (İkinci Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.
- Sander, O. (2013), *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e*, (Yirmi Altıncı Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Sander, O.(2014) *Siyasi Tarih 1918-1994*, (Yirmi Dördüncü Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Savaş, C. İ. (2019) France dans la francosphère :Enjeux et défis de la politique francophone de la France de la ve république comme levier du soft power à la française, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk, O (2012), Turkish Airlines as a Soft Power Tool in the Context of Turkish Foreign Policy, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seval, H. F. Kodaman T. (2015) “Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi”, *Makü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), s,52-64.
- Tekdal, V. (2020). “Çin’de Bölgesel Eşitsizlik: Kronolojik Bir Değerlendirme”, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 3 (5) , 67-86.
- The Edward Murrow Center of Public Diplomacy. What is Public Diplomacy, aktaran Sancar, G.A, *Kamu Diplomasi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, (İkinci Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.
- Tüylüoğlu, E. (2019) Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Suudi Arabistan Krallığı’nın Türkiye’deki Kültürel Diplomasi Faaliyetleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüysüzöğlu, G. (2019), “Yumuşak Güç Kavramı Çerçevesinde Avrasya Ekonomik Birliği ve Kuşak-Yol İnisiyatifinin Değerlendirilmesi”, *Gazi Akademik Bakış*, 13(25), 163-188.
- Tzu, S. (2019), *Savaş Sanatı*, (çev. O. Kurumcan), İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Vural, A. (2019), Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin’in Afrika’ya Yönelik Dış Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Watson, F. (2007), Mitigating anti- Americanism in Turkey through Public Diplomacy, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (On birinci Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, E. (2019) “Yumuşak Güç Bağlamında Çin’in Sahraaltı Afrika’ya Yönelik Kamu Diplomasi Faaliyetleri” *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(19), 2373-2403.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ÖZDEMİR, Özgür

Uyruğu: T.C

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/ Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	
Lisans	Osmangazi Üniversite / Uluslararası İlişkiler	2018
Lise	Salih Zeki Anadolu Lisesi	2012

Yabancı Dil

İngilizce

